

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ IR HUMANITARINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
SOCIALINĖS GEOGRAFIJOS IR REGIONISTIKOS STUDIJŲ CENTRAS

Samanta Štraupaitė

ERASMUS+ STUDENTŲ GLOBALĖJANČIO POŽIŪRIO GEOGRAFINIAI ASPEKTAI
(KLAIPĖDOS AUKŠTOJO MOKSLO INSTITUCIJOS ATVEJO ANALIZĖ)

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas:
doc. dr. Daiva Verkulevičiūtė-Kriukienė

2020, Klaipėda

MAGISTRO BAIGIAMOJO DARBO LYDRAŠTIS

Pildo magistro baigiamojo mokslinio darbo autorius

.....
(magistro baigiamojo mokslinio darbo autoriaus vardas, pavardė)

.....
(magistro baigiamojo mokslinio darbo pavadinimas lietuvių kalba)

Patvirtinu, kad magistro baigiamasis mokslinis darbas parašytas savarankiškai, nepažeidžiant kitiems asmenims priklausančių autorių teisių, visas magistro baigiamasis mokslinis darbas ar jo dalis nebuvo panaudoti Klaipėdos universitete ir/ar kitose aukštosiose mokyklose.

.....
(magistro baigiamojo mokslinio darbo autorius ir parašas)

Sutinku, kad magistro baigiamasis mokslinis darbas būtų naudojamas neatlygintinai 5 m. Klaipėdos universiteto studijų procese.

.....
(magistro baigiamojo mokslinio darbo autorius ir parašas)

Pildo magistro baigiamojo mokslinio darbo vadovas

Magistro baigiamąjį mokslinį darbą ginti

.....
(įrašyti – leidžiu arba neleidžiu)

.....
(data)

.....
(magistro baigiamojo mokslinio vadovo vardas, pavardė ir parašas)

Pildo centro administratorius

Magistro baigiamasis mokslinis darbas įregistruotas katedroje

.....
(data)

.....
(vardas, pavardė ir parašas)

Pildo katedros Geografijos programų vadovas

Magistro baigiamąjį mokslinį darbą ginti

.....
(įrašyti – leidžiu arba neleidžiu)

.....
(data)

.....
(programų vadovo vardas, pavardė ir parašas)

Recenzentu(-ais) skiriu

.....
(įrašyti recenzento(ų) vardą, pavardę)

.....
(data)

TURINYS

ĮVADAS	4
1. ANKSTESNIŲ TYRIMŲ ANALIZĖ, TYRIMO TIKSLAS IR METODAI	6
1.1. Tyrimo tikslas ir uždaviniai	6
1.2. Globalėjančio mobilumo sampratos teoriniai aspektai	6
1.2.1. Tarptautinis mobilumas globalėjimo sampratoje	7
1.2.2. Tarpkultūrinė komunikacija globalėjančiame pasaulyje	13
1.2.3. Kultūra ir kultūrinis šokas tarptautiniame mobilume	15
1.2.4. Tapatybė globalėjančiame pasaulyje	20
1.3. Darbo metodai	24
2. ERASMUS+ STUDENTŲ GLOBALĖJANČIO POŽIŪRIO GEOGRAFINIAI ASPEKTAI (KLAIPĖDOS AUKŠTOJO MOKSLO INSTITUCIJOS ATVEJO ANALIZĖ)	26
2.1. Į Klaipėdos aukštojo mokslo instituciją atvykstantys Erasmus+ studentai	27
2.2. Iš Klaipėdos aukštojo mokslo institucijos išvykstantys Erasmus+ studentai	43
IŠVADOS	58
LITERATŪRA	59
ANOTACIJA	68
SUMMARY	69
PRIEDAI	71

IVADAS

Studentų mobilumas vykdomas jau nuo 1987 metų, kai buvo sukurta Erasmus programa, kuri yra Europos Sąjungos „Mokymosi visą gyvenimą“ programos dalis. Ja europiečiai skatinami mokytis ir semtis naujų įgūdžių visą savo gyvenimą. Erasmus+ programa yra susijusi su aukštuoju mokslu ir jos bendras tikslas yra sukurti Europos aukštojo mokslo erdvę skatinant naujoves Europoje (Europos komisijos Erasmus+ programos gidas, 2019). Naujojo Luveno (2009) forume nutarta plėtoti mokymosi visą gyvenimą ir lygių mokymosi galimybių prieinamumą, taip pat skatinti tarptautinius mainus aukštajame moksle. 2010 m. kovo mėn. Vienoje įvykusio antrojo Bolonijos politikos forumo pagrindinės diskusijų temos buvo apie tai, jog aukštojo mokslo sistemos ir pačios aukštosios mokyklos turi reaguoti į augančius poreikius ir lūkesčius, siekti bendradarbiavimo ir konkuravimo tarptautinėje erdvėje pusiausvyros; Bolonijos procese dalyvaujančios šalys turi palaikyti tarpusavio ryšius, keistis informacija ir veikti kartu, įskaitant pasirengimą kitam Bolonijos politikos forumui, būtina pasauliniu mastu remti studentų dialogą (Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai, 2012). Siekiant skatinti mokymąsi, buvo parengta 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa, kurioje pagal 9 prioritetą „Visuomenės švietimas ir žmogiškųjų išteklių potencialo didinimas“ numatytos investicijos į švietimą, profesinį mokymą, skirtos švietimo ir mokymo infrastruktūros tobulinimui, siekiant suteikti įgūdžių ir užtikrinti mokymosi visą gyvenimą galimybę (2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa, 2018).

Studijavimas užsienyje yra praturtinanti mokymosi patirtis, nes studentai gali susipažinti su naujais žmonėmis bei aktyviai įsitraukti į naują aplinką (Yang ir kt. 2011). Kultūrinis atstumas tarp priimančiosios šalies ir gimtosios šalies gali tapti iššūkiu studentams tačiau šį procesą nesunkiai galima palengvinti, kai yra bendraujama priimančiosios šalies kalba (Chirkov ir kt. 2007). Savo tyrime V. Chirkov ir kt. (2007) nustatė, kad gana mažai dėmesio yra skiriama studentų motyvacijos skatinimui studijuoti užsienyje bei jų kultūrinio sąmoningumo vystymui, ir taip padedant jiems sėkmingai įgyti patirties užsienio šalyje. N. Rinehartas (2002) aiškina, kad per savo akademinę patirtį užsienyje studentai ne tik supažindinami su priimančiojo universiteto akademinė kultūra, bet taip pat susiduria su socialinėmis normomis ir priimančiosios kultūros gyvenimo būdu. Taip studentai susidūrę su užsienio šalies kultūroje esančiais iššūkiais yra priversti išlipti iš komforto zonos ir pritaikyti savo gebėjimus, atsižvelgiant į skirtingas socialines ir kultūrinės situacijas ir taip išplėsti savo gebėjimus tarpkultūriniam bendravimui ir tarpkultūriniam supratimui (Rinehart, 2002; Yang ir kt., 2011).

Aktualumas ir naujumas. Tarptautiškumas tampa vis aktualesnė tema šiomis dienomis, Europos Komisija teikia naujus projektus ir programas skatinti piliečių, organizacijų ir universitetų tarptautiškumą. Skatinamųjų programų ir organizacijų ne tik Europoje bet ir visame pasaulyje yra

labai daug, tačiau tarptautiškumo įtaka žmonėms dar nėra mokslininkų plačiai analizuojama ir aprašoma.

Tarptautiškumo ir studentų globalėjimo tema jau yra šiek tiek analizuojama užsienio mokslininkų, tačiau ne taip seniai ir išsamiai. Lietuvoje tarptautiškumo tema palygintinai nauja, dar nedaug mokslininkų tiria tarptautiškumą, o studentų globalėjimo tema beveik nėra analizuojama. Europos komisijos atstovai vis dažniau pasisako apie universitetų tarptautiškumo didinimą, rengiami įvairūs projektai aukštojo mokslo institucijoms, jaunimui ir suaugusiems, siekiant įtraukti į tarptautinę veiklą ir bendradarbiavimą bei tarpkultūrinių skirtumų pažinimą. Vis dažniau užsienio mokslininkai kalba apie pasaulio ir žmonių globalėjimą, jog tai yra neatsiejama pasaulio raidos dalis, todėl vis mažiau piliečių tapatina save su savo šalimi.

Esant mokslinių tyrimų trūkumui ir jau aštuonerius metus Klaipėdos aukštojo mokslo institucijoje įgyvendinant Erasmus+ programą, pastebėtas išvykstančių studentų mažėjimas ir atvykstančių didėjimas, buvo nuspręsta atlikti tyrimą šia tema. Norint užtikrinti kokybišką studentų mobilumą ir didinti atvykstančių ir išvykstančių srautus, svarbu išsiaiškinti tarptautinių Erasmus+ studentų ne tik geografinį pasiskirstymą, šalies ir Klaipėdos aukštojo mokslo institucijos pasirinkimo veiksnius bei lūkesčius bet ir išsiaiškinti mobilumo įtaką studentams, t. y. globalėjančio požiūrio pokyčius, domėjimąsi ES įvykiais ir institucijomis, motyvaciją ir lūkesčius.

1. ANKSTESNIŲ TYRIMŲ ANALIZĖ, TYRIMO TIKSLAS IR METODAI

1.1. Tyrimo tikslas ir uždaviniai

Europos Sąjungos Komisija kiekvienais metais teikia vis daugiau projektų, pasiūlymų ir galimybių ne tik aukštojo mokslo institucijoms bet ir organizacijoms, dirbančioms su jaunimu, senjorais, neįgaliais asmenimis ir t.t. Tačiau, pastebimas Vakarų Europos šalių gyventojų vangumas ir Rytų šalių žmonių vis didėjantis susidomėjimas tarptautiniais projektais ir galimybėmis bendradarbiauti.

Šiuo tyrimu siekiama atkleisti tarptautinio mobilumo įtaką studentų požiūriui, jų globalėjimui ir įvykių bei ir naujienų suvokimui Europos Sąjungoje, apklausiant studentus jų Erasmus+ studijų pradžioje ir pabaigoje.

Tyrimo objektas – pagal Erasmus+ studijų programą studijuojantys studentai.

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti Klaipėdos aukštojo mokslo institucijoje studijuojančių pagal Erasmus+ programą studentų kilmę, lūkesčius, mobilumo įtaką jų globalėjančio požiūrio pokyčiui ir šalies pasirinkimo veiksnius.

Tyrimo tikslą įgyvendinti padės šie uždaviniai:

- Tirti atvykstančių ir išvykstančių pagal Erasmus+ programą studentų geografinį pasiskirstymą savo šalyse.
- Išsiaiškinti studentų patirtį užsienyje, interesus ir lūkesčius prieš pradėdant studijas pagal Erasmus+ programą.
- Išsiaiškinti Erasmus+ studentų motyvus studijų mobilumui pasirenkant šalį.
- Atskleisti tarptautinio mobilumo įtaką studentų požiūrio globalėjimui, tarptautiniu aspektu.

Norint kokybiškai įgyvendinti užsibrėžtą tikslą, neatsiejama darbo dalis yra susipažinimas su jau atliktais kitų autorių tyrimais ir mobilumą reglamentuojančiais tarptautiniais dokumentais.

1.2. Globalėjančio mobilumo sampratos teoriniai aspektai

Viena iš pagrindinių XX amžiaus pabaigos įtakų šiuolaikiniam pasauliui yra tai, kad žmonija pradėjo spartesnę daugialypių pokyčių procesą, apimančią ekonomikos, finansų, mokslo ir technologijos, ryšių, švietimo, kultūros ir politikos sritis. Šis naujas kontekstas pasižymi didėjančiu tautų tarpusavio priklausomybės ir konkurencingumo santykiu, modifikuojančiu tradicinę tarpvalstybinių santykių paradigmą. Nė viena šalis neišvengė nei šio proceso, nei jam būdingų iššūkių. Vis dėlto, nors globalizacijos ir modernizacijos procesai vystėsi tuo pačiu metu visoje planetoje, šis vystymasis buvo nevienodas ir prieštaringas. Lietuvoje, taip pat ir visoje

Europoje, padidėjęs studentų judumas yra politinis prioritetas. Kaip Bolonijos proceso nariai taip ir Lietuva siekia padidinti studentų kiekį išvykti studijuoti ir mokytis Europoje (Urry, 2009).

Žmonių – gyventojų geografija (eng. Human geography) tai yra vietos ir aplinkos tarpusavio ryšių analizė, kurie sąveikauja erdvėje ir laike, todėl daugiausia dėmesio yra skiriama erdvės procesams, formuojantiems žmonių gyvenimą ir veiklą, bei jų sąveika su vietomis ir gamta (Fontaine, Backhouse 2010).

A. Lutterman-Aguilar ir O. Gingerich (2002) tvirtina, kad švietimas užsienyje gali efektyviai paruošti studentus, kaip atsakingus pasaulio piliečius, jei programos įtraukia patirtinio ugdymo principus, ypač į veiksmus orientuotą patirtį, skatinančią refleksiją, kritinę analizę ir sintezę. Panašias išvadas daro J. McLaughlin ir D. Johnson (2006), kurie siūlo trumpalaikių studijų užsienyje programų lauko patirtinio mokymosi modelį. Šis modelis studentams suteikia galimybę pereiti ne tik prie žinių mokymosi, bet ir pritaikymo bei integracijos, link realaus „nenušviesto“ pasaulio. Iš tiesų, tyrinėjant užsienio literatūrą, yra tvirtų įrodymų, patvirtinančių patirtinio mokymosi integraciją kaip pagrindinę terpę skatinti aukštesnio lygio mokymąsi (Annette, 2002; Pagano ir Roselle, 2009).

1.2.1. Tarptautinis mobilumas globalėjimo sampratoje

Mobilumo sąvoka naudojama daugelyje sričių, tokių kaip antropologija, geografija, mokslo ir technologijų studijos, turizmo ir transporto studijos. Pavyzdžiui, mokslininkai M. Sheller ir kt. (2006), Hannam ir kt. (2006), teigia, kad socialiniai mokslai nepaiso sistemingo žmonių mobilumo darbo, pramogų, politikos ir kitais tikslais. Taip pat teigia, kad studijos socialinių mokslų srityje yra statiškos. Šiame kontekste jie pabrėžia, kad judumo sąvoka taip pat bando suteikti naują požiūrį į statinius socialinius mokslus.

Mokslinėje srityje yra daug terminų skirtingoms migracijos – judėjimo rūšims apibūdinti. Emigrantai palieka savo šalį, o imigrantai atvyksta į šalį. Priežastys, kurios lemia žmonių migraciją, gali būti ekonominės, socialinės, politinės ar aplinkos. Žmonės juda tikėdamiesi, kad sugebės tobulėti, kartais tą viltį verčia ekstremalios aplinkybės. Norą migruoti gali paskatinti sunkios aplinkybės gimtojoje šalyje ar namuose – kaip pabėgėlių ar tremtinių atveju. Noras gali kilti dėl nuotykių jausmo ir noro pamatyti, koks gyvenimas yra už gimtosios vietos ribų (Bunge ir kt., 2011).

Autoriai E. Cohen ir kt. (2015), kurie naudoja mobilumo sąvoką turizmo sektoriaus kontekste, teigia, kad modernumo perspektyva vyrauja ypač naujausiuose turizmo tyrimuose ir kad turizmas vertinamas kaip modernus ar vakarietiškas dalykas. Ypač Kinija, kuri pastaruosiu metu siunčia daugiausiai turistų (UNWTO, 2014; 2015). E. Cohen ir kt. (2015) teigia, kad tokios šalys, kaip Japonija, Šiaurės Korėja ir Singapūras iš tikrųjų yra šiuolaikiškos. Šiuo atžvilgiu jie

pabrėžia, kad šiuolaikiniai ir į Europą orientuoti tyrimai neapima šių šalių ir kad žmonės, keliaujantys iš šių šalių, yra laikomi „keliautojais“, o ne „turistais“. Šiame kontekste E. Cohen ir kt. (2015) teigia, kad turizmo tyrimai, kuriuose naudojama mobilumo sąvoka, yra labiau įtraukiantys, nei Vakarų ir šiuolaikiniai turizmo tyrimai. E. Cohenas ir kt. (2015) taip pat teigė, kad mobilumas apima kasdienes judėjimus ir konkrečiai mobilumą psiskiria turizmui, nes skirtingi srautai–judėjimai yra tarpusavyje susiję (Urry, 2000; Hannam ir kt., 2006).

Anot J. Urry (2000), metaforos vaidina svarbų vaidmenį suprantant visuomenę ir socialinį gyvenimą bei perteikiant tai, ką suprantame iš jų, todėl šiame kontekste J. Urry vartojo tokias metaforas kaip klajokliai, piligrimai, turistai ir nuotykių ieškotojai. J. Urry (2000), kuris taip pat naudoja kelionės metafora aprašydamas mobilumą, teigia, kad kelionės gali būti fizinės, įsivaizduojamos, priverstinės ir netgi virtualios, taip pat keliaujantys daiktai ir informacija. Kadangi daiktai, vaizdai, ligos ir informacija keliauja, taigi ir socialinis gyvenimas bei kultūros keičiasi bet neapsiriboja žmonėmis. Jis teigia, kad kultūros taip pat kinta: „vis labiau pasireiškia „mobilioji kultūra“, atsirandanti dėl mobilumo motyvo“ (Urry, 2009).

Vienas iš populiariausių mobilumo projektų mokymosi įstaigose yra „Erasmus+“ – 2014–2020 m. Europos Sąjungos švietimo, mokymo, jaunimo ir sporto programa. Ja pakeičiamos kelios buvusios visus švietimo sektorius apimančios ES programos: Mokymosi visą gyvenimą programa („Erasmus“ – aukštasis mokslas, „Leonardo da Vinci“ – profesinis mokymas, „Comenius“ – mokyklinis ugdymas ir „Grundtvig“ – suaugusiųjų švietimas), taip pat programa „Veiklus jaunimas“ ir penkios tarptautinės programos („Erasmus Mundus“, „Tempus“, „Alfa“, „Edulink“ bei Bendradarbiavimo su pramoninėmis šalimis programa). Pagal programą „Erasmus+“ yra remiama sporto (visų pirma mėgėjų) veikla (Jaunimo tarptautinio bendradarbiavimo agentūra, 2019).

„Erasmus+“ programa siekia švietimo ir mokymo srityje šių konkrečių tikslų:

- kelti pagrindinių kompetencijų ir įgūdžių lygį, teikiant daugiau mobilumo mokymosi tikslais galimybių ir užtikrinant geresnį švietimo ir mokymo sektorių bei darbo aplinkos bendradarbiavimą;
- skatinti kokybę, inovacijas, meistriškumą ir tarptautiškumą švietimo ir mokymo įstaigų lygiu, visų pirma plėtojant sustiprintą tarptautinį švietimo ir mokymo paslaugų teikėjų ir kitų suinteresuotųjų šalių bendradarbiavimą;
- remti Europos mokymosi visą gyvenimą erdvės, skirtos papildyti nacionalinio lygmens politikos reformas ir remti švietimo ir mokymo sistemą modernizaciją, kūrimą ir didinti informuotumą apie ją, visų pirma stiprinant politinį bendradarbiavimą, geriau naudojant ES skaidrumo ir pripažinimo užtikrinimo priemones ir skleidžiant gerą patirtį;

- didinti švietimo ir mokymo tarptautinį matmenį, visų pirma užtikrinant Programos šalių ir šalių Partnerių įstaigų bendradarbiavimą profesinio mokymo srityje ir aukštojo mokslo lygmeniu didinant Europos mokslo ir studijų institucijų patrauklumą ir remiant Programos šalių ir šalių Partnerių mokslo ir studijų institucijų mobilumo ir bendradarbiavimo tarp jų skatinimą ir tikslingai didinant šalių Partnerių pajėgumą remiant ES išorės veiksmus, įskaitant vystymosi tikslus;

- gerinti kalbų mokymąsi ir skatinti didelę ES kalbų įvairovę ir įvairių kultūrų supratimą (Europos Komisijos Erasmus+ programos gidas, 2019).

Ši programa sprendžia pagrindinius klausimus:

- nedarbo, ypač jaunimo, mažinimas;
- suaugusiųjų mokymosi, ypač siekiant įgyti naujų įgūdžių ir įgūdžių, kurių reikia darbo rinkoje, skatinimas;
- jaunimo skatinimas dalyvauti Europos demokratiname gyvenime;
- parama inovacijoms, bendradarbiavimui ir reformoms;
- mokyklos nebaigiančių asmenų skaičiaus mažinimas;
- bendradarbiavimo su ES šalimis partnerėmis ir tarpusavio judumo skatinimas (Europos komisija. Erasmus+ plusai, 2019).

Kalbant apie mobilumą globalejančiame pasaulyje kaip sampratą – tai palyginti nauja socialiniuose moksluose. Mobilumas tapo viena populiariausių teorijų aštuntajame dešimtmetyje. Nors, pasak autorių, J. Femiak ir kt. (2010) globalizacija aptaria procesus, kurie nėra nauji. Globalizacija pagal J. L. Aaker (2002) – tai jau kelis amžius egzistuojantis procesas, kurio skirtingos kultūros daro įtaką viena kitai ir besikeisdamos informacija per prekybą, imigraciją tampa panašios. Teigiama, kad globalizacija turi pirminį (pagrindinį) poveikį tapatybei, tai yra globalizacija transformuoja asmens tapatybę. Pažymima, kad globalizacijos amžiuje asmuo turi dvi kultūrinės tapatybės dalis – viena tapatybės dalis yra išsisknijusioje vietinėje kultūroje, o kita tapatybės dalis susijusi su globalia kultūra (Aaker, 2002).

Pagal Tarptautinio mobilumo centro (CIMO), Švedijos aukštųjų mokyklų tarybos ir Norvegijos tarptautinio bendradarbiavimo švietimo srityje centro atliktą tyrimą išsiaiškinta, kodėl Skandinavijos studentams nėra būdingas aktyvus studijų mobilumas. Pastebėta, kad į kitas šalis nevykstantys studentai yra iš šiek tiek žemesnio išsilavinimo, jie turi mažiau patirties persikeliant į kitą vietą studijuoti savo šalyje nei mobilūs studentai. Svarbiausia patiriama kliūtis išvykimui yra asmeniniai santykiai. Akademinės priežastys taip pat laikomos santykinai svarbiomis, kadangi studentai nenori praleisti dalies studijų savo šalies universitete bei yra baimė, kad parsivežti kreditai nebus įskaityti universitete. Svarbios ir finansinės problemos – studentas turi nepakankamai lėšų, kad galėtų išvykti dalinėms studijoms pagal mainų programą. Lygiai taip pat

kitų žmonių skatinimas arba atvirkščiai – atgrasymas turi įtakos studentų apsisprendimui išvykti į užsienį. Dėstytojai, studentų konsultantai ir tarptautiniai koordinatoriai yra svarbūs, norint įveikti akademinės judumo kliūtis. Nemobilūs studentai, ypač tie, kurie niekada nenorėjo vykti į užsienį, ne taip aktyviai išreiškia norą dalinėms studijoms užsienyje. Jie šiek tiek mažiau aktyviai dalyvauja įvairiose tarptautinės veiklos formose universitetų viduje, pvz., kursuose tarptautiniu mastu, socialinėje veikloje su užsienio studentais. Tačiau skatinimas dalyvauti įvairiose tarptautinėse veiklose skatina juos įsitraukti į tarptautinę veiklą ir išvykti pagal studijų mainų programą. Taip tyrime išskirti ir motyvai, kodėl studentai nusprendžia vykti dalinėms studijoms pagal mainų programą. Pavyzdžiui, trys pagrindiniai daugumos mainų studentų motyvai: pažinti kitą šalį ar kultūrą, gerinti kalbos įgūdžius ir įgyti naujų studijų perspektyvų. Akademinės kokybės ir asmeninio augimo pasiekimai yra laikomi švietimo mainų rezultatais. Tačiau paklausus respondentų jų supratimo apie mokymosi vertę užsienyje paaiškėjo, kad asmeninis augimas yra kur kas reikšmingesnis nei akademinė kokybė, ypač tarp jaunesnių mainų studentų. Nustatyta, kad studentų skatinimas vykti dalinėms studijoms vaidina svarbų vaidmenį priimant sprendimą išvykti į užsienį. Studentai, grįžę po studijų užsienyje, savais kanalais, daug aktyviau skatina kitus studentus ir artimuosius vykti studijoms (Living and Learning – Exchange Studies Abroad, 2013).

Suomijos universiteto (University of Oulu) profesorė V. de Oliveira Andreotti kartu su kolegomis atliko tyrimą apie studentų globalėjimą Suomijoje. Buvo tirti aukštojo mokslo studentai, kurie apklausti prieš mobilumo laikotarpį ir po jo. Tyrimo rezultatai atskleidė, jog studentai po mobilumo laikotarpio pripažino, kad tarptautiniai mainai daugeliu atvejų turėjo įtakos, nuo pasitikėjimo savimi iki požiūrio pasikeitimo į pasaulį. Taip pat pastebėta, jog mobilumo metu sustiprėjo studentų gebėjimai ir asmenybių bruožai, tai yra studentai geriau pažino save. Didžiausias mobilumo poveikis pasireiškė išaugusiu pasitikėjimu savimi, bei nustatyta, kad studentai jaučiasi labiau patobulėję ir pagilinę žinias (Andreotti et al, 2012).

Suomijos nacionalinės studijų agentūros atliktame tyrime apie studentų globalėjimą išryškėjo, kad labai svarbu prieš išvykimą susipažinti su artėjančiais iššūkiais, aptarti naują kultūrą, nustatyti tikslus. Aptarus šiuos klausimus su studentais, jie galėtų lengviau prisitaikyti prie naujos aplinkos ir įsilieti į tos šalies ritmą. „Global Mindedness“ apklausos rezultatai parodė, kad judumo laikotarpį baigusiu studentų požiūris į tarptautinius skirtumus yra šiek tiek lankstesnis nei studentų, kurie lieka savo aukštojo mokslo institucijoje. Lygybės požiūriu aukštojo mokslo institucijoms būtų labai svarbu, kad studentai gebėtų prisitaikyti prie kuo įvairesnės grupės ir skatintų vieni kitus patirti tarptautinių mainų naudą (Finnish national agency for education, 2017).

Tarptautinio mąstymo (eng. Global minded) sąvoka buvo pasiūlyta ankstyvoje karo nuniokotoje dvidešimtojo amžiaus pirmoje pusėje, reaguojant į sudėtingus pokyčius ir iššūkius, atsirandančius dėl vis labiau tarpusavyje priklausomo globalizuoto pasaulio (Butler, 1917; Mead,

1929). Artėjant naujam tūkstantmečiui, pedagogai turėjo peržiūrėti tarptautinio mąstymo idėją, kad padėtų studentams susipažinti su didžiuliais XXI amžiaus iššūkiais ir reikalavimais (Cause, 2009). Tarptautinis mąstymas yra svarbi koncepcinė priemonė, naudojama švietimo srityje, kad būtų galima permąstyti ir pertvarkyti tai, ko reikia augančiai vietinių / globalių piliečių kartai.

Dabartinė socialinė ir politinė aplinka bei pasikartojančios ekonominės krizės sukėlė didžiulę įtampą viso pasaulio visuomenėms ir jose esantiems asmenims. Šiame greitai kintančiame kontekste daugelio pedagogų ir jų institucijų siekis yra ugdyti studentų vietinį/globalų sąmoningumą ar tarptautinio mąstymo jausmą. Tarptautinis mąstymas yra supratimas, kad dirbdami kartu asmenys gali patobulinti savo žinias apie pasaulį, ugdydami bendrą supratimą apie vietinę / globalią realijas ir, prisiimdami atsakomybę, imtis atitinkamų atitinkamų veiksmų (Harwood ir kt., 2012).

Anot R. Harwoodo ir K. Bailey (2012), viskas, kas įtraukta į aukštojo mokslo institucijos mokymosi programą, gali būti modeliuojama pagal vietinės kultūros jėgas, nesitikint, kad bus pasiekta bendro rezultato. Tarptautinis mąstymas nebūtinai turi būti įtrauktas į ugdymo programą, su kuria studentai susiduria aukštojo mokslo institucijose, iš dalies todėl, kad filosofiniai idealai turi būti tinkami kontekste ir mokymo programos dizainas turi būti atitinkamai konstruojamas.

Yra daugybė terminų, susijusių su „tarptautiniu mąstymu“, įskaitant „kosmopolitizmą“ ir „tarpkultūrinį švietimą“ (Bunnell, 2008). Šios konkuruojančios ir ginčijamos sąvokos atspindi svyruojančius socialinės ir ekonominės globalizacijos pokyčius, taip pat ir plačią sąveiką daugiakultūrėje visuomenėje ir tarp jų didėjančią dėmesį ugdant studentų, kaip pasaulio piliečių, tarptautinį supratimą. Teigiama, kad tarptautinis mąstymas apima žinias ir kritinio mąstymo įgūdžius, reikalingus analizuoti ir siūlyti sprendimus globaliais klausimais ir jų tarpusavio priklausomybę, ypač susijusiais su kultūriniais skirtumais, tarptautinis mąstymas nukreiptas į žinių ir įgūdžių pritaikymą darbui, kad per empatiją, užuojautą ir atvirumą įvairiems mąstymo būdams, kurie praturtina ir apsinkina mūsų planetą, paverstų pasaulį geresne vieta (Hill, 2012).

Pasak M. Singh ir J. Qi (2013) pagrindinės su tarptautiniu mąstymu susijusios sąvokos, yra:

1. Bendras žmogiškumas.
2. Kosmopolitizmas.
3. Kultūrinis intelektas.
4. Visuotinė pilietybė.
5. Visuotinė kompetencija.
6. Globalus mąstymas, taika ir vystymasis.
7. Tarpkultūrinis supratimas.
8. Daugialypės tradicijos.

Pasaulinis mąstymas yra apibrėžiamas kaip „pasaulėžiūra, kurioje žmonės mato savo ryšį su pasaulio bendruomene ir jaučia atsakomybės jausmą savo nariams. Šis įsipareigojimas atsispindi asmens nuostatose, įsitikinimuose ir elgesyje“ (Hett, cituojamas Hansen, 2010). Labai globaliai mąstantis žmogus jaučia „tvirtą supratimą apie įvairovę ir skirtumus“ (Hansen, 2010), kuris skatina gilų susirūpinimą kitais žmonėmis visose pasaulio vietose ir moralinės atsakomybės jausmą, kad jie bandytų pagerinti savo sąlygas. Norėdami pagerinti šių kultūriškai skirtingų tautų sąlygas, globaliai mąstantiems žmonėms reikia bendrųjų įgūdžių, tokių kaip: „kūrybiškumas ir naujovės; tyrimo įgūdžiai, problemų sprendimas ir kritinis mąstymas; informacinės technologijos; bendravimas ir bendradarbiavimas; gebėjimas lanksčiai žiūrėti į save ir į skirtingas kultūras“ (DeMello, 2011).

Pasak M. DeMello (2011), yra penki pasaulinio mąstymo aspektai (dimensijos):

1. Atsakomybė: gilus asmeninis visų pasaulio šalių žmonių rūpestis, reiškiantis moralinę atsakomybę pabandyti kažkokiu būdu pagerinti savo sąlygas.
2. Kultūrų pliuralizmas: pasaulio kultūrų įvairovių vertinimas ir tikėjimas, kad visi turi ką nors vertingo. Tai lydi malonumas tyrinėti ir bandyti suprasti kitus kultūros rėmus.
3. Veiksmingumas: įsitikinimas, kad asmens veiksmai gali pakeisti pokyčius ir kad svarbu įsitraukti į nacionalinius ir tarptautinius klausimus.
4. Visuotinis centrizmas: mąstymas ne tik apie tai, kas bus naudinga savo šaliai, bet ir apie tai, kas naudinga pasaulinei bendruomenei. Noras priimti sprendimus remiantis globaliais, o ne etnocentriniais standartais.
5. Sąsajos: visų tautų tarpusavio ryšio supratimas ir vertinimas, kuris lemia pasaulio priklausymo ar giminystės ryšio su žmonių šeima jausmą (DeMello, 2011).

Tarptautinis mąstymas yra susijęs su tarpkultūrinio supratimo tikslu, kuris kitaip vadinamas tarpkultūriniu supratimu arba tarpkultūrine kompetencija. Tarpkultūrinis supratimas reiškia „žmogaus būklės supratimą vietos ir tarptautiniu lygiu“ (Hill, 2007). Tarpkultūrinio supratimo tikslai apima skatinimą „gerbti kitus ir skirtingus kultūrinius požiūrius“ (Hill, 2007). Vienas iš būdų, palengvinančių tarpkultūrinį supratimą, yra skirtingų kultūrų mokinių ar studentų sugyvenimas vienoje švietimo mokymo įstaigoje. Aukštojo mokslo institucijose, skatinančiose ir plėtojančiose kultūrų supratimą palengvinančią politiką ir procedūras, dėstytojais yra skatinami modeliuoti tarpkultūrinį supratimą pasirenkant turinį ir mokymosi patirtį, palengvinančią studentų plėtrą. Norėdami ugdyti studentų tarpkultūrinį supratimą, jie skatinami apsvaistyti „įvairialypius klausimus ir būti naudingais narystės įvairiapusėje besimokančiųjų bendruomenėje metu, mokantis apie atstovaujamas kultūras, įskaitant jų pačių kultūrą“ (Phillips 2011).

1.2.2. Tarpkultūrinė komunikacija globalėjančiame pasaulyje

Komunikacija yra neatsiejama nuo tarptautinio mobilumo, nes keliaujantys asmenys reprezentuoja savo šalį komunikacijos būdu. Pirmaisiai ši sąvoka pradėta vartoti internetinėje erdvėje, tuomet paplito filosofijoje, psichologijoje, kol galiausiai tapo įvairių mokslinių sričių tyrinėjimų objektu. Tarptautinių žodžių žodyne komunikacija yra įvardijama kaip „socialinės sąveikos rūšis – bendravimas, keitimasis informacija, mintimis, informacijos perdavimas” (Vaitkevičiūtė, 2007).

Komunikacija pagal G. Dubauską (2006) ir V. Chreptavičienę (2003) suprantama kaip procesas, kurio metu individai perduoda simbolinius pranešimus, siekdami pasikeisti reikšmėmis. Kitaip tariant, komunikacija – tai informacijos perdavimo ir priėmimo procesas. B. Grebliauskienė ir N. Večkienė komunikaciją aiškina kaip nenutrūkstamą, nebaigtinį ir integralų procesą. Integralumas reiškia, jog „sunku iširti komunikacijos sudedamąsias dalis ir kintamuosius, jie glaudžiai susiję, lemia vieni kitus ir komunikacijos vyksmą” (Grebliauskienė, Večkienė, 2004).

Kiti autoriai komunikaciją įvardija kaip procesą, kurio metu yra pasikeičiama informacija. J. Guščinskienės (2000) pateiktas E. Rodgers (1980) apibendrintas šios sąvokos apibrėžimas, kuris forumuluojamas taip: komunikacija – tai procesas, kuriuo tam tikra idėja perduodama iš šaltinio (siuntėjo) gavėjui, siekiant pakeisti siuntėjo elgesį. Remiantis J. Guščinskienė, „tokia komunikacija gali būti susijusi su žinių ar socialinių nuostatų pokyčiais” (Guščinskienė, 2000).

Globalizacijos procese tampa svarbu, ne tik kokią informaciją gauname dideliame informacijos sraute, kuris atsirado dėl lengvo prieinamumo bei informacinių technologijų pažangos ir populiarumo, bet ir kokią informaciją / žinutę patys perduodame kitiems, tai vadinama tarpasmenine komunikacija. Ši komunikacija/bendravimas vyksta tarp dviejų ar daugiau žmonių, kur būtinas dvipusis ryšys, nes kalbinė veikla, ne vieno žmogaus savybė. Tarpasmeninė komunikacija yra pagrįsta interpersonaline komunikacija, nes asmuo pirmiausia komunikuoja su savimi ir tik po to su kitu asmeniu. Tarpasmeninę komunikaciją lemiantys veiksniai: skirtingas suvokimas, emocijos, neverbalinė komunikacija, nepasitikėjimas.

Šalių kultūros šiandieniniame pasaulyje vis labiau praranda savo uždaramą ir identitetą, ribos tarp skirtingų kultūrų tampa vis silpniau pastebimos. Daugelis pastebi, jog globalizacijos procesas skatina ne tik pažinti, tobulėti, priimti naudingą patirtį, bet ir gimdo neigiamus reiškinius: silpsta kultūriniai ryšiai tarp tautų, gilėja skirtis tarp etnosų pagal nacionalinius teritorinius požymius ir tai sudaro dirvą etniniams ir tarpkonfesiniams konfliktams (Mowlana, 2002).

Tad yra suprantama, kad pastarųjų dešimtmečių spartūs globalizacijos pokyčiai skatina domėtis tarpkultūrine sąveika, ne tik šalių kultūrinėmis vertybių bazėmis, bet ir bendravimo ir bendradarbiavimo su kitų šalių atstovais galimybėmis (Friedman, 2001). Tokie platūs pažinimo būdai atveria kelią ne tik asmeniniam tobulėjimui, bet suteikia galimybes gerinti šalies socialinį lygį, turint informacijos ir resursų pasinaudoti kitų šalių patirtimi.

V. Pruskaus teigimu, „pasaulyje egzistuoja kultūrų įvairovė, turinti netgi privalumų, kuriuos atskleidę gautume neįkainojamos naudos: įgytume platesnį akiratį, o mūsų veikla ir strategija neštų didesnę pelną“ (Pruskus, 2007). Nors dauguma skirtingų šalių žmonės laikosi panašių esminių principų, tačiau požiūriai gali skirtis. Todėl vienos šalies žmonių poelgiai gali atrodyti neracionalūs ir neapgalvoti, tačiau jie turi savus mąstymo ir elgesio stereotipus. Skirtingų kultūrų susidūrimas socialine prasme yra teigiamas reiškinys. Kultūra apima platų šalies gyventojų tautinį aspektą. „Kultūra pirmiausia reiškia tam tikrų žmonių, kartu gyvenančių vienoje vietoje, gyvenimo būdą. Šią kultūrą įkūnija jų menai, jų socialinė sistema, įpročiai ir papročiai, religija“ (Baršauskienė ir kt., 2005). Taip pat autorės teigia, jog žmonės į savo kultūrą investuoja daug laiko, tad nėra keista kad būtent ja remiasi kaip pagrindu, vertinant kitas. Tad tarpkultūrinė komunikacija gali būti vienas iš būdų, galintis padėti susipažinti, suprasti, pasikeisti žiniomis bei patirtimi. Tarpkultūrinė komunikacija – tai komunikacija tarp skirtingų kultūrų atstovų, taip pat ji dažnai suprantama kaip tarptautinė komunikacija. V. Baršauskienė ir kt. (2005) pateikia tokį tarpkultūrinės komunikacijos apibrėžimą: „Tarpkultūrinė komunikacija – keitimosi informacija procesas tarp žmonių, atstovaujančių skirtingoms kultūroms. Reikia atkreipti dėmesį, kad komunikacija šiuo atveju vyksta ne tik tarp atskirų individų, bet ir tarp „sistemų“, kurias suprantamos kaip komunikacijos partneriai“ (Baršauskienė ir kt., 2005).

Tarpkultūrinė komunikacija, kaip efektyvus ir naudingas bendravimo ir bendradarbiavimo su kitų šalių atstovais, tampa svarbia šiuolaikinio gyvenimo dalimi, kur yra nuolatos susiduriama su globalizacijos atmainomis. Atsisakius išankstinio nusistatymo ir būdamas atviras kitų nuomonei, sąlygotas kitokių istorinių bei kultūrinių aplinkybių, žmogus gali įsitvirtinti globalioje aplinkoje. V. Pruskaus (2007) teigimu, „veiksmingos žinios apie kitų kultūrų pagrindinius bruožus sumažintų nemalonių netikėtumų, iš anksto suteiktų įžvalgos ir padėtų sėkmingai bendrauti su tų kultūrų atstovais, su kuriais anksčiau tai daryti sekėsi sunkiai“ (Pruskus, 2007).

Taip pat V. Baršauskienė ir kt. (2005) pateikia veiksnius, sąlygojančius tarpkultūrinius skirtumus pagal C. H. Dodd (1987). Jo teigimu, žmonės nepakankamai įvertina tai, kuo kitų kultūrų individai skiriasi. Pagrindiniai veiksniai, sąlygojantys šiuos skirtumus, yra: kultūros istorija, kultūros individualumas, materialinė kultūra, menas, kalba ir kultūros subtilumas, kultūros tikėjimai, neverbalinis elgesys, asmeninės erdvės suvokimas, pripažinimai ir nuopelnai, mąstymo

metodai (Baršauskienė ir kt., 2005). Kultūriniai skirtumai gali tapti kliūtimi komunikacijoje tarp dviejų skirtingų šalių / kultūrų atstovų. Nepasvėrus galimų kultūrinių skirtumų, komunikacijos procese kyla nesusipratimų. Pvz., asmuo A iššifruoja informaciją viename kontekste, remdamasis pažiūromis, priimtomis žmonių jų kultūroje. Asmuo B iššifruoja žinią, remdamasis kitomis pažiūromis. Asmuo A ir B tą pačią žinią interpretuoja skirtingai, todėl jų komunikacijos proceso efektyvumas bus labai menkas. Klaidingas žinutės ar informacijos interpretavimas, sukuria vienokį ar kitokį požiūrį ne tik į žinutės svarbą ir kontekstą, bet ir patį žinutės siuntėją. Skirtingų šalių ar kultūrų atstovai remdamiesi savo kultūra bei asmenine patirtimi susikuria nuomonę apie kitos šalies atstovą bei šalį, kurią asmuo reprezentuoja (Baršauskienė ir kt., 2005). Tad galima teigti, jog žinutės siuntėjas, perduodamas žinutę kitos šalies atstovui, netiesiogiai reprezentuoja save ir savo šalį bei kuria jos įvaizdį. Erasmus+ mainų programos dalyviai gali būti suvokiami kaip neoficialūs savo šalies reprezentuotojai, kadangi jų bendravimas, gestai, jų nusiteikimas, bei savo kultūros atstovavimas kuria savo šalies įvaizdį kitų šalių atstovų pašamoneje.

Oficialiajame Europos Sąjungos informacijos portale Erasmus+ mainų programa yra įvardijama kaip geriausias pavyzdys programos, suteikiančios galimybę daugiau nei 200 000 studentų kiekvienais metais siekti mokslo bei praktikos patirties Europos ir kitose šalyse (ES informacijos portalas, 2019). Vienu iš šios programos tikslų yra įvardijama galimybė šalims dirbti ir veikti kartu bei išmokti naujos ir naudingos patirties vienai iš kitos. Programa siekia ne tik suteikti programos dalyviams galimybę studijuoti kitose šalyse, bet ir pažinti bei pristatyti savo šalį (ES informacijos portalas, 2019). Tokiu būdu netiesiogiai suteikiama galimybė per tarpasmeninę bei tarpkultūrinę komunikacijas ne tik susipažinti su kitų šalių atstovų kultūromis bei jų šalimis, bet ir kurti savo šalies įvaizdį.

1.2.3. Kultūra ir kultūrinis šokas tarptautiniame mobilume

Kalbant apie tarptautinį mobilumą, reikia susipažinti su kultūros ir kultūrinio šoko samprata, nes keliaujant po skirtingas šalis yra tiesiogiai susiduriama su kultūriniais skirtumais. Kultūra, kaip ir kitos sąvokos, turi nemažai apibrėžimų. Kultūra – tai „socialinė sistema, garantuojanti materialinių ir dvasinių vertybių kūrimą, panaudojimą ir perteikimą” (Vaitkevičiūtė, 2007). Taip pat yra žinomas kultūros apibrėžimas iš E. B. Taylora veikalė „Primityvi kultūra”. Kultūra – tai „sudėtinga visuma, į kurią įeina žinios, įsitikinimai, menas, moralė, įstatymai, papročiai ir kitokie sugebėjimai bei įpročiai, kuriuos įgyja žmogus, būdamas visuomenės nariu” (Owen et al, 2001). Galima teigti, jog kultūra yra žmogaus kuriama normų ir vertybių sistema, kuri padeda jam įprasinti tikrovę.

Pasak I. Kuizinienės (2004), yra keletas veiksnių, kurie lemia visuomenės kultūros poreikį:

1. Ekonominiai pokyčiai: padidėjusios pajamos leidžia daugiau lėšų skirti kultūrinėms reikmėms, stiprėja bendruomenių gerovės augimo poreikis, didėja kultūrinių paslaugų ir produktų poreikis;

2. Socialinės ir kultūrinės jėgos: pailgėjusi žmonių gyvenimo trukmė leidžia daugiau laiko bei dėmesio skirti laisvalaikio ir kultūrinėms poreikiams tenkinti, gerėja žmonių išsilavinimas, lemiantis kokybiškesnių kultūrinių paslaugų ir produktų poreikį, instituciniai kultūros įstaigų pokyčiai, stiprėjanti visuomeninė įtaka bei aktyvumas kultūros bare, aktyvėjantys decentralizacijos procesai, susiję su įstojimu į Europos Sąjungą bei ES kultūrine politika;

3. Technologiniai pokyčiai: naujos skaitmeninės, informacinės technologijos, išplėtusios kultūros paslaugų ir produktų pateikimo galimybes, didėjantis technologijų prieinamumas, dėl interaktyvios medijos mažėjančios ribos tarp kultūros kūrėjų ir jos vartotojų.

A. L. Samovar ir kt. (2011) išskiria šešias kultūrai būdingas savybes:

1. Kultūra yra išmokstama (žmogus kultūros mokosi nuo mažumės);
2. Kultūrą galima perduoti (tai įgalina kultūros simboliai);
3. Kultūra yra dinamiška (nors ir lėtai, tačiau kultūra kinta);
4. Kultūra yra selektyvi (kiekviena kultūra nurodo tai, kas yra svarbiausia, yra apibrėžiamas galimų pasirinkimų ar elgesio normų skaičius. Kultūros atskiria vienas grupes nuo kitų);
5. Kultūros elementai vienas su kitu yra susiję ryšiais (kultūra yra sudėtinga, bet vieninga sistema);
6. Kultūra yra etnocentriška (kultūros nariai yra linkę manyti, kad jų vertybės ir normos yra teisingos).

Gyvenant pažįstamoje aplikoje yra retai susimąstoma apie savo kultūrą. Kasdieninis bendravimas yra pripildytas visuomenėje nusistovėjusių veiksmų, poelgių ar simbolių. Nusistovėję šablonai žmogui suteikia saugumo bei pastovumo jausmą. Tačiau individas, patekęs į naują aplinką / kultūrą, gali patirti šoką, kada naujoje aplinkoje jis nebegali aptikti papročių ar elgesio normų, apie kuriuos net nesusimąstydavo savo natūralioje aplikoje. Naujoje vietoje šios normos tiesiog nustoja veikusios arba yra nepriimtinos (Pruskus, 2003).

Kultūrinis šokas yra gilus vidinis išgyvenimas. Kiekvienas individas jį išgyvena skirtingai, tas pats individas gali patirti vis kitokį kultūrinį šoką priklausomai nuo situacijos kurioje jis yra. Tai žmogus reakcija į šalį bei kultūrą su kuria jam tenka susidurti. Tai galima apibūdinti kaip būseną, kurią patiria žmogus atsiduręs netikėtoje situacijoje bei neįprastoje aplinkoje (Hofstede, 1999).

Šis terminas pirmą kartą literatūroje buvo paminėtas K. Oberg (1960). Savo straipsnyje K. Oberg kultūrinį šoką įvardija kaip „staigų nerimą, kuris yra nulemtas pažįstamų ženklų bei visuomeninių ryšių simbolių praradimo. Tai vieni svarbiausių reikšmių turintys simboliai, padedantys mums orientuotis kasdieniniame gyvenime” (Oberg, 1960). Taip pat K. Oberg atkreipia dėmesį į vizualinius kultūros aspektus, kaip elgesys, kalba ir papročiai, nes priešingai nei vertybės ar įsitikinimai, jie gali būti pastebėti. Žmonės yra linkę vertinti vizualinius aspektus, taikydami savo vertybes bei įsitikinimus, sukeldami sau nerimą. Mokslininkas teigia, kad įsiliejimas į naują kultūrą kiekvienam žmogui yra sudėtingas, trikdantis, dezorganizuojantis išgyvenimas. Toks stiprus nervinis sukrėtimas yra nulemtas naujų sąlygų, kuomet sensorinės, simbolinės, verbalinės ir neverbalinės sistemos, nenutrūkstamai palaikančios normalų gyvenimo būdą tėvynėje, atsisako adekvačiai veikti. Tuo tarpu G. Hofstede teigia, jog „kultūrinis šokas yra kančios būseną, kurią patiria žmogus perkeltas į nepažįstamą kultūrinę aplinką”, kas taip pat gali būti lydima fiziologinių sutrikimų (Hofstede, 1999).

B. G. Anderson (1972) kaip kultūrinio šoko priežastį įvardija tai, kad žmogus yra priverstas susitaikyti su tokiais socialiniais elementais, kurie nėra priimtini paties individo aplinkoje ir yra laikomi „nenormaliais”.

V. Pruskus tokį fenomeną įvardija taip: „kultūrinis šokas nėra psichologinis sutrikimas, bet socialinio žinojimo, įgūdžių naujoje aplinkoje, trūkumas”. Individai, keičiantys gyvenamąją vietą, nepriklausomai kokiam laikui, turėtų būti pasirengę susidurti su jiems neįprastais veiksniais, būti pasiruošę spręsti neišvengiamas psichologines problemas, sušvelninti tarpkultūrinių konfliktų pasekmes (Pruskus, 2003).

K. Oberg (1960), pirmasis panaudojęs šį terminą, taip pat išskyrė pagrindinius kultūrinio šoko aspektus (Pruskus, 2003):

1. papildomų pastangų psichologinei adaptacijai būtinumas;
2. praradimo ir netekties (draugų, šeimos, nuosavybės) jausmas;
3. pergyvenimas, jog naujos kultūros nariai nepriima į savo grupę;
4. susipainiojimas vaidmenyse, lūkesčiai, ko buvo laukta ir su kuo susidurta realybėje;
5. pyktis, pasibjaurėjimas susidūrus su kultūriniais skirtumais;
6. bejėgiškumo jausmas nesugebant prisitaikyti prie naujos aplinkos.

Kultūrinis šokas gali būti įvardijamas kaip natūrali reakcija adaptuojantis naujoje vietoje, susiduriant su kultūriniais skirtumais. Individo vienoje aplinkoje įgyti įgūdžiai gali tapti netinkamais atsidūrus naujoje kultūrinėje terpėje. Tai ir gali sukelti nepatogumus naujoje kultūroje (Pruskus, 2003).

Kultūrinio šoko stadijos:

Visi individai atvykę į kitą šalį išgyvena tuos pačius kultūrinio šoko etapus, gali skirtis nebent forma, K. Oberg (1960) išskyrė keturias kultūrinio šoko stadijas:

1. Medaus mėnuo. Pradžioje susižavėjimas, entuziazmas, jaučiamasi pakylėtai dėl šiltų, draugiškų santykių su vietiniais gyventojais.
2. Krizė. Nerimas, pyktis sukeltas kalbos, vertybių, simbolių skirtumų skirtingose kultūrose. Supratimas jog vietiniai gyventojai vangiai reaguoja į atvykusiųjų problemas, nes negali pilnai jų suprasti. Pojūčiai sukelia priešišumą.
3. Atsigavimas. Bandytas spręsti krizę įsisavinat naujos šalies kalbą, kultūrą. Stengiamasi įsilieti į visuomenės kultūrinį gyvenimą. Nauji atradimai sukelia teigiamas emocijas. Pradedama atgauti psichologinę pusiausvyrą.
4. Prisiderinimas. Atvykusieji natūraliai priima naują kultūrą, tik retkarčiais patiriama įtampa, nerimas. Suvokiama, kad nauja turi tiek teigiamų, tiek neigiamų aspektų. Prieinamas laikas kada nustojama jaustis pašaliečiu / užsieniečiu.

V. Pruskus (2003) pamini tris pagrindines ekspatriantų grupes bei jiems būdingas problemas, tai: turistai, verslo atstovai ir studentai. Kadangi šis darbas orientuotas į socialinę grupę – studentus, tad tik ši ekspatriantų grupė bus toliau nagrinėjama.

Studentai, studijuojantys užsienyje, nuolatos susiduria su kultūriniais iššūkiais, pradedant nuo naujos gyvenamosios vietos, studijavimo vietos, kalbos iki multikultūrinės universiteto bendruomenės. Studijuojant užsienyje susiduriama ne tik su akademinėmis, bet ir dvasinėmis problemomis (Pruskus, 2003). Studijuojantys užsienyje studentai dažnai pamato, jog naujoji kultūra yra visai kitokia, nei kad jie tikėjosi, pasitaiko dažni nusivylimai. C. Ward ir kt. (1995) išskyrė „užsieniečio studento sindromą“, kaip kultūrinio šoko pasekmę, apibūdinamą neaiškumo pojūčiu, pasyvumu, fiziniais nusiskundimais, atsiskyrimu, netvarkingumu. Tarp prašančių pagalbos, pastebėta kad dažniau kreipiasi moteriškosios lyties studentės. Studentai, turintys artimų draugų, rečiau prašo pagalbos. Geografinis atstumas apibūdinamas kaip nelaimė, lydima atšalusiu tarpusavio santykių. Išskiriamos pagrindinės problemos, su kuriomis susiduria užsienyje studijuojantys studentai:

- emocinės: vienišumas, namų ilgesys, išgyvenimai dėl rūpesčių namuose, mitybos sutrikimai;
- prisiderinimas: sunkumai studentams prisitaikyti dėl skirtingos socialinės padėties, universiteto lygio, studijų trukmės, amžiaus bei asmeninių savybių.
- akademinės: bendravimas ir studijavimas užsienio kalba, aukštesnis studijų lygis, nesusipratimai tarp dėstytojų ir studentų (Ward et al, 1995).

Šie esminiai veiksniai rodo, jog užsieniečiams studentams yra žymiai sudėtingesnės sąlygos bei sunkiau prisitaikyti universiteto bendruomenėje nei vietiniams studentams.

Komunikaciniai trikdžiai ir kultūriniai skirtumai sukuria stresines situacijas, ko pasekoje studentai kenčia nuo kultūrinio šoko (Ward et al, 1995).

Kultūrinio šoko privalumai:

Kultūrinį šoką individai patiria skirtingai, skiriasi forma, išgyvenimų intensyvumas, adaptacijos laikotarpis. Tam taip pat įtakos turi laiko tarpas gyvenimo svetur ir sukaupta patirtis, užgrūdintas charakteris. Yra sudėtinga konstruoti savo naują gyvenimą naujoje kultūroje, jeigu individas tos kultūros neperpranta. Įsilieti į naują visuomenę, tapti jos nariu įmanoma tik tuomet, kai yra perprantamas vietinių gyventojų kultūrinė ideologija, gyvenimo stilius (Ward et al, 1995).

Naujo vaidmens perėmimas yra viena pagrindinių sąlygų užmezgant ir tvirtinant naujus santykius. Adekvatus asmenybės lankstumas bei gebėjimas prisitaikyti leidžia tolygiai įsitvirtinti naujoje bendruomenėje. Tampa svarbus stipraus charakterio modelio konstravimas. Kultūrinis šokas dažniausiai turi neigiamą atspalvį, siejamas su stresu, nenutrūkstama įtampa, sumišimu. Individas dažnai nusivilia savo paties iškeltais lūkesčiais, tačiau tai gali būti stipri paskata tobulinti ir ugdyti savo asmenybę, įgyti naujų įgūdžių, tvirtinti jau esamus. Aplinkos pažinimas įgalina individą pažinti save, konstruoti savo subjektą. Žmogus, pažindamas kultūrinius skirtumus, išmoksta daugiau apie save. Nauji išgyvenimai leidžia įsisavinti naujas vertybes, simbolius, visuomenei priimtinas normas. Naujo gyvenimo etapo konstravimas individui teikia pasitenkinimą savimi, atveria naujas galimybes tobulėti (Oberg, 1960).

V. Pruskus (2003) kultūrinį stresą nusako kaip „socialinės paramos neturėjimo, besikeičiančių vertybių ir neįprasto gyvenimo būdo pasekmę“. Individą ištinka netikrumo jausmas, jaučiamasi nesaugiai, neužtikrintai. M. Argyle (1983) pateikė kelias kultūrinių skirtumų kategorijas, su kuriomis susiduria individas naujoje erdvėje, tai: visuomenės socialinės taisyklės, tarpusavio santykiai, motyvacija bei verbalinė ir kūno kalba. Paminėti kultūriniai skirtumai bei pranešimo siuntimo ir gavimo procesas gali sudaryti trikdžius bendravimui. Žmogus, norėdamas jų išvengti, visada turi suprasti, jog susidurs su naujos kultūros taisyklėmis, socialinėmis normomis, vertybėmis, kurios jam gali būti nepriimtinos, tačiau atsižvelgiant į susidariusią situaciją, jam teks adaptuotis norint sukurti sklandų bendravimą. Žmogaus socializacija vyksta ne tik išorėje, tai taip pat yra vidinis procesas sąmonėje reikalingas visapusiškui naujojo „aš“ sukūrimui.

Kultūrinis šokas gali turėti ne tik neigiamų pasėkmių žmogaus emocinei būsenai, tačiau jis gali būti stiprus stimulus individo įvairialypiškumui atsiskleisti, skatina naujai atrasti, pažinti, ugdytis. Taip pat įgalina žmogų naujai įvertinti kultūrines vertybes ir jų ištakas (Ward et al, 2005).

1.2.4. Tapatybė globalėjančiame pasaulyje

Tapatybės tema ir sąvoka yra plačiai analizuojama sociologų, psichologų, pedagogų ir dvasininkų. Tapatybės pojūtis vaidina svarbų vaidmenį ugdyme, terapijoje ir profesinėje karjeroje. Tai yra nuolatinis asmenybės elementas, padedantis išlikti savimi, nepaisant aplinkos pokyčių. Savęs apibrėžimas patiria daug staigių, kartais totalių pokyčių, tačiau vis dėlto yra dalis, kuri išlieka amžinai. Apibrėžti save yra būtina norint suprasti, kas asmuo yra, ką jis atstovauja ir kokia kryptimi eina, siekiant tinkamai funkcionuoti socialinėse grupėse ir trauminėse situacijose, skatinančiose priimti sprendimus (Jaworski, Bielecki 2014).

D. Antinienės (2002) teigimu, tapatybės sąvoka suprantama kaip „asmens gebėjimas apibūdinti save, atsakyti į klausimą „Kas aš esu“ ir gautus įvairius atsakymus suderinti tarpusavyje“. Individuali tapatybė, pasak S. Kraniauskienės (2004), yra „individo įgytas unikalus ir autentiškas savęs suvokimas“. Čia reiškiasi žmonių skirtybės. Priešinga individualiam yra kolektyvinė (socialinė) tapatybė, kuri, autorės teigimu, reiškia asmens bendrumą su kitais.

Kadangi tapatybės suvokimo tema yra labai plati, pati sąvoka yra skirstoma į klasifikacijas taip vadinamus tapatybės tipus. Vienas iš autorių M. Castells (2006) tapatumą skirsto į: religinį tapatumą, nacionalinį tapatumą, etninį tapatumą, teritorinį tapatumą.

Europos tapatybės nustatymas yra sunkus ir labai ginčytinas klausimas, kaip ir matyti diskusijose dėl pačios Europos kilmės. Kai kurie teigia, kad Europos pagrindai turi krikščionių šaknis, kiti visiškai nesutinka ir pabrėžia pasaulietinę žemyno viziją (Rubenstein, 2011). Po ilgų diskusijų 2007 m. Lisabonos sutartyje pridedamas 1a straipsnis, kuris suformuluotas taip: „...Sąjunga grindžiama žmogaus orumo, laisvės, demokratijos, lygybės, teisinės valstybės ir pagarbos žmogaus teisėms vertybėmis, įskaitant mažumoms priklausančių asmenų teises“. Tai, kad nėra paminėta nei Dievo, nei Europos krikščionių šaknų, kritikavo tokios grupės kaip Airijos krikščioniškosios civilizacijos draugija (2009). Žinoma, negalima apibrėžti vienos tautinės valstybės bruožų ar vertybių, kai subjektas yra 28 tautinių valstybių, nes tai sukeltų dar didesnę nepasitenkinimo bangą.

Sąvoka „Sąjungos pilietybė“ buvo nustatyta 1992 m. Maastrichto sutarties 8 straipsnio 1 dalyje: „Kiekvienas asmuo, turintis valstybės narės pilietybę, yra Sąjungos pilietis.“ 8 straipsnio 2 dalyje teigiama, kad šie piliečiai turės teises ir pareigas, nors pareigos nėra išvardytos. 1997 m. Amsterdamo sutartyje buvo įtraukta viena eilutė į Maastrichto sutarties 8 straipsnio 1 dalį: „Sąjungos pilietybė papildo, o ne pakeičia nacionalinę pilietybę“. Šis papildymas, atrodo, atitinka valstybių narių susirūpinimą, todėl ES pilietybės statuso išplėtimas negali pakenkti nacionaliniam identitetui (Mancini, 1998).

Svarbiausia visuomenės pilietiškumo sampratos formuluotė buvo T. Maršalo paskaitos, skaitomos per Didžiosios Britanijos gerovės valstybės formavimosi dieną. T. Maršalas apibūdina visuomenės ir pilietiškumo santykį: „Visų reikalavimas mėgautis šiomis [civilizuoto gyvenimo] sąlygomis yra reikalavimas būti leistam dalyvauti socialiniame pavelde, o tai savo ruožtu reiškia reikalavimą būti priimamiems kaip visateisiams visuomenę, tai yra kaip piliečiams“ (Marshall ir kt., 1992). T. Maršalas nusako, kaip socialinės klasės nelygybė gali egzistuoti kartu su formaliomis pilietybės lygybėmis. Jis sako, kad pilietybė Anglijoje – buvo įkurta per daugelį amžių – pilietinės teisės buvo įgyjamos XVIII amžiuje, politinės teisės XIX amžiuje ir socialinės teisės XX amžiaus pirmoje pusėje. Iki dabartinio amžiaus vidurio žmonės Didžiojoje Britanijoje dažniausiai buvo apibrėžiami kaip tikrieji savo visuomenės nariai ar piliečiai. Pilietybė yra statusas, suteikiamas tiems, kurie visapusiškai dalyvauja savo visuomenėje (Marshall ir Bottomore 1992).

Taigi povalstybinės pilietybės augimas ir labiau pasaulyje sustiprintos žmogaus teisių sampratos atsiranda dėl daugybės naujų procesų ir institucinių susitarimų, vykstančių įvairiose visuomenėse. Šiuolaikiniame pasaulyje vystosi daugybė pilietybių. Pirmiausia tai kultūros pilietiškumas, apimantis visų socialinių grupių (etninės, lyties, seksualinės, amžiaus) teisę į visišką kultūrinį dalyvavimą savo visuomenėje (Stevenson 1997).

Antra, egzistuoja mažumos pilietybė, apimanti teises patekti į kitą visuomenę ir paskui išlikti toje visuomenėje bei gauti tinkamas teises ir pareigas (Yuval-Davis 1997). Trečia, ekologinis pilietiškumas susijęs su žemės piliečio teisėmis ir pareigomis (van Steenberg 1994). Ketvirta, tai yra kosmopolitinis pilietiškumas, susijęs su tuo, kaip žmonės gali išsiugdyti orientaciją į kitus piliečius, visuomenes ir kultūras visame pasaulyje (Held 1995). Penkta, vartotojų pilietiškumas yra susijęs su žmonių teisėmis, kad tiek privatus, tiek viešasis sektorius galėtų gauti tinkamas prekes, paslaugas ir informaciją (Urry 1995). Galiausiai yra mobilumo pilietiškumas, susijęs su lankytojų į kitas vietas ir kitas kultūras teisėmis ir atsakomybe (Bauman 1993).

Tapatybės / simbolinės sąveikos teorijoje, tapatybė ir jos pirminis terminas „savasis Aš“ remiasi internalizuotais socialiniais vaidmenimis, kurių dėka asmuo yra susietas su kitais žmonėmis. Asmenybės teorijoje, tapatybė ir jos pirminis terminas „savasis Aš“ suprantamas kaip charakterio savybių struktūra. Sh. Stryker (2007) nuomone, tapatybės teorijoje tapatybė suvokiama kaip internalizuoti vaidmenys, o asmenybės teorijoje – kaip savybių rinkinys. Žmogaus tapatybė be perstojo formuojasi, veikiama tėvų, bendraamžių grupių, visuomenės, taip pat reklamos bei kitų kultūrinių įtakų, kai tuo tarpu asmenybė yra daugiau ar mažiau stabili laiko atžvilgiu (Demerath 2006). Kad tapatybės konstruktas yra daugiau kintantis, pabrėžia ir J. Van Grop (2005), teigdamas, kad žmogus nuolat konstruoja ir perkonstruoja savo tapatybę.

Visuotinė pilietybė remiasi pilietybės sąvoka, toks kalbėjimas apie pilietybę už valstybės ribų nėra naujas terminas (Follesdal 2002). Follesdal tikrųjų senovės graikų ir romėnų politinėje

istorijoje randa keletą konkuruojančių koncepcijų. Paklaustas, kuri yra jo šalis, Sokratas tvirtino, kad jis yra pasaulio pilietis, o ne atėniečių ar korintiečių. Panašiai paklaustas, iš kur jis kilęs, Diogenas atsakė: „Aš esu pasaulio pilietis“. Tačiau jų pilietybės samprata už miesto ir valstybės ribų buvo menka ir neaiški. Sokrato ir Diogenų pasaulio pilietybė neapėmė jokių teisinių teisių už sienų. Atėnų piliečiai – privilegijuota laisvų vyrų grupė – priešingai, jie turėtų aktyvias politinio dalyvavimo teises (Andreas Follesdal, 2011). Taigi pasaulinė pilietybė buvo visiškai kitokio pobūdžio, nei tradicinės pilietybės teisės ir pareigos.

Palyginimui, Romos imperija pripažino ir netgi skatino dvigubą pilietybę, ištikimą ir vietos bendruomenei ir Romai. Ši tvarka leido Romos piliečiams laisvai judėti ir prekiauti imperijoje. Vis dėlto romėnų dvigubos pilietybės samprata turėjo savo trūkumų tiek asmeniui, tiek politinei tvarkai. Būti Romos piliečiu paprastai suteikė tik statusą arba pasyvią pilietybę kaip apsaugą – tai, ką mes dabar laikome žmogaus teisėmis, o ne aktyviomis pilietybės teisėmis į politinį dalyvavimą, kuriomis naudojasi tik patricijų klasė. Dviguba pilietybė taip pat sukūrė dvigubą lojalumą imperijos gyventojams, dėl kurių kilo neišspręsti konfliktai (Toynbee 1970, Clarke 1994).

Pagal „Flash Eurobarometer“ 365 (Europos Komisija, 2013), apklausos rezultatus, 81% respondentų yra susipažinę su sąvoka „Europos Sąjungos pilietis“ ir tik 46% teigia, kad jie yra susipažinę su sąvoka ir žino, ką tai yra reiškia. Žmonės žino „pilietybę“ ir „Europos Sąjungą“, todėl dauguma sako, kad yra susipažinę su šia sąvoka, bet mažiau nei pusė galėjo pasakyti, ką ji reiškia. Pilietybė yra susijusi su teisėmis ir pareigomis, bet taip pat tai apima ir pilietiškumo jausmą. C. Shore (2004) teigia, kad pilietybė yra „socialinė ir kultūrinė kategorija, kuri būtinai apima tiek teisinius, tiek politinius, taip pat subjektyvius, emocinius ir kultūrinius aspektus“. Šie skirtingi komponentai yra susiję, nes nauda ir teisės, atsirandančios dėl pilietybės (teisinis ir politinis komponentas), reiškia, kad žmonės susiję su emociniu elementu.

Tačiau kyla klausimas, ar toks subjektas kaip Europos Sąjunga, turinti sudėtingą ir nevalstybinę struktūrą, gali sukurti bendruomenės jausmą, kuris paprastai pasiekiamas vietos ir valstybės lygmeniu ir ar prasminga pilietybė gali būti sukurta už valstybės ribų. Mokslininkai, pavyzdžiui, J. Weiler (1999), teigia, kad Europos Sąjungos atveju įvyko pirmiau minėtų pilietybės komponentų atsiejimas. J. Weiler teigia, kad dabartiniame globalizuotame pasaulyje žmonės gali būti suskirstyti į skirtingus pogrupius (eng. Demoi), remdamiesi įvairiais identifikavimo veiksniais ir kad visi šie identifikavimai yra suderinami. Vienu metu gali būti vokiečių ir katalikas, todėl vienodai gali jaustis vokiečių ir europietis. J. Weiler (1999) pateikia dvi vizijas, kylančias iš Europos pilietybės kūrimo į dvi minėtas sutartis: „vienybės“ viziją, kurioje Europos pilietybė būtų žingsnis tolesnės Europos integracijos link ir nacionalinių valstybių žlugimas joje; ir „bendruomenės“ ar „viršvalstybės“ vizija, kurioje nacionaliniai ir viršvalstybiniai lygiai yra atsieti,

bet todėl, kad jie skiria dėmesį į įvairius žmogaus psichikos aspektus (nacionalinius ir nenacionalinius bei viršvalstybinius), ir jie gali egzistuoti kartu.

Daugelis JAV kolegijų ir universitetų investuoja nemažus išteklius ir energiją, kad padidintų savo studijų užsienyje pasiūlą, siūlo labiau tarptautiniu mastu orientuotas programas, įdarbina tarptautinius studentus ir kitaip internacionalizuoja savo miestelius (Altbach ir Knight, 2007). Kaip aukštojo mokslo tyrimų objektas, pasaulinė pilietybė buvo suprantama kaip pageidautini rezultatai: studijos užsienyje, virtualus mokymasis ir mokymo programos internacionalizavimas (Hanson, 2010). Kiti sukūrė skalę, pagal kurią galima įvertinti studentų visuotines pilietybės kompetencijas ir konceptualizuoti veiksmingą požiūrį į studentų visuotinį pilietiškumą (Braskamp, 2010; Roberts, Welch ir Al-Khanji, 2013). Nepaisant to, kaip dažnai pasaulinė pilietybė yra naudojama JAV aukštajame moksle, terminas vis dar intensyviai analizuojamas. Aukštojo mokslo pasaulinės pilietybės studijų autoriai linkę remtis nedidelėmis įmanomomis reikšmėmis, daugiausia pastangų skirdami pedagoginių ir patirtinių intervencijų plėtojimui, siekiant skatinti ir išmatuoti pasaulinę pilietybę įvairiuose kontekstuose.

Pasaulinis pilietiškumas yra sunkiai apibrėžiama sąvoka, kuri apima mąstymo ir gyvenimo būdus ir vystosi bėgant laikui. Todėl susidūrus su priklausomybės samprata, pasaulinis pilietiškumas gali būti suprantamas įvairiose situacijose labai skirtingai „Šiomis dienomis neturite išvykti iš namų ... norėdami pamatyti save, kaip pasaulinį pilietį besivystančiame pasaulyje“ (Schattle, 2007). Tarpkultūrinis jautrumas – suvokimas, kaip pažinimas ir kompetencija, kaip elgesys, grindžiamas požiūriais, žiniomis, įgūdžiais ir veiksmais, siekiant prisitaikyti prie skirtumų, yra gyvybiškai svarbus veiksmingai sąveikai, dialogui ir dalyvavimui daugiakultūroje visuomenėje, kuri yra šiandienos globalizuotas pasaulis ir savo ruožtu – pagrindinis pasaulio pilietybės komponentas (Barrett ir kt., 2011; Chen ir Starosta, 2000).

H. Schattle (2007) teigia, kad tarptautinės kelionės, studijos ar darbas ir patirtis užsienyje, yra tinkama patirtis plėtojant kultūrinius horizontus ir plėtojant tarpkultūrinį supratimą. Kiti teigia, kad tarptautinis mobilumas leidžia studentams ugdyti gebėjimą įsitraukti į transformacinę patirtį, susijusia su kultūra, o tai labai naudinga siekiant palengvinti studentų orientavimosi įgūdžius (Bennett, 2008; Killick, 2012). Tačiau V. Savicki ir kt. (2008) teigia, kad nėra žinių, tyrimų ir supratimo, kad tarpkultūrinė kompetencija, augimas ir transformacija atsiranda konkrečiai dėl tarptautinių mobilumų. Tačiau judumo – mobilumo norma suteikia galingą pagrindą pasaulinių perspektyvų vertėms ir prielaidoms, todėl taip tapo beveik išskirtinis pasaulio piliečio veiksmų planas, suvokimas ir identifikavimas (Hedetoft, 2011; Schattle, 2007; Rhodes ir kt., 2008).

Visuotinė (pasaulio) pilietybė yra abstrakti ir dažnai netinkamai apibrėžta sąvoka. Asmenys interpretuojantys idėją, linkę ją suvokti plačiai, apimdami mąstymo ir gyvenimo būdus, kurie vystosi laikui bėgant (Schattle, 2007).

Pasaulinis pilietiškumo ugdymas, grindžiamas tarptautiniu judumu, gali būti neveiksmingas plėtojant atvirumą skirtingoms kultūrinėms patirtims ir gebėjimui bendradarbiauti su kultūrinėmis grupėmis, kurios yra laikomos pasaulio pilietybės prielaida. Susidūrimas su kitokiu reiškiniu užsienyje gali pasireikšti atmetimo forma ir lemti asmens atvirumą, jo bendravimą, o tai priklauso nuo tarpkultūrinio prisitaikymo ir pasirengimo. G. Allport (1979) teigia, kad išankstinį nusistatymą mažina tik nuolatinis tarpkultūrinis ryšys, kuris apima žmonių grupes, turinčias vienodą statusą siekiant bendrų tikslų. Žmonės nepatekę į tarptautinę aplinką gali būti patenkinti savo patirtimi ir asmeniniu mąstymo lygiu, susijusiu su kultūrine įvairove (Hannerz, 2006; Westrick, 2005).

Apibendrinant galima pastebėti, jog tarptautinį mobilumą sieja labai daug sričių, pradedant nuo susipažinimo su kultūra ir jos skirtumais, įsigilinant į tarptautinę komunikaciją ir gebėjimą reprezentuoti savo šalį iki tapatybės suvokimo globalėjančiame pasaulyje. Galima pastebėti, jog autoriai pripažįsta, kad kultūrinė patirtis ir tarptautinis mobilumas daro įtaką asmens, šiuo atveju studento, globalėjimui, komunikaciniams įgūdžiams, kultūriniam prisitaikymui ir tapatybės suvokimui.

1.3. Darbo metodai

Magistrinio darbo tyrimas buvo atliekamas dviem etapais: respondentai buvo apklausti Erasmus+ studijų mobilumo pradžioje ir pabaigoje. Tyriamieji buvo Erasmus+ studentai, atvykstantys į Lietuvą (Klaipėdos aukštojo mokslo instituciją) ir išvykstantys iš jos. Apklausa vyko tris semestrus (t. y. 2018–2019 s. m. rudens ir pavasario semestrais bei 2019–2020 s. m. rudens semestre).

Magistrinio darbo metu buvo naudoti šie tyrimų metodai:

- **Individualus interviu su respondentais.** Atliekant tyrimą, buvo apklaustas 51 atvykstantis į Klaipėdos aukštojo mokslo instituciją Erasmus+ studentas studijų mobilumo pradžioje ir pabaigoje. Taip pat apklausoje dalyvavo 19 iš Klaipėdos aukštojo mokslo institucijos studijoms išvykstantys pagal Erasmus+ programą studentai mobilumo pradžioje ir pabaigoje. Interviu metu studentai buvo apklausti individualiai, žodžiu, o atsakymus užrašė šio tyrimo autorė. Tyrimui buvo sudaryti du klausimynai – skirti studentų apklausai mobilumo pradžioje ir pabaigoje. Kiekvieną klausimyną sudarė po 13 klausimų, iš kurių dalis buvo atviri klausimai, kiti su nuorodų gairėmis. Kai kurie klausimai buvo užduoti tie patys prieš išvykimą ir po jo tam, kad būtų galima nustatyti studentų požiūrio pokyčius.

- **Statistinių duomenų analizė.** Analizuojami Švietimo mainų paramos fondo pateikti duomenys apie Lietuvos studentų vykimą pagal Erasmus+ programą, tam, kad būtų galima nustatyti šalių, iš kurių atvyksta Erasmus+ studentai, tendenciją. Taip pat pagal Eurostat duomenų bazės duomenis buvo analizuojama europiečių nuomonė apie tapatybės suvokimą, tam kad būtų galima palyginti požiūrio pasikeitimą po Erasmus+ studijų.

- **Lyginamoji analizė.** Naudojama gautiems respondentų atsakymams palyginti jų mobilumo pradžioje ir pabaigoje, nustatoma, kaip keitėsi studentų požiūris mobilumo metu. Be to, atsakymai palyginami tarp atvykstančių į Klaipėdos aukštojo mokslo instituciją studentų ir išvykstančių iš Lietuvos į užsienį.

- **Literatūros apžvalgos metodas.** Naudojamas siekiant išsiaiškinti ankstesnių tyrimų tarptautiškumo ir studentų globalėjimo tema ištirtumą bei aktualumą.

- **Dokumentų analizės metodas.** Naudotas siekiant išsiaiškinti Erasmus+ programos tikslus ir uždavinius bei programos atsiradimo istoriją pagal Erasmus+ dokumentus: Europos Komisijos Erasmus+ programos gidą (2019), Europos komisija „Erasmus+ plusai“ (2019), Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (2013).

- **Grafinis metodas.** Studentų susisteminti atsakymai į pateiktus klausimus darbe yra vaizduojami grafiškai. Atvykstančių studentų atsakymai yra atvaizduojami diagramose bei išskiriamos ES narės šalys ir ne ES šalys, kad būtų galima pastebėti šalių ir kultūrų skirtumus.

- **Kartografinis metodas.** Naudojamas siekiant geografiškai atvaizduoti atvykstančių ir išvykstančių studentų lytį, tipą ir tapatybę pagal kilmės vietą, jų aplankytų šalių ir miestų geografiją. pasitelkiant ArcGis geografinę informacijos sistema.

- **Grupavimo metodas.** Tyrimo metu studentų atsakymai buvo grupuojami pagal dažniausiai pasikartojančius ar panašius atsakymus. Sugrupavus atsakymus, galima lyginti ir ieškoti atvykstančių ir išvykstančių studentų tarpusavio panašumų, skirtumų ir jų tiriamų rodiklių pokyčių mobilumo metu.

2. ERASMUS+ STUDENTŲ GLOBALĖJANČIO POŽIŪRIO GEOGRAFINIAI ASPEKTAI (KLAIPĖDOS AUKŠTOJO MOKSLO INSTITUCIJOS ATVEJO ANALIZĖ)

Erasmus+ programa skirta aukštajam mokslui, mobiliam, europinių studijų standartų siekiančiam studentui. Ši programa Europoje įgyvendinama nuo 1987 metų, prie kurios Lietuva prisijungė 1999 metais (Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas, 2013). Nuo prisijungimo laikotarpio iki šių dienų atvykstančių studentų susidomėjimas Lietuva nuolatos didėja.

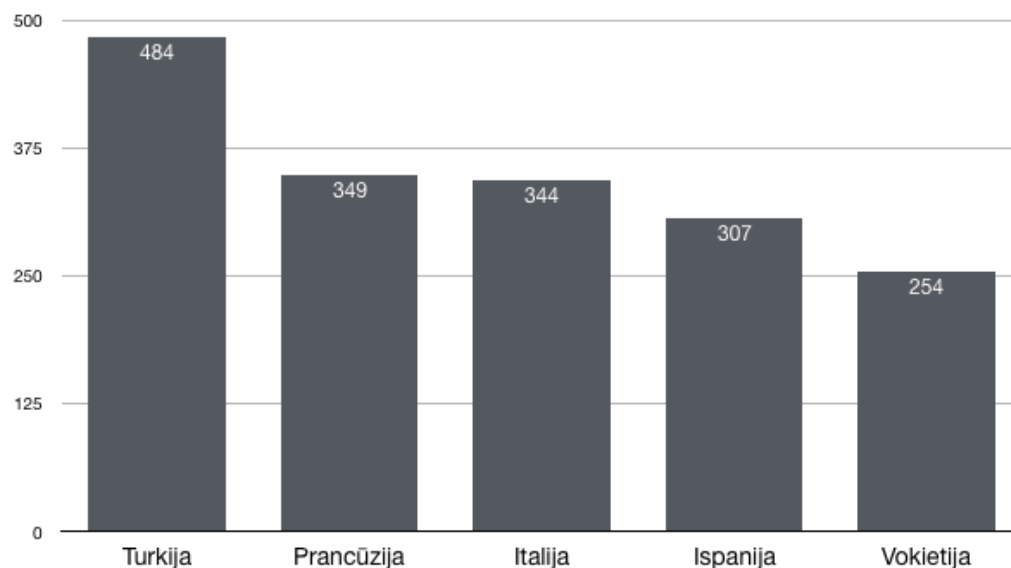
Auga ne tik studijoms bet ir praktikai atvykstančių studentų skaičius. 2015–2016 s. m. dalinėms Erasmus+ studijoms į Lietuvą atvyko 2164 studentai, praktikoms – 387 studentai. 2016–2017 s. m. dalinėms studijoms atvyko 2408 studentai ir praktikoms – 588 studentai. Naujausiais duomenimis, 2017–2018 s. m. studijoms atvyko 2487 studentai, o praktikai – 712 studentų (1 lentelė) (Švietimo mainų paramos fondas, 2018). Taigi, pastebimas vis didesnis užsienio studentų susidomėjimas Lietuva ir studijomis joje.

1 Lentelė. Pagal Erasmus+ programą į Lietuvą atvykstantys studentai 2015–2018 s. m.

Periodas	Mobilumo tipas	Skaičiais	%
2015-2016 s. m.	Dalinėms studijoms	2164	85
	Praktikai	387	15
	Viso	2551	100
2016-2017 s. m.	Dalinėms studijoms	2408	80
	Praktikai	588	20
	Viso	2996	100
2017-2018 s. m.	Dalinėms studijoms	2487	78
	Praktikai	712	22
	Viso	3199	100

Šaltinis: Švietimo mainų paramos fondas, 2019

Didėjant į Lietuvą pagal Erasmus+ programą atvykstančių studentų skaičiui, galima išskirti 5 valstybes, iš kurių studentų mobilumas pats didžiausias. Studijoms iš Turkijos 2017–2018 s. m. atvyko 484 studentai, 349 studentai iš Prancūzijos, 344 studentai iš Italijos, 307 iš Ispanijos ir 254 studentai iš Vokietijos (1 pav.).

1 pav. Į Lietuvą atvykstančių užsienio aukštųjų mokyklų studentų skaičius pagal siunčiančias šalis 2017–2018 s. m.

Šaltinis: Švietimo mainų paramos fondas. Sudaryta S. Štraupaitės, 2019

Galima daryti prielaidą, kad Turkijos studentai labai nori pažinti Europą ir dėl to renkasi studijas Europos Sąjungos valstybėse. Likusios valstybės, tokios kaip Prancūzija, Italija, Ispanija ir Vokietija yra didžiosios ES šalys, kurios turi daugiausia gyventojų, todėl natūralu, kad ir vykstančių studentų skaičius pagal Erasmus+ programą yra didelis (Eurostat.lt, 2019).

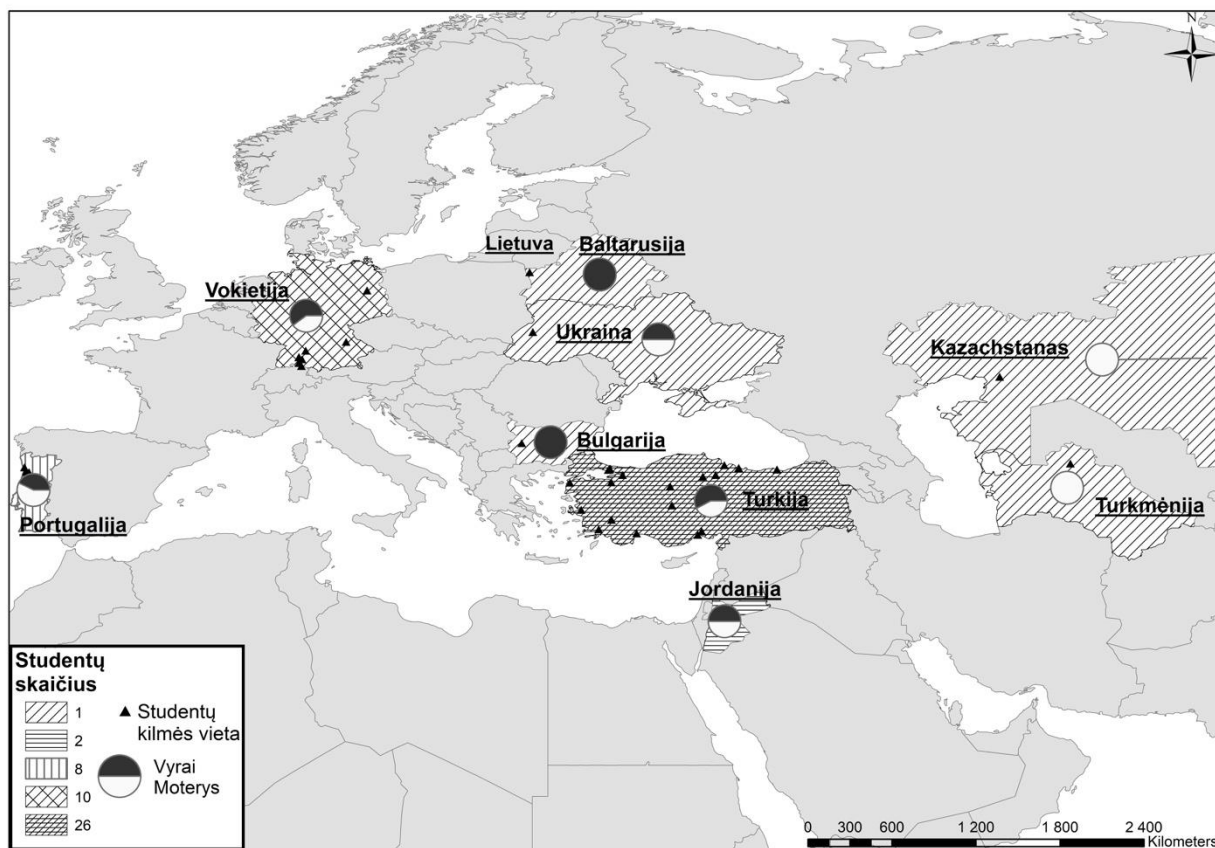
2.1. Į Klaipėdos aukštojo mokslo instituciją atvykstantys Erasmus+ studentai

Į Klaipėdos aukštojo mokslo instituciją per tris semestrus atvyko 51 Erasmus+ studentas. Daugiausia studentų iš Turkijos (26), iš Vokietijos dešimt studentų, aštuoni iš Portugalijos, du iš Jordanijos ir po vieną studentą atvyko iš Baltarusijos, Ukrainos, Bulgarijos, Kazachstano ir Turkmėnijos (2 pav.).

Didžioji dalis atvykusių studentų buvo vaikinai (55%) ir mažesnė dalis merginos (45%). Pastebima, kad iš Europos Sąjungos šalių merginos aktyvesnės Portugalijoje nei Vokietijoje, tačiau ne Europos Sąjungos šalyse aktyvesni vaikinai. Išimtis tai, kad tokių šalių atstovės, kaip Kazachstanas ir Turkmėnija, pasiryžo vykti Erasmus+ studijoms, tačiau atvykusių yra tik po vieną studentę todėl rezultatų absoliutinti negalima.

Skiriasi ir regionai iš kurių studentai yra atvykę (2 pav.). Pavyzdžiui, studentai iš Portugalijos yra iš vieno regiono, o studentai iš Vokietijos studentai daugiausia iš vakarinės šalies dalies. Turkijos studentai yra atvykę iš įvairių šalies vietų: šiaurinės, vakarinės ir pietinės. Tokį pasiskirstymą lemia tai, jog iš Portugalijos ir Vokietijos siunčiančių studentus institucijų yra viena arba dvi, o iš Turkijos atvykstantys studentai yra iš skirtingų aukštojo mokslo institucijų, kurios

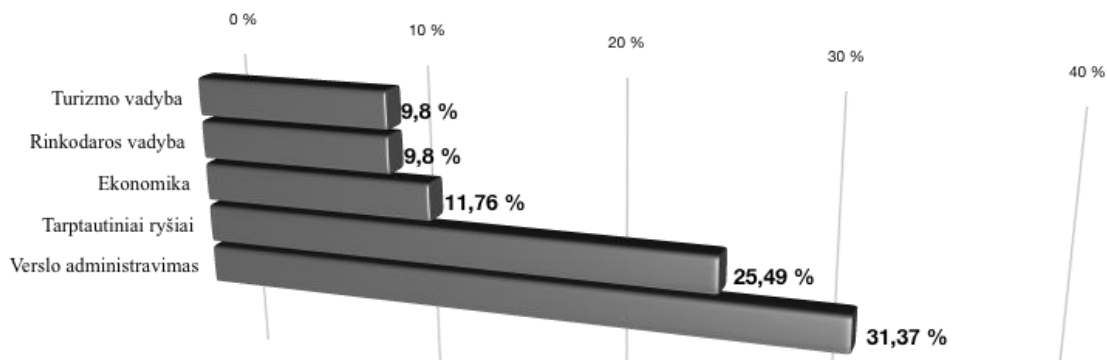
geografiškai išsidėsčiusios skirtinguose Turkijos regionuose. Studentų pasiskirstymą šalyse, iš kurių buvo atvykusių po vieną, lyginti sudėtinga.

2 pav. Į Klaipėdos aukštojo mokslo instituciją atvykusių studentų pasiskirstymas pagal valstybes ir vietą 2018–2020 s. m.

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

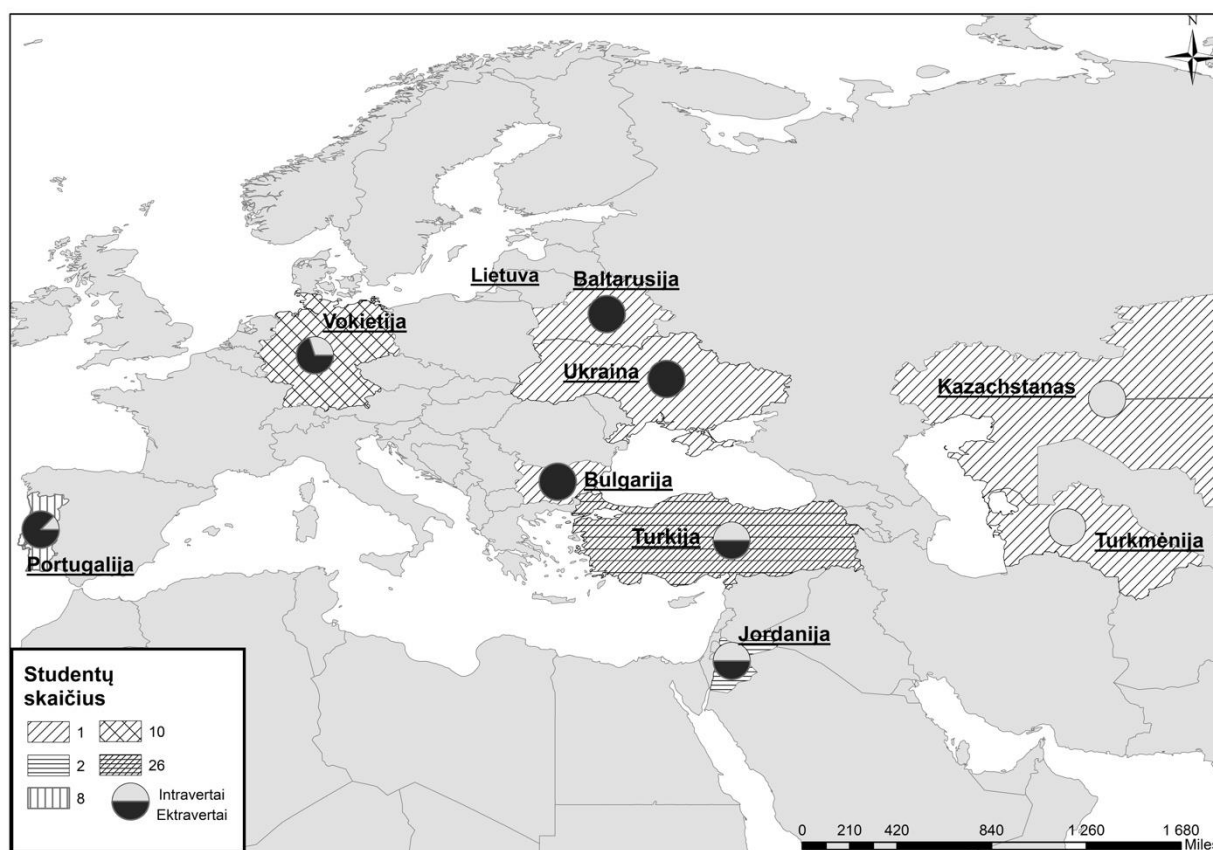
Atvykę studentai buvo labai skirtingos asmenybės, skyrėsi ir jų studijų programos, tačiau populiariausi socialiniai mokslai. Daugiausia atvykusių studijavo Verslo administravimo (31,37%), Tarptautinių ryšių (25,49%), Ekonomikos (11,76%), Rinkodaros ir Turizmo vadybos (po 9,8%) programas, tačiau studijuojančių buvo ir Informacines technologijas (5,88%) bei Inžineriją (5,88%) (3 pav.).

3 pav.. Į Klaipėdos aukštojo mokslo instituciją atvykę studentai pagal studijų programas 2018–2020 s. m., %

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

Norint pažinti atvykstančius Erasmus+ studentus ir jų lūkesčius, svarbu žinoti jų asmenybės tipus. Iš visų atvykusių, daugiausia buvo ekstravertų (80%). Tai, kad Portugalijos piliečiai atviri ir mėgstantys bendrauti yra žinoma, Vokietijos gyventojai dažniau pasižymi intravertiškomis savybėmis, tačiau iš atvykusių vokiečių daugiau kaip puse (70%) yra ekstravertai. Studentai iš Turkijos pagal asmenybės tipą pasiskirstė po lygiai (50%), kaip ir studentai iš Jordanijos (4 pav.). Įdomu, jog dvi studentės iš Kazachstano ir Turkmėnijos yra intravertės, nors rezultatų absoliutinti negalima, tačiau galima pastebėti, jog asmenybės tipas įtakos nedaro arba mažai lemia sprendimą vykti Erasmus+ studijoms.

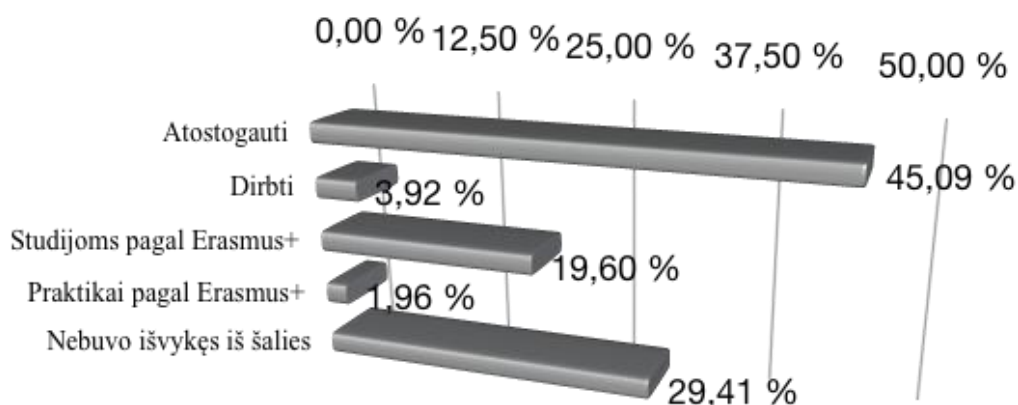

4 pav. Atvykusių studentų dalis pagal asmenybės tipą 2018–2020 s. m., %

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

Erasmus+ studijų mobilumo pradžioje studentų buvo klausiama ar anksčiau yra turėję patirties užsienyje (5 pav.). Daugiau kaip pusei atvykusių šis mobilumas buvo ne pirmoji kelionė į užsienį: net 45,09% studentų, prieš vizitą į Lietuvą, buvo išvykę atostogauti ne savo šalyje, net 19,60% studentų jau buvo išvykę studijoms pagal Erasmus+ programą ir šis mobilumas jiems buvo antrasis. Taip pat studentai anksčiau buvo išvykę dirbti (3,92%) bei praktikai pagal Erasmus+ programą (1,96%). 29,41% studentų niekada nebuvo išvykęs iš savo šalies ir šis mobilumas jiems buvo pirmasis išvykimas į užsienį. Įdomu ir tai, kad iš Portugalijos atvykusių aštuonių studentų, net trims studentams šis mobilumas buvo pirmasis išvykimas iš savo šalies. Tokių įvykių posūki

galėjo nulemti kai kuriuose Turkijos universitetuose taikomas metodas skatinti visus studentus domėtis įvykiais pasaulyje bei išlipti iš komforto zonos (Karsli, Anli, 2010).

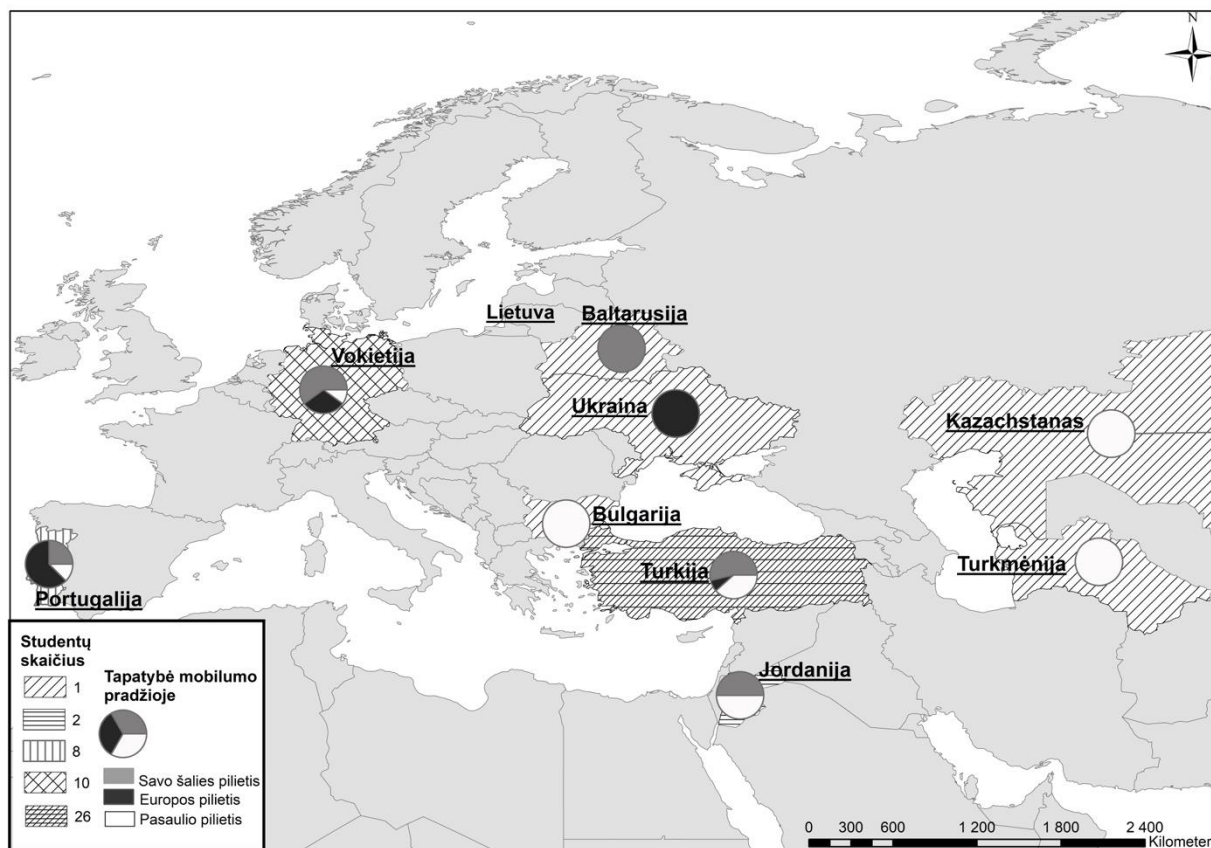
5 pav.. Atvykusių studentų ankstesnių išvykimų į užsienį priežastys, %

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

Vienas iš kriterijų tirant tarptautinio mobilumo įtaką studentų požiūriui globalėjimui yra tapatybės identifikacija. Studentų mobilumo pradžioje buvo paklausta ar jie jaučiasi esą savo šalies piliečiu, Europos piliečiu ar Pasaulio piliečiu. Penki iš aštuonių studentų iš Portugalijos mobilumo pradžioje sakė, jog yra Europos piliečiai, du – savo šalies ir vienas Pasaulio pilietis. Vienas studentas teigė, jog yra Pasaulio pilietis, yra kilęs iš Brazilijos ir šiuo metu gyvena ir studijuoja Portugalijoje. Iš atsakymų galima manyti, jog Portugalijos studentai jaučiasi laisvesni judėjimo tarp šalių požiūriu. Taip pat svarbu atsižvelgti į tai, kad Portugalijoje gyvena daug Brazilijos gyventojų. Tai labai pakeičia studentų globalumo ir tarptautiškumo jausmą (Llurda, Balsa, Barahona, Rubio, 2016). Studentai iš Vokietijos mobilumo pradžioje daugiausia save laiko savo šalies piliečiais, trys studentai – Europos piliečiais ir vienas – Pasaulio piliečiu. Pasaulio piliečiu save laikantis studentas, taip pat kaip ir Portugalijos atstovas, yra gimęs ne Vokietijoje, o Rusijoje, kuris gyvena ir studijuoja Vokietijoje. Studentai iš Turkijos daugiausia mano esą savo šalies piliečiai, bei didesnė dalis (40%) mano esą Pasaulio piliečiai. Tai galėtų daryti įtaką tai, kad šioje šalyje gyvena skirtingų kultūrų ir pasaulėžiūros atstovai. Dviejų studentų iš Jordanijos atsakymai išsiskyrė, vienas mano esąs Jordanijos pilietis, kitas Pasaulio pilietis. Pastarasis studentas gimė Rusijoje, tačiau augo Jordanijoje, jam dažnai tenka keliauti aplankyti artimuosius, tuo ir būtų galima paaiškinti, kodėl Jordanijos studentas teigia esąs Pasaulio pilietis (6 pav.).

Analizuojant kitų atvykusių studentų, kurių yra po vieną iš kiekvienos šalies, atsakymus, išryškėja atsakymų įvairovė. Bulgarijos studentas mano esąs Pasaulio pilietis, nors turi Bulgarijos pilietybę, tačiau šis studentas jau ne pirmą kartą vyksta pagal Erasmus+ programą. Kazachstano pilietis mano esąs Pasaulio pilietis ir įdomu tai, jog šis studentas jau yra studijavęs Lenkijoje. Ukrainos pilietis sako esąs Europos pilietis ir turbūt tai būtų galima sieti su tuo, kad anksčiau studentas buvo išvykęs pagal Erasmus+ studijų programą į Ispaniją. Studentas iš Turkmėnijos

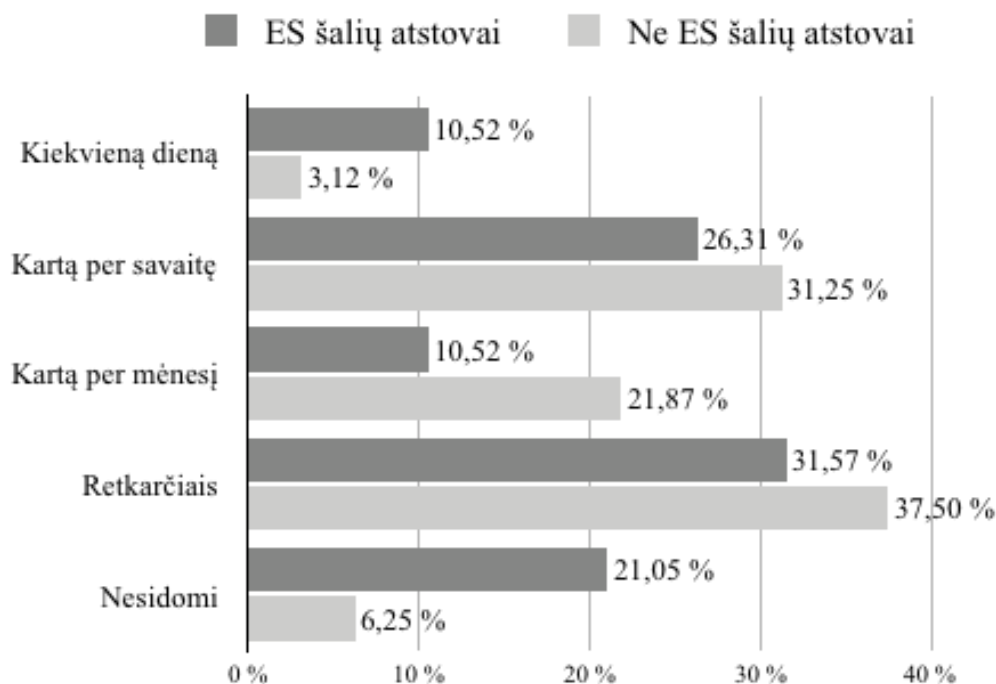
teigia esąs Pasaulio pilietis ir greičiausiai tai galima paaiškinti tuo, kad studentas prieš tai studijavo Turkijoje. Toks tolygus studentų atsakymų pasiskirstymas atskleidžia, jog studentai yra tarp kultūriškai jautrūs ir turi poreikį geriau suvokti žmonijos bendrumus ir suprasti pasaulį (Tylor, 2015; Andreotti, 2010).

6 pav. Atvykusių studentų tapatybės identifikavimas mobilumo pradžioje, %

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

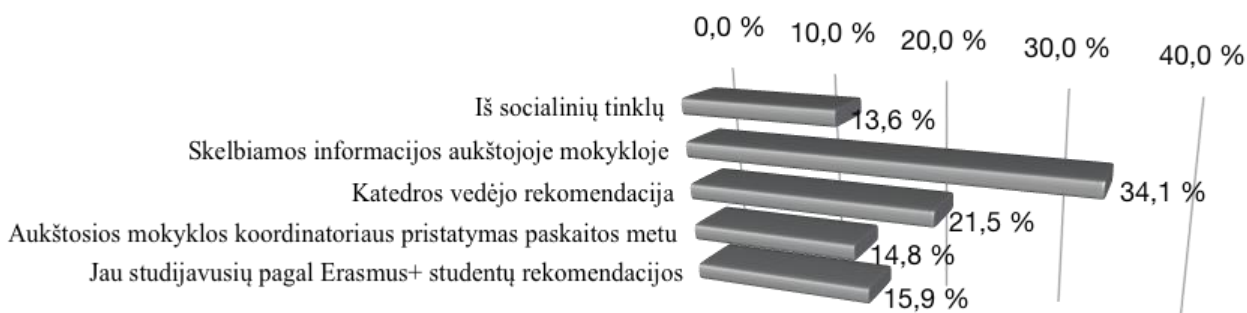
Tyrimo metu taip pat buvo norime išsiaiškinti atvykusių studentų domėjimosi ES naujienomis, ES Parlamentu, ES Komisija ir kitomis ES institucijomis dažnumą, kad būtų galima suprasti studentų savimonę ir jų aplinkoje vykstančių įvykių svarbą (7 pav.). ES šalių atstovai domisi ES naujienomis kartą per savaitę (26,31%) ir rečiau (31,57%). Dauguma ne ES šalių atstovų retkarčiais domisi ES naujienomis (37,50%), šiek tiek mažiau domisi kartą per savaitę (31,25%). ES naujienomis kiekvieną dieną domisi daugiau ES šalių atstovai (10,52%), nei ne ES šalių atstovai (3,12%). Taip pat pastebėtina, jog iš viso ES naujienomis nesidomi kur kas didesnė ES šalių atstovų dalis (21,05%), nei ne ES šalių atstovų (6,25%). Jau daugelį metų pastebima, jog labai mažai ES šalių piliečių jaučiasi ES piliečiais, nors jų dalis po truputį auga, tačiau galutinis rezultatas nėra džiuginantis (Eurobarometer, 2018; Teffer, 2017). Iš Eurobarometro ir šio tyrimo duomenų galima manyti, kad ne ES šalių atstovai ne tik labiau jaučiasi Europos piliečiais, bet ir labiau domisi ES vykstančiais įvykiais.

7 pav. Atvykusių studentų domėjimosi ES naujienomis, ES Parlamentu, ES Komisija ir kitomis ES institucijomis dažnumas mobilumo pradžioje, %

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

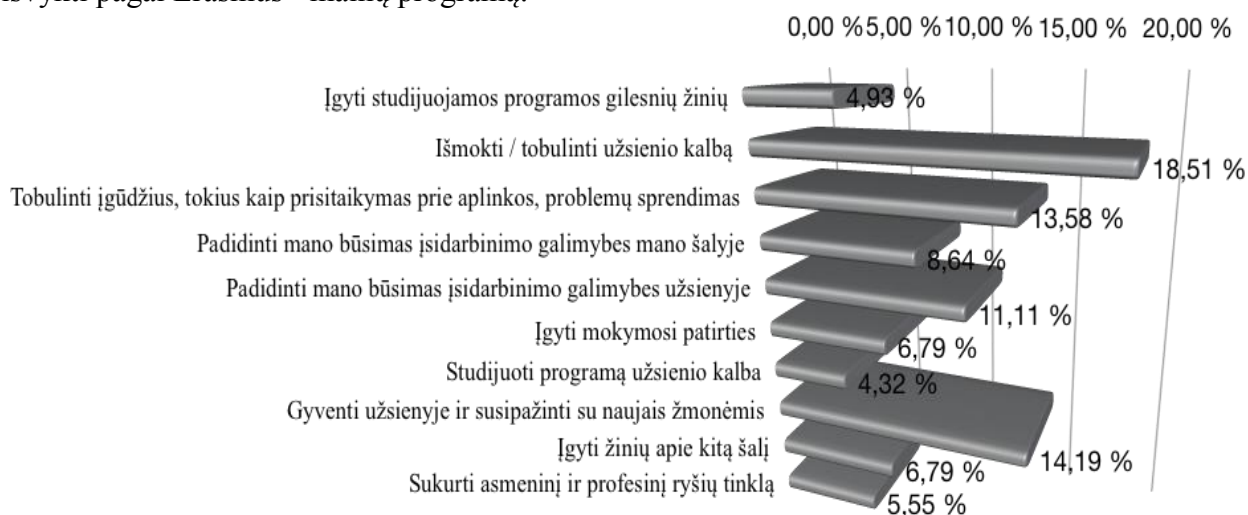
Tyrimo metu atvykstančių studentų buvo paklausta, iš kur jie sužinojo apie Erasmus+ programos galimybes (8 pav.). Daugumą studentų ši informacija pasiekė paskelbta aukštojoje mokykloje (34,1%), šiek tiek mažiau, bet lygiai taip pat svarbi katedros vedėjo (dėstytojo) rekomendacija (21,5%), taip pat įtakos turi jau studijavusių pagal Erasmus+ programą studentų rekomendacijos (15,9%), Erasmus koordinatoriaus pristatymas paskaitos metu (14,8%) bei socialiniuose tinkluose esanti informacija (13,6%). Iš šių atsakymų galima pastebėti, kad dalis atvykstančių studentų yra savarankiški ir geba patys rasti sau naudingos informacijos, tačiau kitai daliai studentų svarbus gyvas kontaktas ir reikalinga pagalba ar paskatinimas iš dėstytojų ar kolegų.

8 pav. Atvykusių studentų informacijos šaltiniai, iš kurių jie sužinojo apie mobilumo galimybę, %

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

Norit išsiaiškinti studentų lūkesčius, atvykstančių studentų semestro pradžioje buvo paklausta, kas juos paskatino vykti studijuoti pagal Erasmus+ programą (9 pav.). Daugiausia studentų (18,51%) tikisi patobulinti užsienio kalbą, taip pat nori gyventi užsienyje ir susipažinti su naujais žmonėmis (14,19%), patobulinti savo įgūdžius, tokius kaip prisitaikymas prie aplinkos, problemų sprendimas (13,58%). Studentams yra svarbu padidinti būsimas įsidarbinimo galimybes užsienyje (11,11%), todėl galima daryti prielaidą, kad atvykstantys studentai tikslingai galvoja apie savo ateitį, kuria pagrindus jai ir todėl net pagal asmenybės tipą intravertai studentai pasiryžta išvykti pagal Erasmus+ mainų programą.

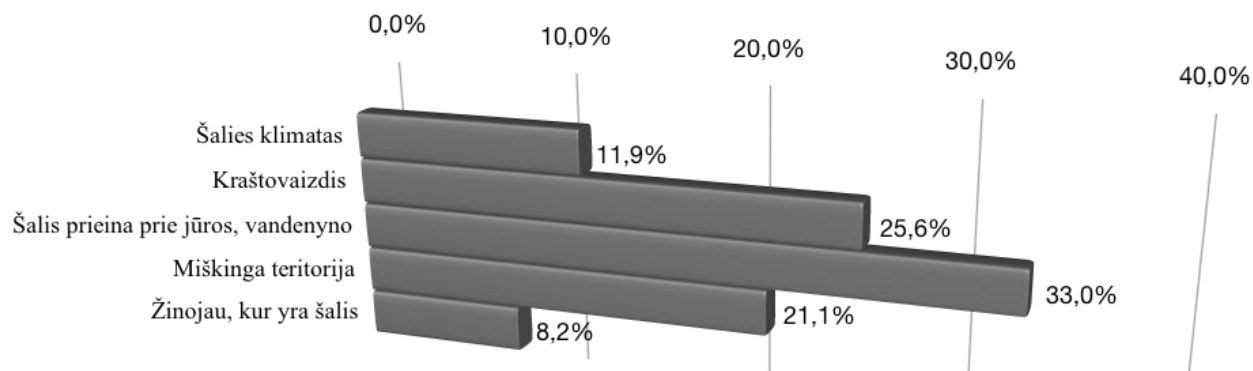

9 pav. Atvykusių studentų motyvai, paskatinę juos vykti studijoms pagal Erasmus+ programą, %

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

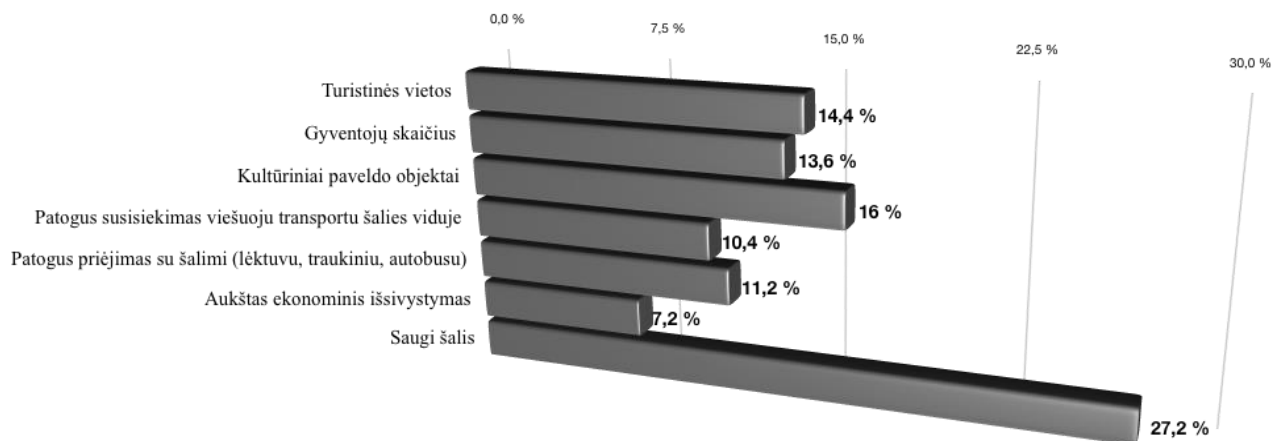
Išsiaiškinus, jog atvykstantys studentai studijoms yra plataus mąstymo ir pasaulėžiūros, aktyvūs ir besidomintys ES naujienomis, toliau svarbu nustatyti, kokie gamtiniai – geografiniai veiksniai lėmė Lietuvos pasirinkimą studijoms pagal Erasmus+ programą (10 pav.). Interviu metu studentai įvardino pagrindinius veiksnius, kurie nulėmė jų pasirinkimą. Visų pirma, studentams svarbu, jog šalis turi priejimą prie jūros (33%) bei kraštovaizdis (25,6%). Taip pat svarbu ir miškinga teritorija (21,1%) bei šalies klimatas (11,9%).

Taip pat studentai palankiai vertina ir socialius veiksnius (11 pav.): šalies saugumą (27,2%) bei kultūrinius paveldo objektus (16%). Reikia atsižvelgti ir į tai, jog studentams ne mažiau svarbu turistinės vietos (14,4%), gyventojų skaičius (13,6%), patogus susiekimas su šalimi (11,2%) bei patogus susiekimas šalies viduje (10,4%). Šie rezultatai atskleidžia, kad studentai prieš vykdam į užsienį domisi šalimi, į kurią vyksta bei laisvu nuo studijų metu ketina keliauti šalies viduje bei už šalies ribų.

10 pav. Atvykusių studentų gamtiniai-geografiniai motyvai (veiksniai), lėmę šalies pasirinkimą, %

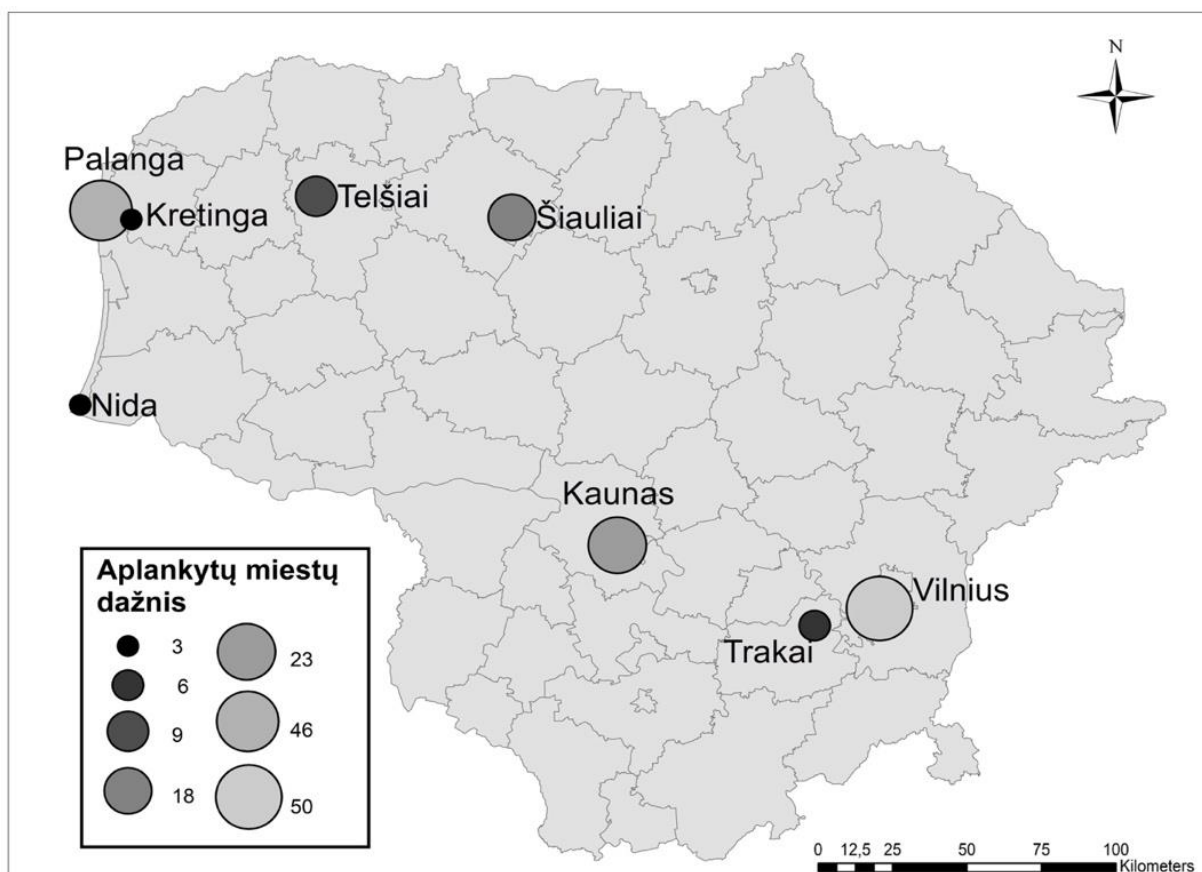
Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

11 pav. Atvykusių studentų socialiniai-ekonominiai motyvai (veiksniai), lėmę šalies pasirinkimą, %

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

Studijų mobilumo pabaigoje studentų buvo klausiama ar jie keliavo Lietuvoje ir kokius miestus aplankė (12 pav.). Net 50 studentų iš 51 vyko į Vilnių, 46 studentai iš 51 aplankė Palangą, 23 – Kauną, 18 studentų Šiaulius, 9 – Telšius, 6 – Trakus ir po 3 studentus aplankė Kretingą ir Nidą. Galima pastebėti, jog atvykę studentai yra aktyvūs ir besidomintys šalies, į kurią atvyko, istorija ir kultūra.

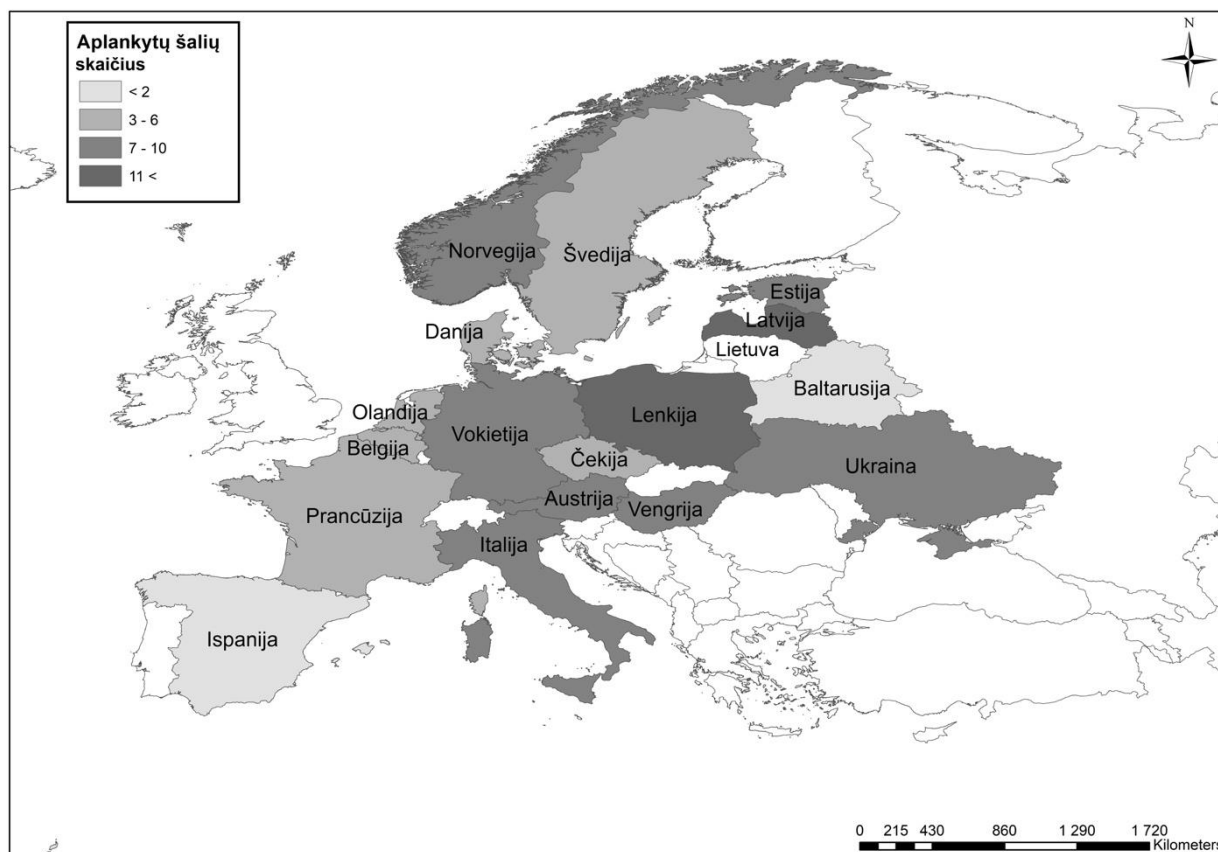

12 pav. Atvykusių studentų aplankyti miestai Lietuvoje 2018–2020 s. m.

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

Studijoms atvykę Erasmus+ studentai ne tik geba studijuoti bet ir aplankyti miestus Lietuvoje bei šalis Europoje (13 pav.). Daugiausia studentų aplankytos kaimyninės šalys buvo Latvija, Estija ir Lenkija. Nuo 7 iki 10 studentų aplankė Norvegiją, Vokietiją, Italiją, Austriją, Vengriją ir Ukrainą. Nuo 3 iki 6 studentų aplankė Prancūziją, Belgiją, Olandiją, Daniją, Čekiją ir Švediją. Du studentai aplankė Ispaniją ir Baltarusiją.

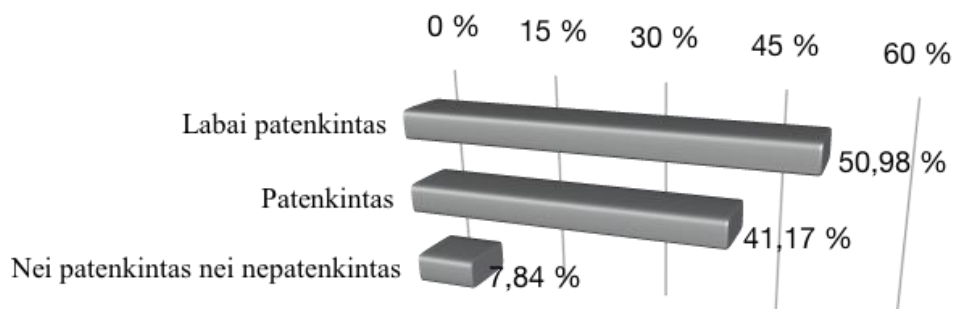
Taigi natūralu, jog daugiausia aplankytų šalių yra kaimyninės, nes kelionės būna trumpesnės ir pigesnės. Tačiau nemažai studentų savo vizitui pasirinko ir ne tokias pigias keliones: Prancūziją, Vokietiją ar net Norvegiją. Taip pat įdomus faktas, kad iš visų atvykusių studentų nebuvo nei vieno, kuris per savo studijų Lietuvoje laikotarpį nebūtų išvykęs iš mūsų šalies. Taigi, galima daryti išvadą, jog atvykstantys studentai pagal Erasmus+ programą yra pasirengę pasisemti ne tik akademinį, bet ir tarpkultūrinių žinių.

13 pav.. Atvykusių studentų aplankytos šalys mobilumo laikotarpiu 2018–2020 s. m.

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

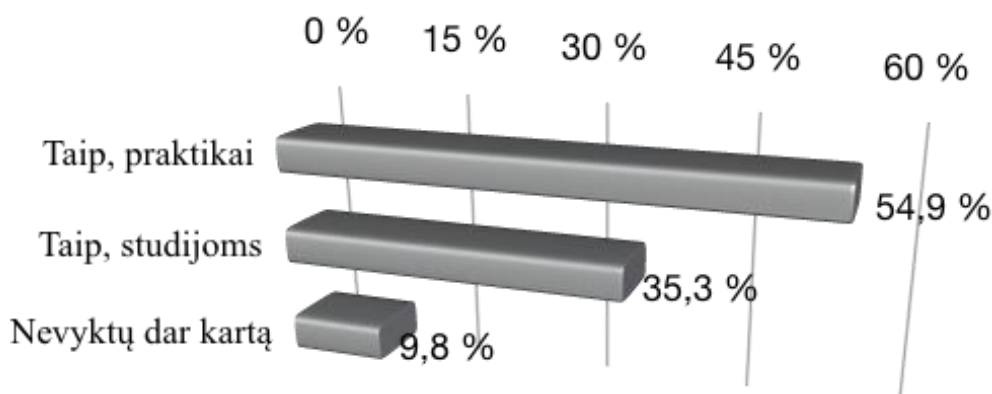
Studijų pabaigoje studentų buvo kalusiama, kaip jie yra patenkinti savo Erasmus+ studijomis (14 pav.). Net pusė Erasmus+ studentų (50,98%) liko labai patenkinti savo mobilumu, 41,17% studentų buvo patenkinti, o 7,84% studentų buvo nei patenkinti nei nepatenkinti. Interviu metu studentų paklausus kas lėmė jų nepasitenkinimą, dažniausi atsakymai buvo tai, kad buvo daug atvykusių studentų iš Turkijos, todėl jie nuolatos kalbėdavo savo kalba, neturėjo galimybės tobulinti anglų kalbą, taip pat tokiu būdu buvo rodoma nepagarba studentams iš kitų Europos šalių. Taigi, galima pastebėti, jog ne visi atvykstantys studentai yra pasirengę susidurti su tarpkultūriniais ir komunikaciniais skirtumais.

14 pav. Atvykusių studentų pasitenkinimas studijų mobilumu, %

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

Studijų mobilumo pabaigoje studentai buvo paklausti, ar norėtų vykti pagal Erasmus+ programą dar kartą (15 pav.). Daugiau nei pusė (54,9%) studentų norėtų kitą kartą vykti Erasmus+ praktikai, šiek tiek mažiau (35,3%) vyktų studijoms, o 9,8% studentų vykti dar kartą nenorėtų. Interviu metu buvo pastebėta, kad neigiamus atsakymus lėmė tai, kad šis mobilumas jiems buvo ne pirmasis, taip pat kai kurie studentai buvo paskutinio kurso ir ateityje galimybės išvykti nebeturi, bei dalis atsakiusių liko nepatenkinti kitų Erasmus+ studentų netolerantiškumu.

15 pav. Atvykusių studentų noras vykti pagal Erasmus+ programą dar kartą, %

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

Studentai, kurie norėtų vykti dar kartą pagal Erasmus+ programą, įvardino veiksnius, kurie juos skatina ar skatintų pasinaudoti programos galimybėmis dar kartą (2 lentelė). Labiausiai studentus skatina galimybė pažinti skirtingas kultūras ir religijas (14 studentų), taip pat galimybė keliauti ir aplankyti skirtingas šalis (11 studentų), po lygiai (10 studentų) skatina galimybė pasisemti gyvenimiškos patirties bei Erasmus+ stipendija.

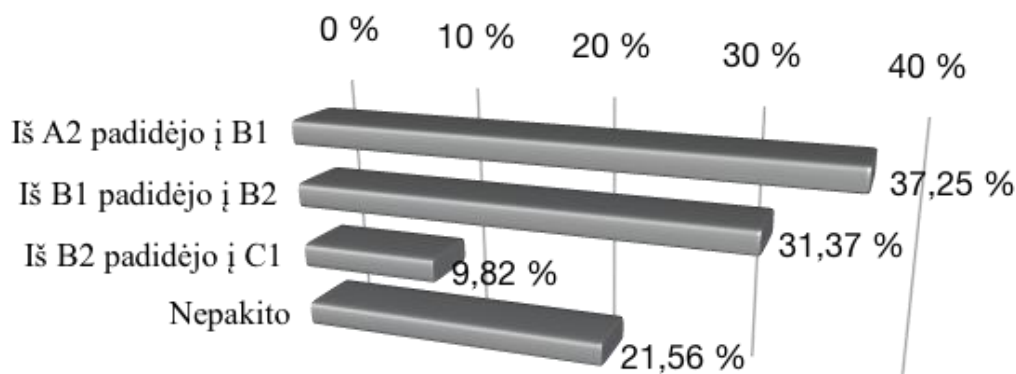
2 lentelė. Veiksniai skatinantys atvykusius studentus vykti dar kartą pagal Erasmus+ programą 2018–2020 s. m.

Veiksniai, skatinantys vykti dar kartą	Studentų skaičius
Noras aplankyti skirtingas šalis	11
Erasmus+ stipendija	10
Galimybė pasisemti gyvenimiškos patirties	10
Skirtingų kultūrų ir religijų pažinimas	14
Galimybė palyginti studijų procesą	4

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

Studijų mobilumo pabaigoje pastebėta, jog vienas iš studentų lūkesčių tikrai išsipildė – noras tobulinti užsienio kalbą (16 pav.). Net 37,25% studentų anglų kalbos lygis iš A2 padidėjo į B1, 31,37% studentų iš B1 padidėjo į B2, iš B2 padidėjo į C1 9,82% studentų, o 21,56% kalbos lygis nepakito. Galima daryti prielaidą, kad studentai, kurių kalbos lygis nepakito, jau atvyko su

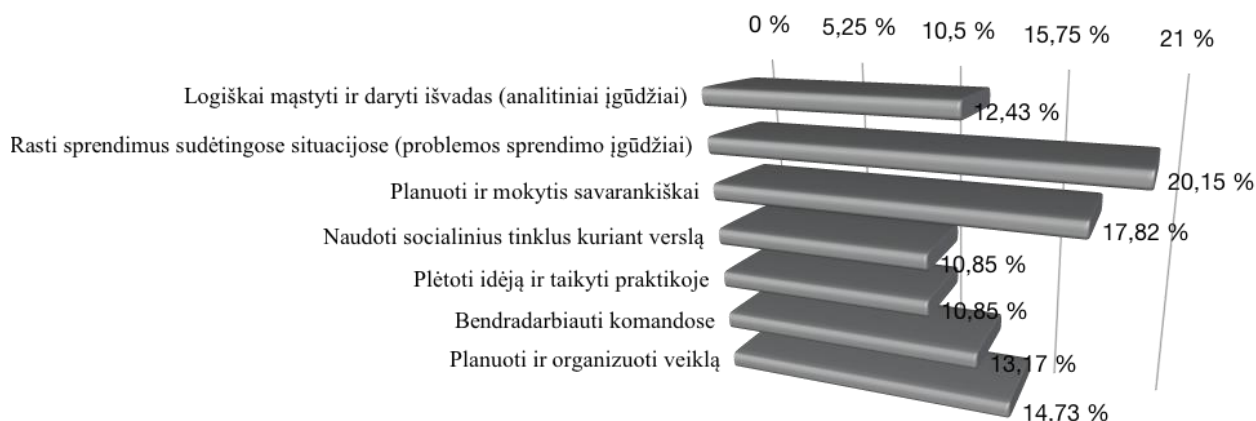
aukštu anglų kalbos lygiu arba viso mobilumo metu, laisvu nuo paskaitų laiku, kalbėjo gimtąja kalba ir neturėjo galimybės tobulinti anglų kalbos žinių.

16 pav. Atvykusių studentų anglų kalbos lygio pasikeitimas į kitą lygį, %

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

Norint tirti studentų lūkesčius, mobilumo pabaigoje studentų buvo klausta kokius įgūdžius ir gebėjimus jie įgijo studijų metu (17 pav.). Daugiausia studentų teigia, jog išmoko rasti sprendimus sudėtingose situacijose (20,15%), taip pat patobulino savo įgūdžius planuojant ir mokantis savarankiškai (17,82%), išmoko planuoti ir organizuoti veiklą (14,73%), bendradarbiauti komandose (13,17%), patobulino analitinius įgūdžius (12,43%) bei išmoko naudoti socialinius tinklus kuriant verslą (10,85%) ir plėtoti idėją bei taikyti praktikoje (10,85%). Atsižvelgus į studentų išsakytus lūkesčius studijų mobilumo pradžioje ir rezultatus mobilumo pabaigoje, galima pastebėti, jos studentams šis mobilumas buvo naudingas ir sėkmingas, nes dauguma studentų lūkesčių buvo įgyvendinti ar net viršyti.

17 pav. Atvykusių studentų įgyti gebėjimai studijų mobilumo metu 2018–2020 s. m., %

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

Interviu metu studentai įvardino asmenybės bruožus, kuriuos įgijo arba atrado savo studijų metu (3 lentelė). Daugiausiai studentų pasisakė, jog studijų metu geriau pažino savo stipriąsias puses ir trūkumus (49 studentai), 47 studentai teigė, jog gali labiau prisitaikyti ir veikti

naujose situacijose, tiek pat studentų mano, jog gali lengviau bendradarbiauti su žmonėmis iš kitų šalių ir kultūrų. 42 studentai geriau supranta socialines ir politines sąvokas, tokias kaip demokratija, teisingumas, lygybė, pilietybė, pilietinės teisės bei yra labiau tolerantiški kitų asmenų vertybių ir elgesio atžvilgiu (41 studentas).

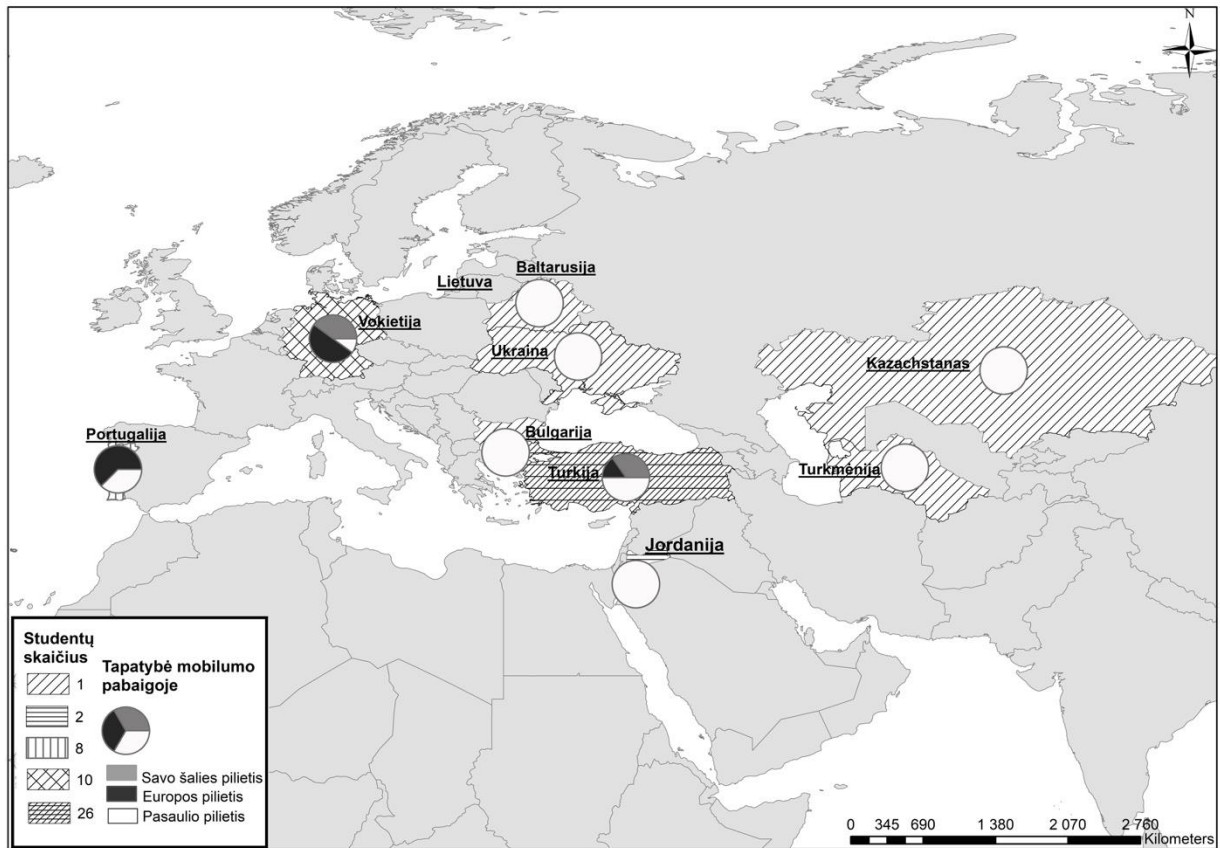
3 lentelė. Atvykusių studentų įgyti asmeniniai bruožai mobilumo metu 2018–2020 s. m.

Įgyti asmeniniai bruožai	Studentų skaičius
Geriau pažino savo stipriąsias puses ir trūkumus	49
Gali labiau prisitaikyti ir veikti naujose situacijose	47
Labiau tolerantiškas kitų asmenų vertybių ir elgesio atžvilgiu	41
Gali lengviau bendradarbiauti su žmonėmis iš kitų šalių ir kultūrų	47
Geriau supranta socialines ir politines sąvokas, tokias kaip demokratija, teisingumas, lygybė, pilietybė, pilietinės teisės	42

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

Norint išsiaiškinti požiūrio globalėjimą geografiniu aspektu, studijų mobilumo pradžioje ir pabaigoje studentai buvo identifikuoti pagal tapatybę (6 pav. ir 18 pav.). Pagal atsakymus studijų pabaigoje, pastebimas ryškus pokytis. Dauguma studentų iš Portugalijos teigė, jog yra Europos piliečiai ir dalis Pasaulio piliečiai mobilumo pabaigoje. Lyginant su atsakymais studijų pradžioje, studentų pasaulėžiūra pasikeitė, nei vienas studentas iš Portugalijos nebelaiko savęs savo šalies piliečiu. Studentų iš Vokietijos taip pat pasikeitė požiūris į tapatybę, laikančių savo šalies piliečiu sumažėjo ir padidėjo manančių, jog yra Europos piliečiai (50%), o laikančių Pasaulio piliečiu skaičius nepasikeitė. Padidėjo laikančių save Pasaulio piliečiais (50%) skaičius tarp Turkijos studentų, ir šiek tiek gretas papildė studentai, manantys, kad yra Europos piliečiai. Lyginant dviejų Jordanijos studentų rezultatus, mobilumo pradžioje ir pabaigoje, matome, jog studentas manęs esąs savo šalies piliečiu, mobilumo pabaigoje jau teigė esantis Pasaulio piliečiu.

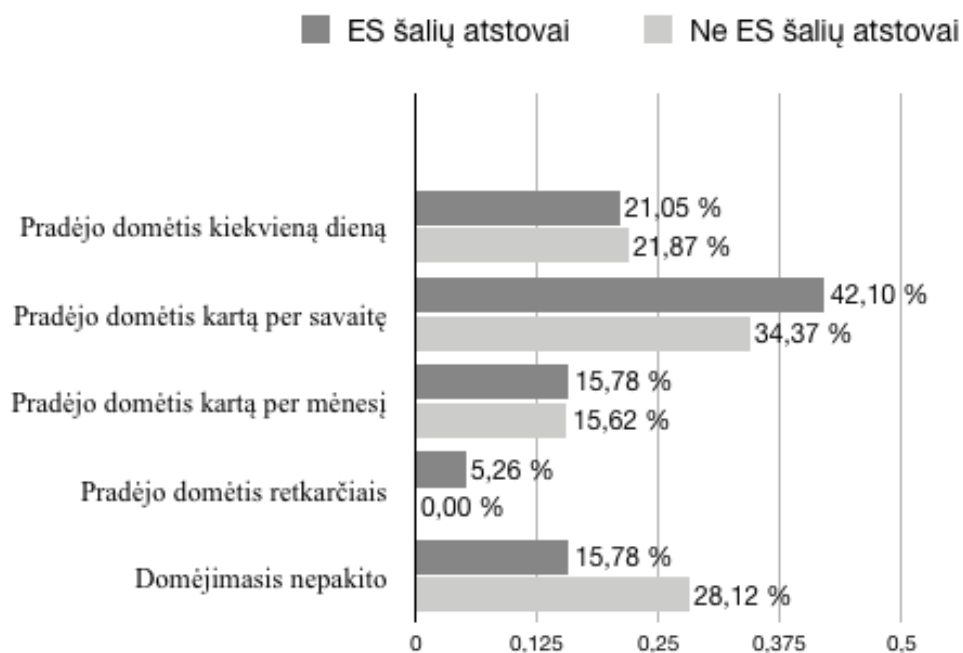
Žvelgiant į šalis iš kurių atvyko po vieną studentą, pastebėta, jog mobilumo pradžioje manusių kad yra Pasaulio piliečiai, požiūris nepasikeitė. Tačiau studentas iš Baltarusijos mobilumo pradžioje pasisakęs esąs savo šalies pilietis ir studentas iš Ukrainos pasisakęs esąs Europos pilietis, mobilumo pabaigoje jau teigė esą Pasaulio piliečiai. Taigi, apibendrinant galima daryti išvadą, kad arba šiais laikais studentai yra nepastovūs ir lengvai keičiantys nuomonę, arba Erasmus+ studijų mobilumo metu studentai įgauna neįkainojamos patirties, kuri daro įtaką asmens globalėjančiam požiūriui.

18 pav. Atvykusių studentų tapatybės identifikavimas mobilumo pabaigoje, %

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

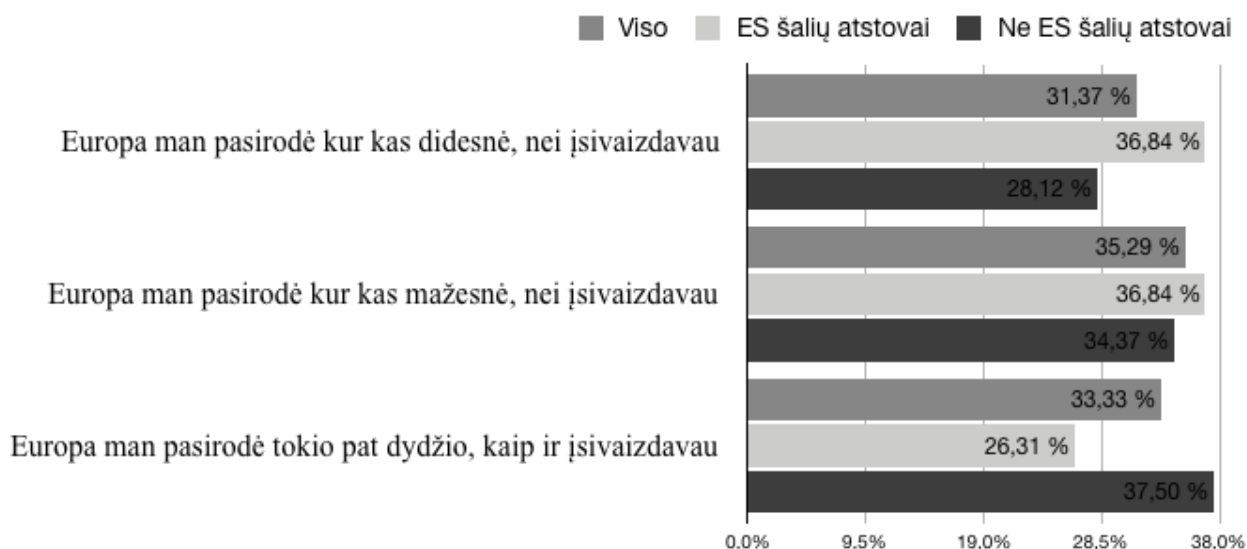
Kitas svarbus kriterijus, studentų požiūrio globalėjimui tirti – domėjimosi ES naujienomis, ES Parlamentu, ES Komisija ir kitomis ES institucijomis dažnumo pokytis mobilumo pradžioje ir pabaigoje (19 pav.). Studijų mobilumo pradžioje ir pabaigoje buvo užduotas tas pat klausimas, norint išsiaiškinti studentų domėjimosi pasikeitimus. Pastebėta, kad EU šalių atstovai mobilumo pabaigoje pradėjo domėtis EU naujienomis kartą per savaitę (42,10%) ir net 21,05% studentų pradėjo domėtis kiekvieną dieną, tačiau 15,78% studentų domėjimasis nepakito, t. y. nesidomėjo ir nesidomi dabar arba domisi tiek pat kiek ir mobilumo pradžioje. Žvelgiant į ne ES šalių atstovų atsakymus, išlieka tokia pati tendencija kaip ir studentų iš ES šalių atveju. Daugiausiai studentų (34,37%) pradėjo domėtis kartą per savaitę bei 21,05% pradėjo domėtis kiekvieną dieną. Tačiau, pastebėta, jog didesnio procento (28,12%) ne ES šalių atstovų domėjimasis nepakito palyginus su ES šalių piliečiais. Apibendrinant galima teigti, jog ES šalių studentai kur lankstesni ir labiau besidomintys ES naujienomis nei ne ES šalių atstovai.

19 pav. Atvykusių studentų domėjimosi ES naujienomis, ES Parlamentu, ES Komisija ir kitomis ES institucijomis dažnumas mobilumo pabaigoje, %

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

Norint nustatyti studentų suvokimą ir požiūrį į geografinius atstumus Europoje, buvo paklausta, ar jiems Europa pasirodė tokia, kokią įsivaizdavo (20 pav.). ES šalių atstovams Europa pasirodė kur kas didesnė, nei įsivaizdavo (38,84%) ir tiek pat Europa pasirodė kur kas mažesnė, nei įsivaizdavo (38,84%), o mažesnei studentų daliai Europa pasirodė tokio pat dydžio, kaip ir įsivaizdavo (26,31%). Tuo tarpu didžiajai daliai ne ES studentų Europa pasirodė tokio pat dydžio, kaip ir įsivaizdavo (37,50%), net 34,37% studentų pasisakė, jog Europa jiems pasirodė kur kas mažesnė, nei įsivaizdavo ir mažesnė dalis (28,12%) mano, jog Europa pasirodė kur kas didesnė, nei įsivaizdavo. Taigi, galima pastebėti, jog atsakymai labai netolygiai pasiskirstę ir skirtingi, todėl būtų labai sunku interpretuoti studentų atsakymus. Galima daryti prielaidą, jog ne ES šalių atstovų tokius atsakymus lėmė, jog jie yra atvykę iš pakankamai didelių valstybių, todėl jie suvokia geografinius atstumus kitaip, nei ES šalių atstovai. O ES šalių atstovų atsakymus galėjo lemti tai, kad nekeliauja arba labai mažai keliauja po Europą, todėl turi skirtingą suvokimą į geografinius atstumus.

20 pav. Atvykusių studentų požiūris į geografinius atstumus, %

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

Atlikus tyrimą buvo išsiaiškinta, kad atvykstantys studentai iš Europos Sąjungos šalių vis labiau domisi Erasmus+ mainų programos galimybėmis Lietuvoje, taip pat vis didėjantis ne ES šalių studentų susidomėjimas teikia daug vilčių. Aukštojo mokslo instituciją atvykstantys studentai renkasi daugiausiai dėl to, kad joje yra studijuojama programa, dėstoma anglų kalba. Dauguma atvykstančių studentų yra ekstravertai, tačiau įdomu tai, kad didžioji dalis ne ES šalių atstovų yra intravertai. Tai sąlygoja Rytų šalių universitetuose taikoma metodika skatinti savo studentus kurti pagrindus savo ateičiai, pasisemti žinių užsienyje, kad grįžus į savo šalį asmuo turėtų daugiau galimybių įsidarbinti ar tęsti aukštesnės pakopos studijas.

Atvykstantys studentai studijoms yra aktyvūs ir jau yra turėję patirties užsienio šalyse, tačiau nemaža dalis asmenų anksčiau nebuvo išvykę į užsienį ir šios Erasmus+ studijos jiems yra pirmasis išvykimas už savo šalies ribų. Todėl Erasmus+ programa suteikia galimybę studentams pasisemti tarptautiškumo ir gyvenimiškos patirties. Dauguma atvykstančių studentų mano esą savo šalies piliečiais, tačiau analizuojant studentų atsakymus pagal šalis, paaiškėja, kad atvykstantys studentai tampa vis labiau europietiškesni ir globalaus požiūrio.

Atvykstantys studentai yra savarankiški, gebantys pastebėti informaciją ar susirasti ją patys, tačiau studentams lygiai taip pat yra svarbu ir dėstytojų ar katedrų vedėjų žodinė rekomendacija, pastūmėjimas išvykti pagal mainų programą.

Daugiausiai atvykstančių studentų tikisi ne tik patobulinti savo įgūdžius, pagerinti užsienio kalbos lygį, susipažinti su naujais žmonėmis, bet ir padidinti būsimas įsidarbinimo galimybes užsienyje, todėl galima daryti prielaidą, kad atvykstantys studentai tikslingai galvoja apie savo ateitį.

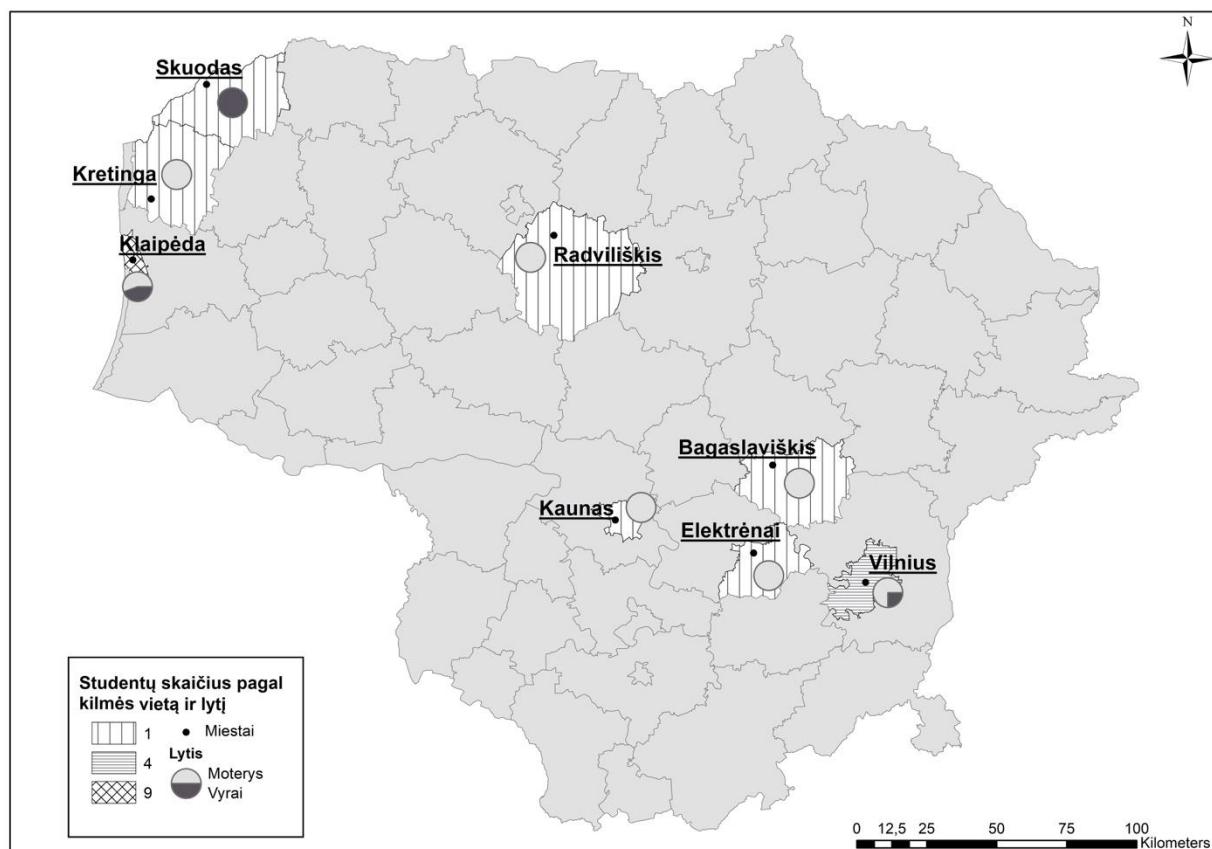
Atvykstančių studentų susidomėjimas Lietuva auga, jiems svarbūs geografiniai veiksniai, (šalies priėjimas prie jūros, kraštovaizdis). Svarbūs ir kiti veiksniai, tokie kaip šalies saugumas bei patrauklių turistinių vietų buvimas.

Studijų mobilumo metu, atvykstantys studentai, gebėjo aplankyti daugelį Lietuvos miestų bei kaimynines ir kitas Europos šalis. Apibendrinant galima teigti, kad atvykstantys studentai yra aktyvūs, žingeidūs, pasiruošę studijuoti, tačiau tuo pat metu ketinantys laisvu nuo studijų metu keliauti šalies viduje ir už jos ribų.

2.2. Iš Klaipėdos aukštojo mokslo institucijos išvykstantys Erasmus+ studentai

Tyrimė dalyvavo ne tik atvykstantys Erasmus+ studentai, bet ir išvykstantys, tokiu pat principu – mobilumo pradžioje ir pabaigoje, trijų semestrų studentai. Iš viso iš Klaipėdos aukštojo mokslo institucijos 2018–2020 s. m. išvyko 19 studentų (21 pav.).

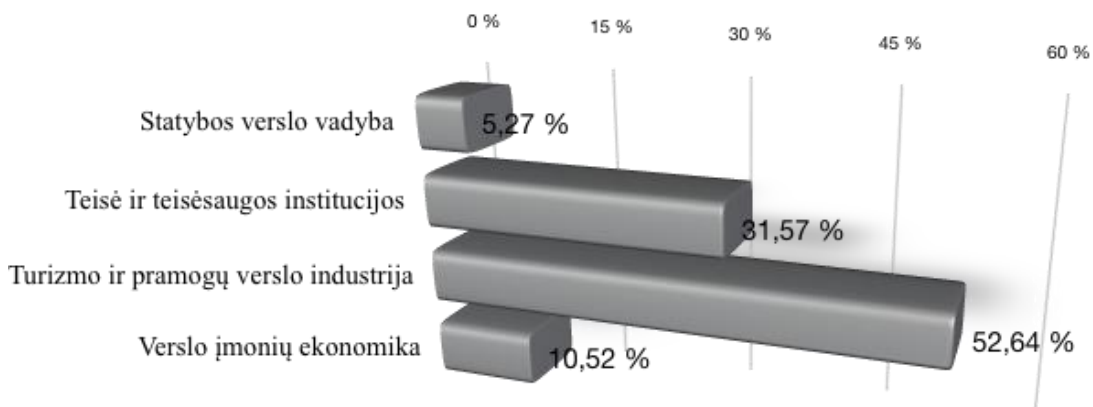
Daugiausiai studentų (9 studentai) yra iš Klaipėdos miesto, keturi studentai iš Vilniaus miesto ir po vieną studentą – iš Kretingos m., Skuodo m., Radviliškio m., Kauno m., Bagaslaviškio m. ir Elektrėnų m. Daugiausia vykstančių pagal Erasmus+ studijų programą buvo merginos – 58% ir 42% vaikinai.

21 pav. Iš Klaipėdos aukštojo mokslo institucijos išvykusių studentų pasiskirstymas pagal kilmės vietą ir lytį 2018–2020 s. m.

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

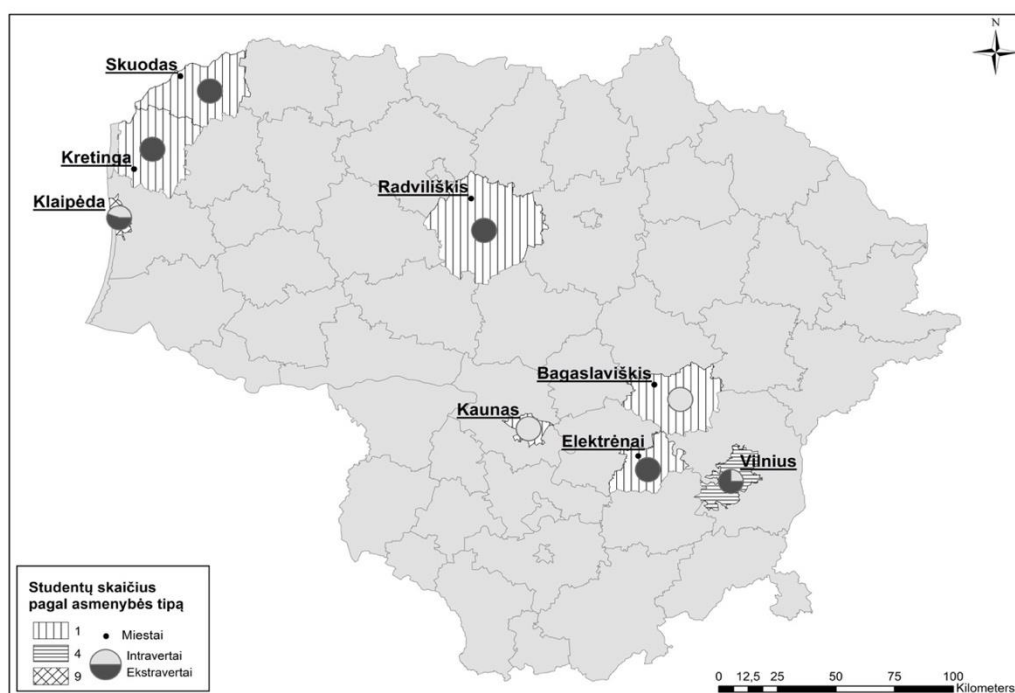
Pagal studijų programas daugiausia išvykusių studentų buvo iš Turizmo ir pramogų verslo industrijų studijų programos (52,64%) (22 pav.). Išvykusių buvo iš Teisės ir teisėsaugos institucijų studijų programos (31,57%), mažesnė dalis – iš Verslo įmonių ekonomikos (10,52%) bei Statybos verslo vadybos studijų programos (5,27%). Lyginant su atvykstančiais Erasmus+ studentais, studijų programos įvairesnės (socialiniai ir tikslieji mokslai), nei išvykstančių studentų. Tai gali lemti, jog lietuviai yra sėsesni ir turi plačias įsidarbinimo galimybes savo šalyje.

22 pav. Iš Klaipėdos aukštojo mokslo institucijos išvykę studentai pagal studijų programas 2018–2020 s. m., %

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

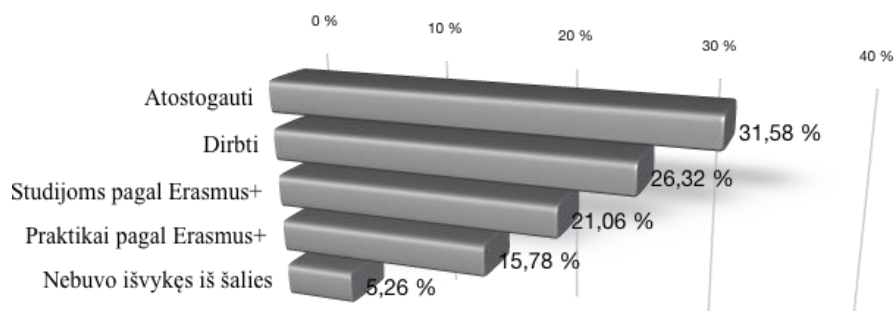
Iš Klaipėdos aukštojo mokslo institucijos išvykstančių studentų net 70% sudarė ekstravertai ir mažesnė dalis – intravertai (23 pav.). Pagal regionus ar miestus rasti sąsajas sudėtinga, nes studentų skaičius nėra didelis, ir dėsniumų nustatyti negalima. Tačiau galima pastebėti, jog Lietuvos piliečiai yra labiau atviri ir mėgstantys komunikuoti.

23 pav. Išvykusių Lietuvos studentų dalis pagal asmenybės tipą 2018–2020 s. m., %

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

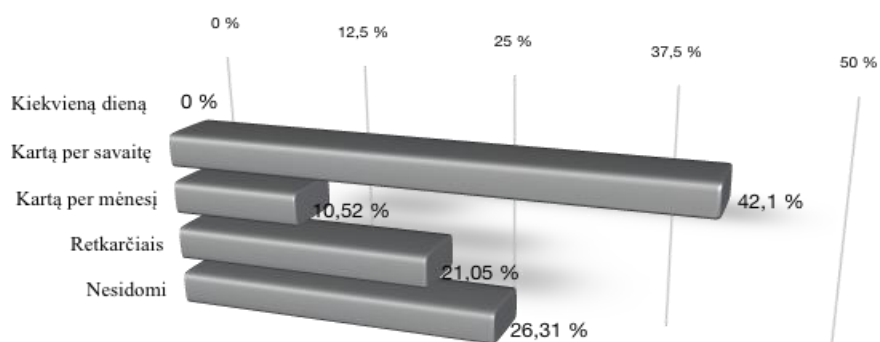
Studijų mobilumo pradžioje buvo nustatomos išvykstančių studentų ankstesnių vizitų priežastys į užsienį (24 pav.). Daugiausia studentų (31,58%) buvo išvykę atstogauti, nemaža dalis (26,32%) – dirbti, taip pat jau yra studijavę pagal Erasmus+ programą (21,06%) bei išvykę praktikai pagal Erasmus+ programą (15,78%). Palygintai su atvykstančiais studentais, lietuvių labai maža dalis niekad nebuvo išvykęs iš šalies (5,26%). Taigi, galima teigti jog išvykstantys studentai iš Klaipėdos aukštojo mokslo institucijos turi daugiau tarptautinės patirties nei atvykstantys studentai.

24 pav. Išvykusių Lietuvos studentų ankstesnių išvykimų į užsienį priežastys 2018–2020 s. m., %

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

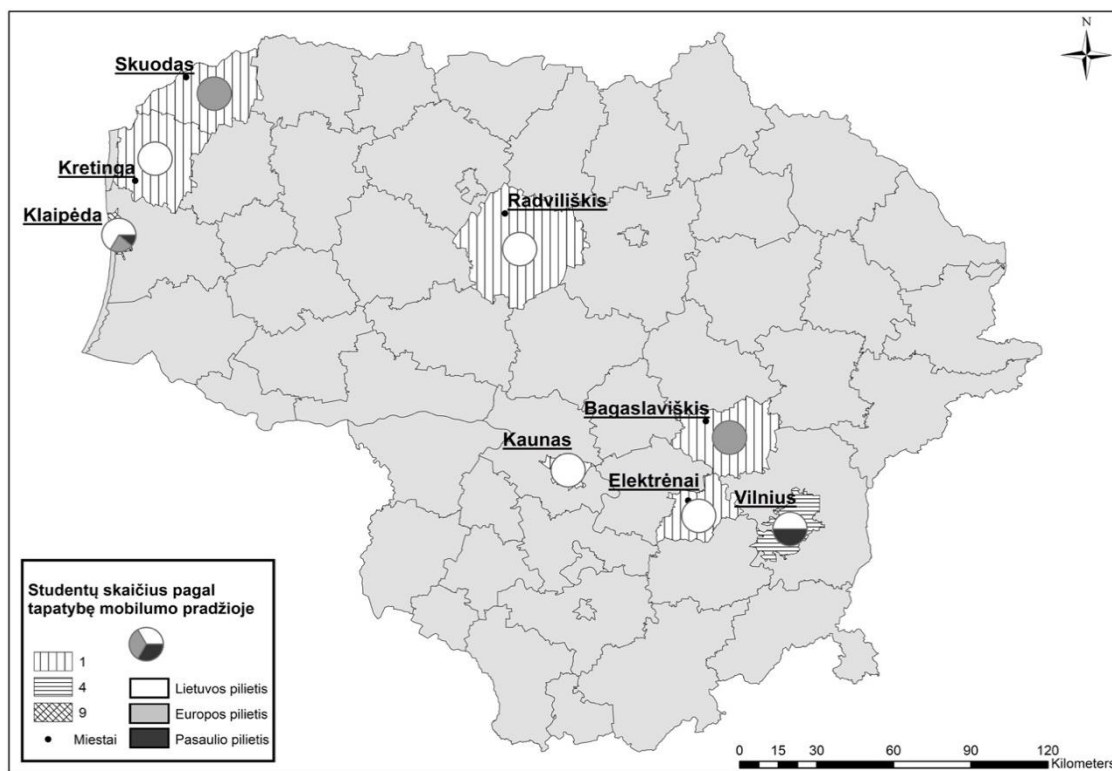
Tyrimo metu buvo norima išsiaiškinti apie studentų domėjimąsi ES naujienomis, ES Parlamentu, ES Komisija ir kitomis ES institucijomis dažnumas mobilumo pradžioje (25 pav.). Išvykstantys studentai kartą per savaitę domisi ES naujienomis (42,1%), mažesnė dalis domisi retkarčiais (21,05%) bei domisi kartą per mėnesį (10,52%), tačiau net 26,31% studentų iš viso nesidomi ES naujienomis ir jos institucijomis. Palyginus su atvykstančiais studentais, pastarųjų didesnis procentas domisi ES naujienomis kartą per mėnesį ar retkarčiais bei mažesnis procentas nesidominčių (14%) naujienomis nei išvykstančių Lietuvos studentų (26,31%). Tačiau išvykstančių studentų didesnė dalis domisi kartą per savaitę (42,1%) nei atvykstančių studentų (28,78%). Todėl galima teigti, jog lietuviai, išvykstantys pagal Erasmus+ studijų programą yra labiau besidomintys įvykiais ir naujienomis Europos Sąjungoje, bei yra pasiruošę susidurti su kitomis kultūromis.

25 pav.. Išvykusių Lietuvos studentų domėjimosi ES naujienomis, ES Parlamentu, ES Komisija ir kitomis ES institucijomis dažnumas mobilumo pradžioje, %

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

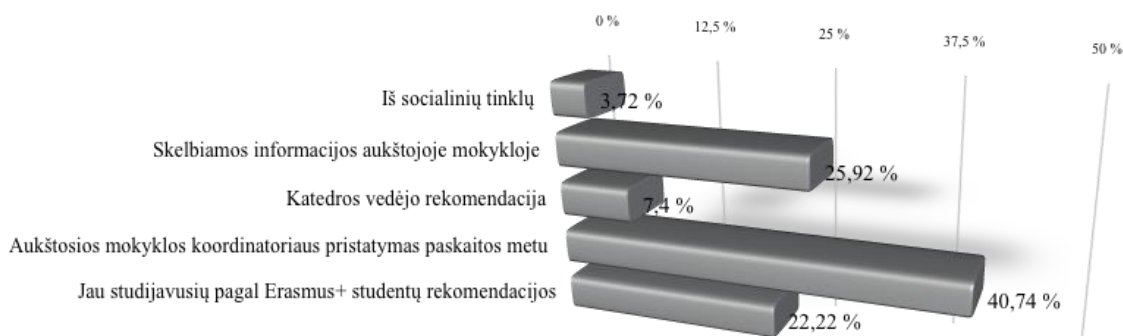
Tiriant studentų požiūrio globalėjimą, mobilumo pradžioje studentai įvardino savo tapatybę (26 pav.). Daugiausia studentų (70%) save laiko Lietuvos piliečiais, vos keli studentai mano esą Europos ir Pasaulio piliečiai. Du iš keturių studentai iš Vilniaus mano esą Pasaulio piliečiai ir du – Lietuvos. Tokiam pasiskirstymui įtaką gali daryti tai, jog Vilniaus mieste gyvena daug skirtingų kultūrų ir pilietybių žmonių.

26 pav. Išvykusių Lietuvos studentų tapatybės identifikavimas mobilumo pradžioje, %

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

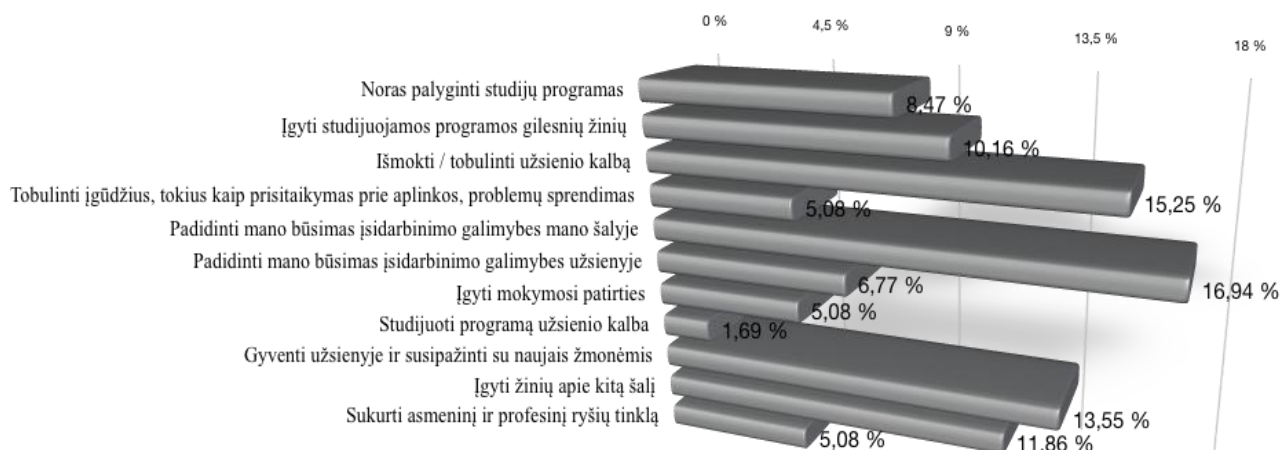
Tyrimo metu, studentų buvo paklausta iš kur jie sužinojo apie Erasmus+ programą ir jos galimybes (27 pav.). Daugiausia studentų sužinojo iš aukštojo mokslo institucijos koordinatoriaus pristatymo paskaitos metu (40,74%), taip pat iš skelbiamos informacijos aukštojoje mokykloje (25,92%) bei iš jau studijavusių pagal Erasmus+ programą studentų atsiliepimų ir rekomendacijų (22,22%). Maža dalis sužinojo iš katedros vedėjo (7,4%) bei socialinių tinklų (3,72%). Galima pastebėti, jog išvykstantiems studentams kur kas svarbesnis gyvas pasakojimas, rekomendacijos ir kontaktas, o atvykstantys studentai apie programą sužinojo iš skelbiamos informacijos aukštojoje mokykloje, socialinių tinklų. Todėl galima teigti, jog atvykstantys studentai yra savarankiškesni, o išvykstančius studentus svarbu kalbinti ir padrašinti.

27 pav. Informacijos šaltiniai, iš kurių išvykusieji studentai sužinojo apie mobilumo galimybę 2018–2020 s. m., %

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

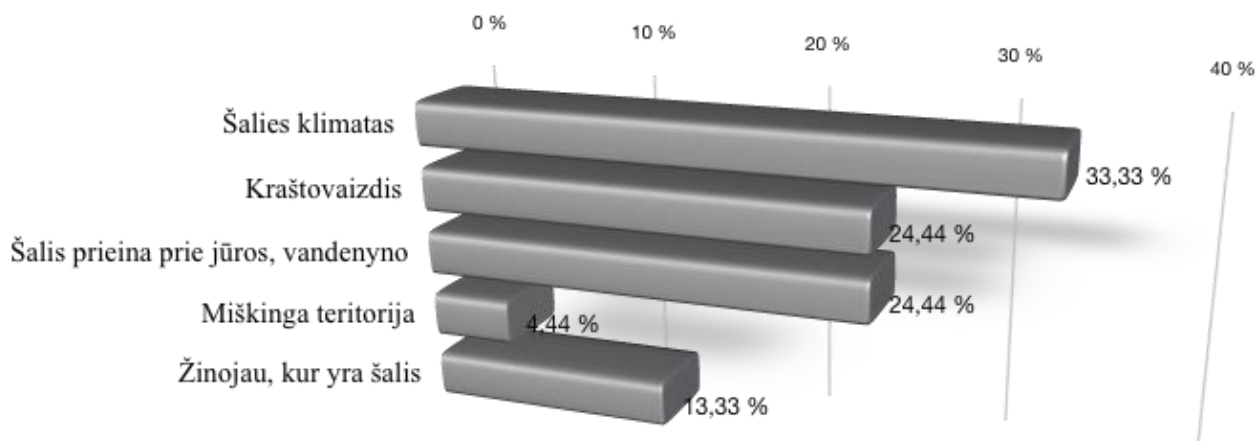
Norint išsiaiškinti išvykstančių studentų lūkesčius, buvo paklausta, kas juos paskatino vykti pagal Erasmus+ programą (28 pav.). Išvykstantiems studentams labiausiai aktualu tai, kad padidintų savo įsidarbinimo galimybes savo šalyje (16,94%), patobulintų užsienio kalbą (15,25%), gyventų užsienyje ir susipažintų su naujais žmonėmis (13,55%) bei įgytų žinių apie kitą šalį (11,86%). Apibendrinus galima teigti, jog išvykstantys studentai galvoja apie savo ateitį ir stengiasi įgyti naujų kompetencijų.

28 pav. Išvykusių Lietuvos studentų motyvai, paskatinę juos vykti studijoms pagal Erasmus+ programą 2018–2020 s. m., %

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

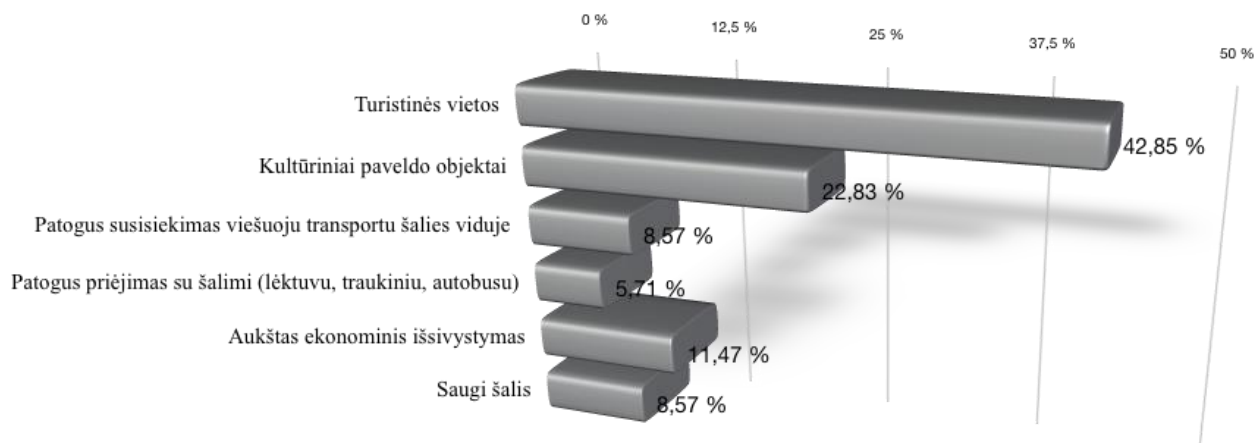
Išvykstantys studentai, rinkdamiesi vykimo šalį, atsižvelgia į šiuos gamtinius – geografinius aspektus (29 pav.): šalies klimatas (33,33%), kraštovaizdis (24,44%) bei, kad šalis turi priėjimą prie jūros ar vandenyno (24,44%). Lyginant su atvykstančių studentų atsakymais, galima pastebėti panašumus, jog tiek atvykstantiems tiek išvykstantiems yra svarbūs tie patys gamtiniai–geografiniai veiksniai.

29 pav. Gamtiniai – geografiniai motyvai (veiksniai), lėmę išvykstantiems studentams, šalies pasirinkimą 2018–2020 s. m., %

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

Taip pat išvykstantys studentai įvardino ir socialinius – ekonominius motyvus (veiksnius), kurie lemia jų šalies pasirinkimą studijoms (30 pav.). Išvykstantiems studentams svarbiausia yra turistinės vietos (42,85%), kiek mažiau, bet taip pat svarbūs – kultūrinio paveldo objektai (22,83%) bei aukštas ekonominis šalies išsivystymas (11,47%). Šiuo aspektu atvykstančių ir išvykstančių studentų atsakymai akivaizdžiai skiriasi, nes atvykstantiems studentams yra svarbu šalies saugumas, o išvykstantiems studentams svarbiausia yra turistinės vietos.

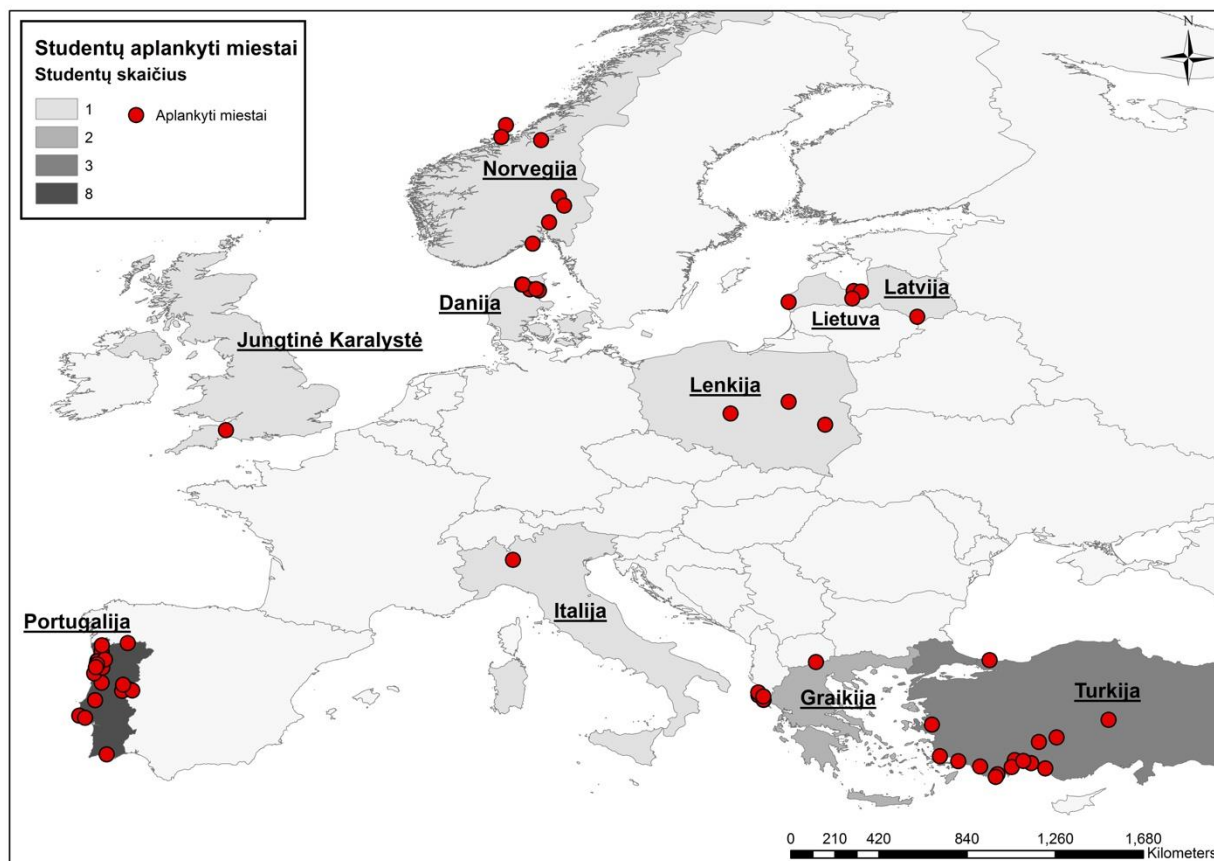

30 pav. Socialiniai – ekonominiai motyvai (veiksniai), lėmę išvykstantiems studentams, šalies pasirinkimą 2018–2020 s. m., %

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

Studijuodami užsienyje, studentai savo mobilumo šalyje galėjo pakeliauti ir aplankyti miestus (31 pav.). Daugiausia išvykusių studentų buvo į Portugaliją (8 studentai), todėl ir buvo daugiausia aplankyti įvairių miestų ir miestelių, ypač Portugalijos vakarinėje dalyje (1 priedas). Turkijoje buvo tik trys studentai, tačiau jie aplankė virš dešimties skirtingų miestų (daugiausia pietvakarių Turkijoje). Į Graikiją išvyko vos du studentai, kurie aplankė keletą miestų Graikijos

Šiaurėje ir Vakaruose. Likusiose užsienio šalyse buvo po vieną studentą (Jungtinėje Karalystėje, Danijoje, Norvegijoje, Latvijoje, Lenkijoje ir Italijoje). Italijoje studentas per visą studijų laikotarpį aplankė vos vieną miestą (Milaną), kaip ir Jungtinėje Karalystėje buvęs studentas (Tontoną). Studentas Lenkijoje aplankė tris miestus, o Danijoje ir Latvijoje – kiek daugiau kaip 5 miestus. Vienas studentas Norvegijoje aplankė 8 vietas, nors yra žinoma, jog ši šalis nėra viena iš pigiausių, studentas turėjo finansinių galimybių pakeliauti.

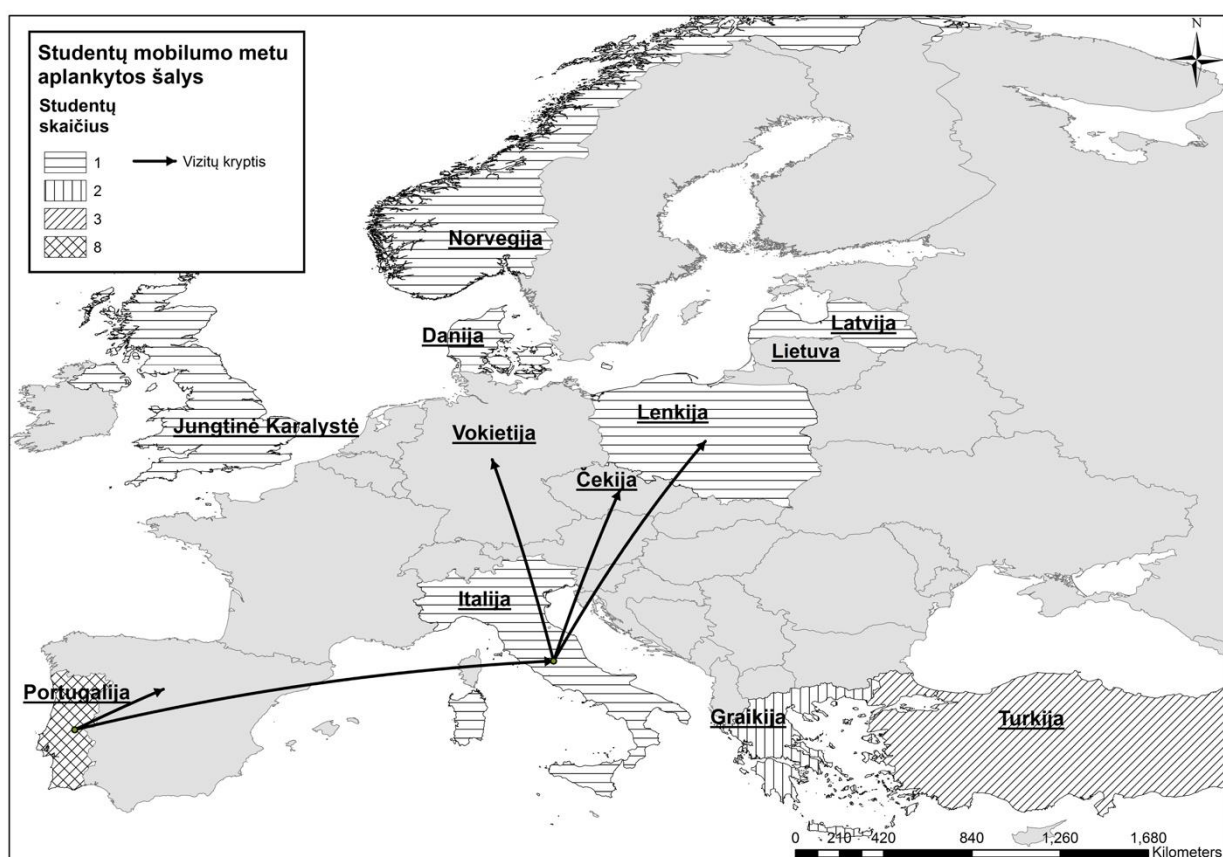

31 pav. Išvykusių Lietuvos studentų aplankyti miestai studijų mobilumo šalyje 2018–2020 s. m.

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

Studijų užsienyje metu studentai turi galimybę aplankyti ir kitas Europos valstybes (32 pav.), tačiau tyrimo metu pastebėta, jog vos keli studentai buvo išvykę iš savo studijų šalies. Iš Portugalijos tik vienas studentas išvyko į Italiją ir du į Ispaniją. Italijoje buvęs vienas studentas aplankė tris valstybes: Vokietiją, Čekiją ir Lenkiją. Visi likusieji per savo studijų mobilumo laikotarpį nebuvo išvykę iš savo mobilumo šalies ir keliavo tik šalies viduje, aiškindami tuo, jog finansinės galimybės jiems neleido išvykti iš šalies.

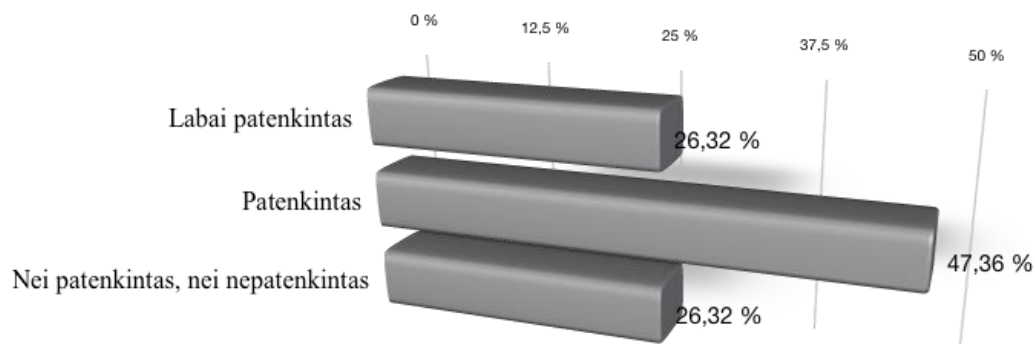
Lyginant iš Lietuvos išvykstančių ir atvykstančių studentų atsakymus, galima pastebėti, jog pastarieji apkeliaavo daugelį ES šalių, tačiau galima manyti, jog dažnos kelionės galėjo padaryti neigiamą įtaką studentų akademiniams rezultatams. Be to, ne visi studentai gali laisvai keliauti po Europą, nes nėra iš valstybės priklausiančios Šengeno zonos, todėl pasitaikys menkiausiai progai, studentai stengiasi aplankyti kuo daugiau valstybių. O išvykstantys iš Lietuvos studentai, galima manyti, yra racionalūs, apgalvoję savo finansines galimybes. Jie gyvena Europos Sąjungos šalyje, tad neturi pagrindo skubėti aplankyti kitas valstybes, nes tai gali padaryti kada panorėję ateityje.

32 pav. Išvykusių Lietuvos studentų aplankytos šalys studijų mobilumo metu šalyje 2018–2020 s. m.

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

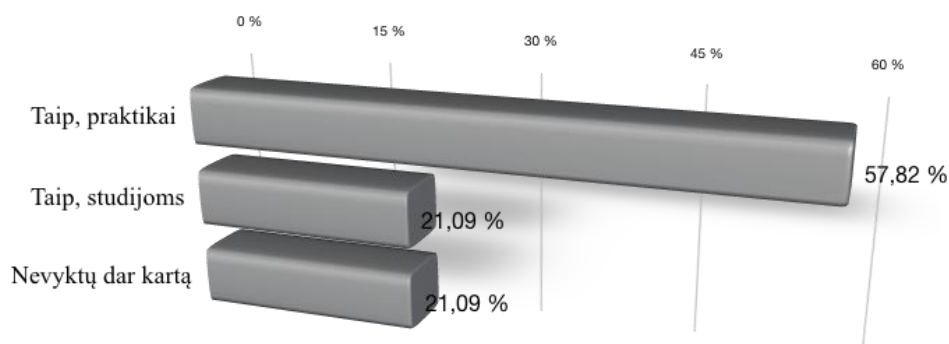
Studijų mobilumo pabaigoje studentai įvertino pasitenkinimą mobilumu (33 pav.). Daugiausia studentų liko patenkinti (47,36%), tačiau po lygiai pasiskirstė labai patenkintų ir nei patenkintų, nei nepatenkintų (po 26,32%) studentų dalis. Studentai, kurie teigė esantys nei patenkinti, nei nepatenkinti argumentavo, jog kai kuriems studijų dalykai buvo dėstomi ne anglų kalba, todėl buvo labai sunku lankyti paskaitas, suprasti kas buvo dėstoma, o kiti studentai pripažino, jog tą semestrą pritrūko motyvacijos studijuoti, todėl grįžo ne su aukščiausiais pažymiais, kaip tikėjosi.

33 pav. Išvykusių Lietuvos studentų pasitenkinimas studijų mobilumu šalyje 2018–2020 s. m., %

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

Studijų pabaigoje išvykstantys studentai pripažino, jog norėtų dar kartą vykti pagal Erasmus+ programą praktikai (57,82%) (34 pav.). Po lygiai pasiskirstė atsakymai, jog norėtų vykti dar kartą studijoms pagal Erasmus+ programą (21,09%) ir nenorėtų vykti dar kartą (21,09%). Studentų nenorą vykti dar kartą lėmė tai, kad pastarasis mobilumas nebuvo pasisekęs dėl dėstomų dalykų kalbos.

34 pav. Išvykusių Lietuvos studentų noras vykti pagal Erasmus+ programą dar kartą 2018–2020 s. m., %

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

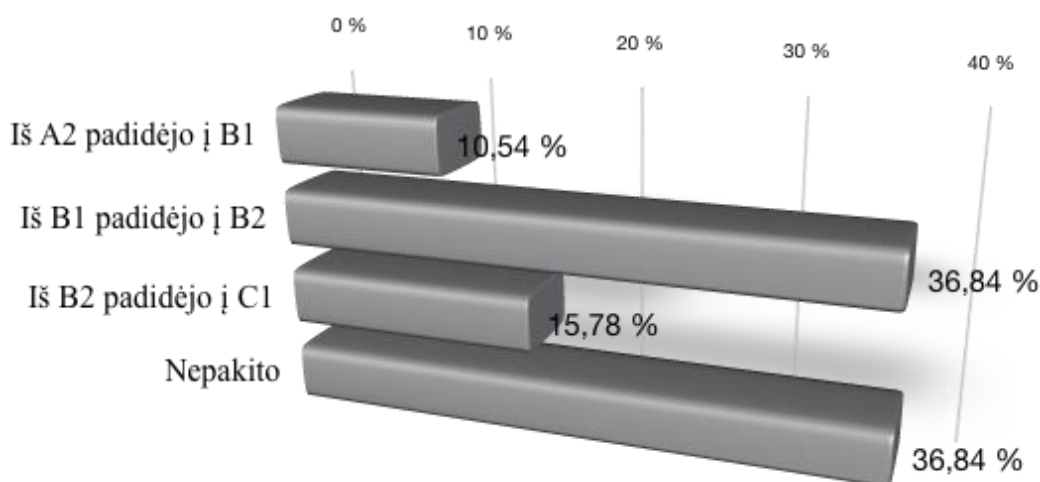
Studentų buvo klausiama, kokias priežastis paskatintų vykti dar kartą pagal Erasmus+ programą (4 lentelė). Daugiausiai studentų teigė, kad skatina neįkainojama patirtis įgyta mobilumo metu (36,86%), kelionės ir miestų lankymas (26,31%), galimybė pažinti skirtingas kultūras ir religijas (21,05%) bei Erasmus+ stipendija (15,78%). Lyginant atvykusių ir išvykusių studentų atsakymus į šį klausimą, galima pastebėti didelius panašumus: tiek atvykstantiems ir išvykstantiems yra svarbu pažinti kitas kultūras ir religijas, svarbi patirtis bei kelionės ir vizitai. Todėl galima daryti prielaidą, jog tiek užsienio, tiek ir Lietuvos studentai, vykstantys pagal Erasmus+ programą, turi panašius tikslus ir lūkesčius.

4 lentelė. Veiksniai skatinantys Lietuvos studentus vykti dar kartą pagal Erasmus+ programą

Veiksniai	Studentų dalis, %
Finansai, stipendija	15,78 %
Kultūra ir religija	21,05 %
Patirtis	36,86 %
Kelionės ir vizitai	26,31 %

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

Vienas iš studentų lūkesčių buvo patobulinti užsienio kalbos žinias, kuris mobilumo metu buvo įgyvendintas (35 pav.). Net 36,84% Lietuvos studentų anglų kalbos lygis iš B1 padidėjo į B2, taip pat iš B2 padidėjo į C1 net 15,78% studentų, bei iš A2 padidėjo į B1 10,54% studentų. Tačiau pastebėta, kad 36,84% studentų anglų kalbos lygis nepakito, todėl galima manyti, jog studentai puikiai gebėjo rašyti ir kalbėti anglų kalba arba studijų mobilumo metu neturėjo galimybės kalbėti, skaityti ir taip tobulinti savo kalbos žinias.

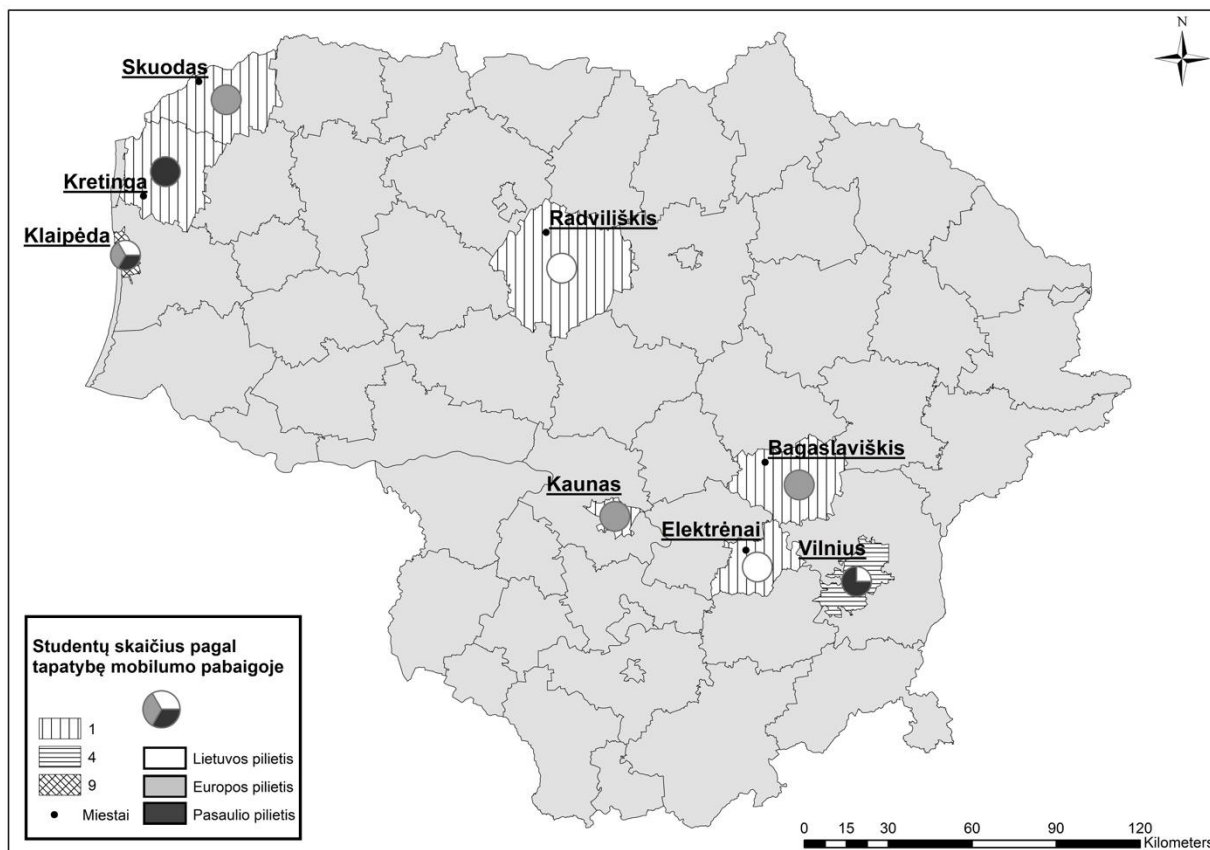
35 pav. Išvykusių Lietuvos studentų anglų kalbos lygio pasikeitimas mobilumo metu, %

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

Norint išsiaiškinti studentų požiūrio globalėjimo požymius, studijų mobilumo pabaigoje, studentų buvo paprašyta identifikuoti save pagal tapatybę (36 pav.). Lyginant studentų atsakymus mobilumo pradžioje ir pabaigoje, padaugėjo manančių, jog jie yra Europos ir Pasaulio piliečiai. Studentai, kilę iš Klaipėdos miesto, mobilumo pabaigoje, dažniau teigė esantys Europos piliečiais, bei keli studentai sakė esą Pasaulio piliečiai. Mobilumo pabaigoje 3 iš 4 Vilniečių studentų pasisakė esantys Pasaulio piliečiai, o vienas studentas savo nuomonės nepakeitė. Studentai iš Radviliškio, Skuodo, Bagaslaviškio ir Elektrėnų savo nuomonės nepakeitė. Tačiau studentas iš Kretingos, mobilumo pradžioje teigęs esąs Lietuvos pilietis, mobilumo pabaigoje jau manė esąs

Pasaulio pilietis. O studentas iš Kauno, mobilumo pradžioje sakęs esąs Lietuvos pilietis, mobilumo pabaigoje jau manė esąs Europos pilietis.

Lyginant atvykusių ir išvykusių studentų atsakymus, galima daryti išvadą jog tarptautinis mobilumas padarė įtaką studentų nuomonei. Galima teigti, jog studentų požiūris tikrai globalėja, studentai tampa lankstesni keičiant tapatybės suvokimą.

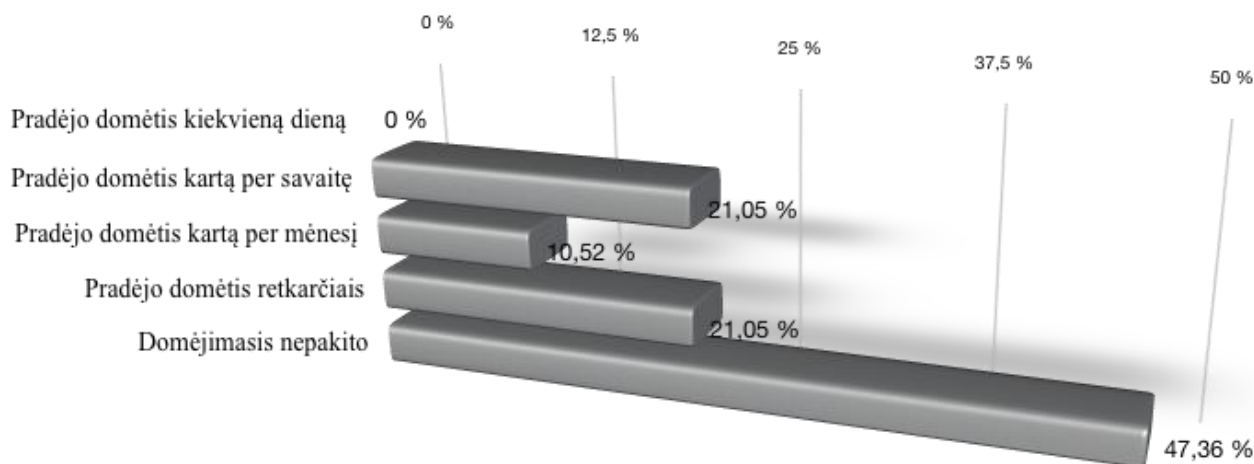
36 pav. Išvykusių Lietuvos studentų tapatybės identifikavimas mobilumo pabaigoje 2018–2020 s. m., %

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

Kitas kriterijus, galintis parodyti studentų požiūrio globalėjimą – domėjimosi ES naujienomis, ES Parlamentu, ES Komisija ir kitomis ES institucijomis dažnumo pokytis mobilumo pradžioje ir pabaigoje (37 pav.). Išvykstantys studentai studijų mobilumo pradžioje dažniausiai ES naujienomis domėdavosi kartą per savaitę (42,1%) arba iš viso nesidomėdavo (26,31%). Mobilumo pabaigoje pastebėta, jog daugelio studentų domėjimasis nepakito (47,36%). Tai reiškia, kad arba studentai nesidomėjo ir nesidomi toliau arba taip pat dažnai domisi kaip ir mobilumo pradžioje. Tačiau galima pasidžiaugti, jog yra studentų, kurių domėjimasis pakito, net 21,05% studentų ES naujienomis pradėjo domėtis kartą per savaitę, bei lygiai tiek pat pradėjo domėtis retkarčiais, todėl galima teigti, jog 21,05% studentų, kurie iš viso nesidomėjo ES naujienomis mobilumo pradžioje, pradėjo domėtis retkarčiais. Taip pat, dalis studentų, kurie mobilumo pradžioje ES naujienomis domėjosi retkarčiais, mobilumo pabaigoje pradėjo domėtis

kartą per mėnesį (10.52%). Deja, nei vienas studentas nepradėjo domėtis ES naujienomis kiekvieną dieną.

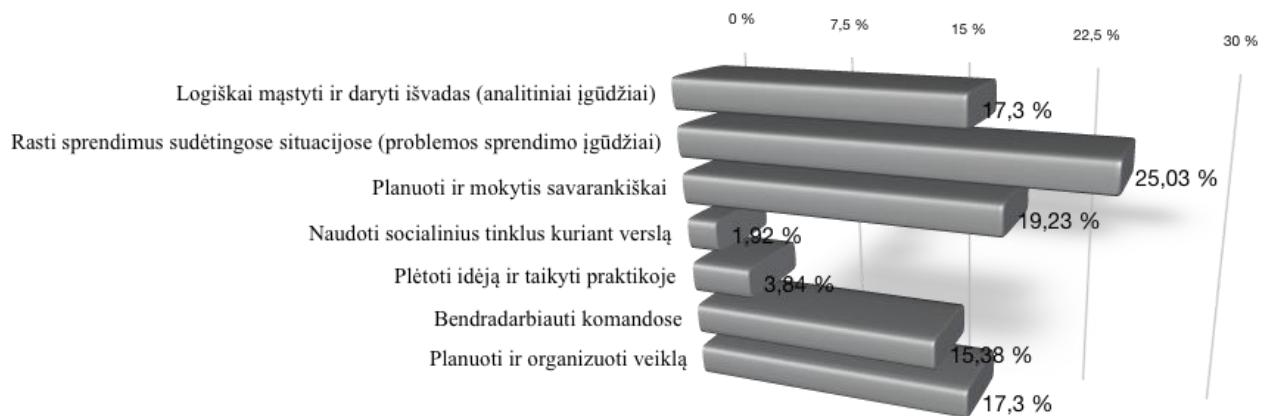
Lietuvių studentų apklausos rezultatus lyginant su atvykstančių studentų, tiek pastarieji tiek išvykstantys daugiau pradėjo domėtis ES naujienomis kartą per savaitę. Apibendrinant galima teigti, jog atvykstantys studentai šiuo klausimu yra šiek tiek lankstesni ir mobilumo metu pradėjo globaliau mąstyti, o išvykstantys studentai jau mobilumo pradžioje aktyviai domėjosi ES naujienomis (kartą per savaitę 42,1%), todėl jų domėjimosi dažnumo procentas kardinaliai nesiskiria kaip atvykstančių studentų.

37 pav. Išvykusių Lietuvos studentų domėjimosi ES naujienomis, ES Parlamentu, ES Komisija ir kitomis ES institucijomis dažnumas mobilumo pabaigoje, %

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

Studijų mobilumo pabaigoje išvykstantys studentai pažymėjo įgūdžius, kuriuos įgijo mobilumo laikotarpiu (38 pav.). Net 25,03% išvykusių studentų mano, jog išmoko rasti sprendimus sudėtingose situacijose, 19,23% studentų išmoko planuoti ir mokytis savarankiškai, po lygiai studentų patobulino savo analitinius įgūdžius (17,3%) bei planuoti ir organizuoti veiklą (17,3%). Lyginant atvykstančių ir išvykstančių studentų atsakymus į šį klausimą, galima pastebėti, jog atsakymai pasiskirstę beveik identišškai, todėl galime daryti išvadą, jog Lietuvos studentai, išvykdami studijuoti į užsienį, turėjo panašius lūkesčius bei juos įgyvendino.

38 pav. Išvykusių studentų įgyti gebėjimai studijų mobilumo metu 2018–2020 s. m., %

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

Studijų mobilumo pabaigoje išvykstantys studentai, taip pat kaip ir atvykstantys studentai, įvardino asmenybės bruožus, kuriuos įgijo arba atrado studijų mobilumo metu (5 lentelė). Visi išvykusieji (19 studentų) studentai teigė, jog po mobilumo geba labiau prisitaikyti ir veikti naujose situacijose, 18 – labiau pasitiki savo sugebėjimais, 17 studentų mano, jog geriau pažino savo stipriąsias puses ir trūkumus bei išmoko mąstyti ir analizuoti informaciją kritiškai. Taip pat labai svarbu, jog 16 studentų tapo tolerantiškesni kitų asmenų vertybių ir elgesio atžvilgiu, gali lengviau bendradarbiauti su žmonėmis iš kitų šalių ir kultūrų.

Palyginus atvykusių ir išvykusių studentų atsakymus šiuo klausimu (3 lentelė), galima pastebėti labai panašius atsakymus. Tai parodo, jog studentai mobilumo metu tampa jautresni tarpkultūrinio aspekto, geriau pažįsta save, aplinką ir kitas kultūras (Taylor, 2015).

5 lentelė. Išvykusių Lietuvos studentų įgyti asmeniniai bruožai mobilumo metu 2018–2020 s. m.

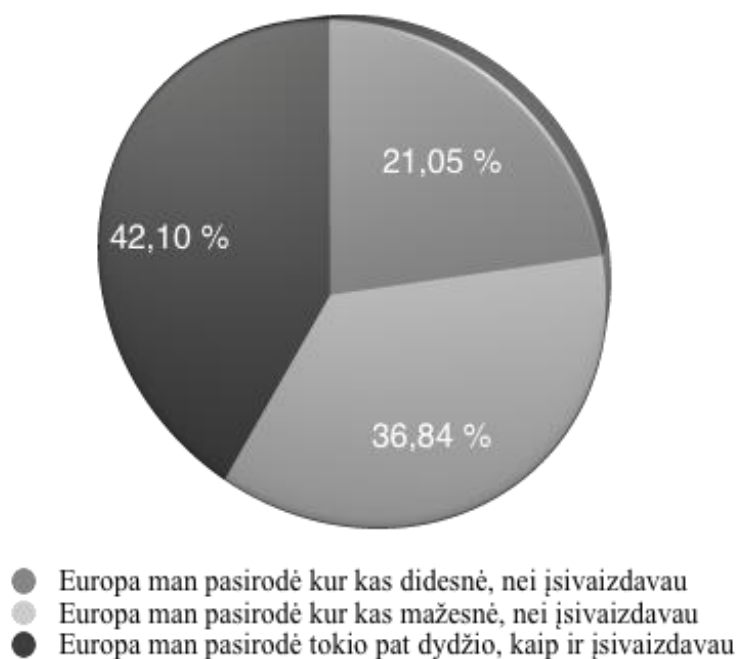
Įgyti asmenybės bruožai	Studentų skaičius
Labiau pasitiki savo sugebėjimais	18
Geriau pažįsta savo stipriąsias puses ir trūkumus	17
Gali labiau prisitaikyti ir veikti naujose situacijose	19
Geba labiau mąstyti ir analizuoti informaciją kritiškai	17
Yra labiau tolerantiškas kitų asmenų vertybių ir elgesio atžvilgiu	16
Gali lengviau bendradarbiauti su žmonėmis iš kitų šalių ir kultūrų	16

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

Norint išsiaiškinti studentų požiūrio globalėjimą, studijų mobilumo pabaigoje jų buvo prašoma apibūdinti savo požiūrį į Europos atstumus (39 pav.). Net 42,10% studentų Europa

pasirodė tokio pat dydžio, kaip ir įsivaizdavo. Tokį atsakymą galėjo lemti tai, kad jau prieš išvykimą dalis studentų turėjo tarptautinės patirties (buvo išvykę atostogauti (31,58%), dirbti (26,32%), buvo išvykę studijoms pagal Erasmus+ programą (21,06%) bei praktikai pagal Erasmus+ programą (15,78%) (24 pav.) ir šis mobilumas buvo ne pirmasis išvykimas iš šalies. Tačiau, net 36,84% studentų Europa pasirodė kur kas mažesnė, nei įsivaizdavo, o 21,05% studentų Europa pasirodė kur kas didesnė, nei įsivaizdavo.

Žvelgiant į atvykusių studentų atsakymus, galima pastebėti, jog daugiausia studentų Europa pasirodė kur kas mažesnė, nei įsivaizdavo (35,29%) (20 pav.). O išvykusiems Lietuvos studentams Europa pasirodė, tokio pat dydžio, kaip ir įsivaizdavo (42,10%) (39 pav.). Tokius atsakymų skirtumus galėjo lemti tai, jog atvykstantys užsienio studentai prieš savo mobilumą turėjo mažai arba iš viso neturėjo (29,41%) tarptautinės patirties (5 pav.). O išvykstantys studentai jau turėjo tam tikros tarptautinės patirties atostogaujant, dirbant arba buvo išvykę pagal Erasmus+ programą (24 pav.).

39 pav.. Išvykusių Lietuvos studentų požiūris į geografinius atstumus, %

Šaltinis: S. Štraupaitės tyrimų rezultatai, 2019

Atlikus tyrimą buvo išsiaiškinta, kad išvykstantys studentai yra besidomintys naujomis galimybėmis bei galvoję apie savo ateitį. Dauguma išvykstančių studentų yra ekstravertai, tačiau įdomu tai, kad dalis intravertų lygiai taip pat stengiasi išlipti iš komforto zonos, pasisemti žinių užsienyje, kad grįžus į Lietuvą asmuo turėtų daugiau galimybių įsidarbinti ar tęsti aukštesnės pakopos studijas.

Išvykstantys studentai yra aktyvūs ir jau yra turėję patirties užsienio šalyse, džiugu jog tik maža dalis asmenų anksčiau nebuvo išvykę į užsienį, tai parodo, jog studentai iš Lietuvos yra

globalios asmenybės. Dauguma išvykstančių studentų mano esą savo šalies piliečiais, tačiau analizuojant studentų atsakymus studijų mobilumo pabaigoje, paaiškėja, kad išvykstantys studentai tampa vis labiau europietiškesni ir globalaus požiūrio. Taip pat mobilumo pabaigoje studentai vis dažniau pradėjo domėtis ES naujienomis, ES Parlamentu, ES Komisija ir kitomis ES institucijomis.

Išvykstantys studentai yra savarankiški, tačiau tyrimo metu pastebėta, jog jiems svarbus gyvas kontaktas, pastūmėjimas išvykti pagal mainų programą – dėstytojų ar katedrų vedėjų žodinė rekomendacija, aukštojo mokslo institucijos koordinatoriaus pristatymas paskaitos metu.

Išvykstantys studentai atsakingai renkasi šalį į kurią vyksta Erasmus+ mobilumui. Studentams yra svarbūs gamtiniai – geografiniai aspektai, kaip šalies klimatas, šalies priėjimas prie jūros ir kraštovaizdis. Lygiai taip pat svarbūs ir kiti veiksniai, tokie kaip turistinės vietos, kultūriniai paveldo objektai bei aukštas ekonominis išsivystymas.

Daugiausia išvykstančių studentų prieš mobilumą tikėjosi ne tik patobulinti savo įgūdžius, pagerinti užsienio kalbos lygį, susipažinti su naujais žmonėmis bet ir padidinti būsimas įsidarbinimo galimybes savo šalyje, todėl galima daryti prielaidą, kad išvykstantys studentai tikslingai galvoja apie savo ateitį.

Studijų mobilumas studentams padeda įgyti tarpkultūrinius įgūdžius, po mobilumo studentai geba labiau prisitaikyti ir veikti naujose situacijose, tapo labiau tolerantiškesni kitų asmenų vertybių ir elgesio atžvilgiu bei gali lengviau bendradarbiauti su žmonėmis iš kitų šalių ir kultūrų.

Pastebėta, jog studijų mobilumo metu, išvykstantys studentai daugiausia aplankė miestus savo mobilumo šalyje, tačiau tik keli studentai išvyko iš savo mobilumo šalies, pagrįsdami, jog finansinės galimybės neleido keliauti tiek kiek norėjosi.

IŠVADOS

1. Geografiškai daugiausia atvykstančių studentų į Lietuvą yra iš Rytų šalių (Baltarusijos, Ukrainos, Turkijos, Turkmėnijos, Jordanijos ir Kazachstano), bet pastebimas vis mažesnis studentų iš Vakarų šalių (Portugalijos, Vokietijos) aktyvumas. Atvykstantys studentai iš Rytų savo šalyse yra kilę iš skirtingų vietovių, o studentai iš Vakarų valstybių dažniausiai yra kilę iš gretimų vietovių, nes iš Turkijos atvykstantys studentai yra iš skirtingų universitetų, kurie yra išsidėstę skirtingose vietovėse, o iš Portugalijos ar Vokietijos atvykstantys studentai yra iš vienos ir kiekvienais metais tos pačios institucijos. Išvykstantys studentai iš Lietuvos yra daugiausia klaipečiai, tačiau yra pavienių studentų, atvykusių ir iš kitų Lietuvos miestų ir miestelių.

2. Atvykstančių studentų susidomėjimas Erasmus+ studijomis auga. Daugelis jų jau turi patirties užsienio šalyse (atostogaujant, dirbant ar studijuojant), todėl visų studentų suvokimas į geografinius atstumus skiriasi. Atvykusiems į Lietuvą studentams Europa pasirodė kur kas mažesnė, nei įsivaizdavo, o išvykusiems iš Lietuvos studentams Europa pasirodė tokio pat dydžio, kaip ir įsivaizdavo. Tai yra aktyvūs ir besidomintys Europos Sąjungoje vykstančiais procesais asmenys. Vykdami studijoms pagal Erasmus+ programą, studentai tikisi patobulinti savo įgūdžius, susipažinti su naujais žmonėmis bei padidinti savo galimybes įsidarbinti ateityje. Atvykstančius studentus studijuoti Klaipėdoje skatina užsienio universitetuose skelbiama informacija apie Erasmus+ studijas ir katedros vedėjo žodinė rekomendacija, o išvykstantiems iš Lietuvos svarbi draugų ir dėstytojų pasidalinta rekomendacija, aukštojo mokslo institucijos koordinatoriaus pristatymas paskaitos metu.

3. Studentams, besirenkantiems Lietuvą Erasmus+ studijoms, svarbu jog yra priėjimas prie jūros ir šalies saugumas. Išvykstantiems studentams yra svarbūs gamtiniai-geografiniai aspektai, kaip šalies klimatas, priėjimas prie jūros ir kraštovaizdis. Lygiai taip pat svarbūs ir kiti veiksniai, tokie kaip turistinės vietos, kultūriniai paveldo objektai bei aukštas ekonominis išsivystymas.

4. Tarptautinis studijų mobilumas daro didelę įtaką besiformuojančiai jaunai asmenybei - studijų užsienyje metu keičiasi studento suvokimas į tapatybę. Dalis studentų prieš išvykimą pagal Erasmus programą, pradžioje teigė, jog yra savo šalies piliečiai, o mobilumo pabaigoje pakeitė nuomonę ir mano esą Europos piliečiai arba Pasaulio piliečiai. Taip pat tarptautinė patirtis daro įtaką studento domėjimuisi ES naujienomis, ES Parlamentu, ES Komisija ir kitomis ES institucijomis; tyrimo metu išaiškėjo, jog studentai dažniau pradėjo domėtis įvykiais Europos Sąjungoje. Tačiau galima pastabėti, jog studentai iš ne ES šalių jau mobilumo pradžioje ES institucijomis domėjosi dažnai, o pabaigoje padarė didesnę pažangą, palyginus su ES šalių studentais.

LITERATŪRA

1. Aaker, J. L. (1997). Dimension of Brand Personality. *Journal of Marketing Research*. Vol. XXXIV, p. 347 – 356.
2. Allport, G.W. (1979). *The Nature of Prejudice* (25th Anniversary Edition). Reading, MA: Addison-Wesley Publishing.
3. Altbach, P., & Knight, J. (2007). The internationalization of higher education: Motivations and realities. *Journal of Studies in International Education*, 11(3–4), p. 290–305.
4. Anderson, B. G. (1972). Adaptive Aspects of Culture Shock. *American Anthropologist*, p. 518-527.
5. Andreotti, V. (2010). Global Education in the ‘21st Century’: two different perspectives on the ‘post-’ of postmodernism. *International Journal of Development Education and Global Learning*. Volume 2, No. 2. p. 5–22
6. Andreotti, D. O., Vanessa & Biesta, Gert & Ahenakew, Cash. (2012). *Global Mindedness Dispositions Instrument*. Final Report. April 2012.
7. Annette, J. (2002). Service learning in an international context. *Frontiers: The Interdisciplinary Journal of Study Abroad*, p. 83-93.
8. Antinienė, D. (2002). Asmens tautinio tapatumo tapšmas. *Sociopsichologinės šio proceso interpretacijos*. *Sociologija*. Mintis ir veiksmai. Nr. 2. P. 100–107.
9. Argyle, M. (1983). *The Psychology of Interpersonal Behaviour*, 4th Ed., Penguin, London.
10. Bauman, Z. (1993) *Postmodern Ethics*, London: Routledge.
11. Barrett, M., Flood, C., Eade, J. (2011). *Nationalism, Ethnicity, Citizenship: Multidisciplinary Perspectives - An Introduction*. In Barrett, M., Flood, C. and Eade, J. (Eds.) (2011) *Nationalism, Ethnicity, Citizenship: Multidisciplinary Perspectives* Newcastle-upon-Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
12. Baršauskienė, V., Janulavičiūtė-Ivaškevičienė, B. (2005). *Komunikacija: teorija ir praktika*. Kaunas: Technologija.

13. Bennett, J. (2008). On Becoming a Global Soul: A Path to Engagement During Study Abroad. In Savicki, V. (Ed.). *Developing Intercultural Competence and Transformation: Theory, Research and Application in International Education*, Yarmouth, ME: Intercultural Press.
14. Bunge, W., Barnes, T., Heynen, N. (2011). *Fitzgerald : Geography of a Revolution. Geographies of Justice and Social Transformation*. University of Georgia Press.
15. Bunnell, T. (2008b). International education and the 'second phase': A framework for conceptualizing its nature and for the future assessment of its effectiveness. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 38(4), p. 415-426.
16. Butler, N. (1917). The international mind: How to develop it. *Proceedings of the Academy of Political Science in the City of New York*, 7(2), p. 16-20.
17. Braskamp, L. A. (2010). Being effective interventionists to foster student global citizenship. *Journal of College & Character*, 11(1), p. 1–6.
18. Cause, L. (2009). International Mindedness and 'Social Control'. *Asian Social Science*, 5(9), p. 32-46.
19. Castells, M. (2006). *Tapatumo galia. Informacijos amžius. Ekonomika, visuomenė ir kultūra. II tomas*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
20. Chen, G. M., Starosta, W. J. (2000). The Development and Validation of the Intercultural Communication Sensitivity Scale. *Human Communication*, 3, p. 1–15.
21. Chirkov, V., Vansteenkiste, RT., Lynch, M. (2007). The role of self-determined motivation and goals for study abroad in the adaptation of international students. *International Journal of Intercultural Relations*, 31(2), p. 199–222.
22. Chreptavičienė, V. (2003). *Dalykinė komunikacija organizacijoje*. Kaunas: Technologija.
23. Clarke, P. B. (1994). *Citizenship*. London: Pluto.
24. Cohen, E., Cohen, S. A. (2015). A mobilities approach to tourism from emerging world regions. *Current Issues in Tourism*, 18(1), p. 11-43.
25. Creswell, T. (2006). *On The Move: Mobility In The Modern Western World*. London & New York: Routledge.

26. Cresswell, T. (2010). Towards a politics of mobility. *Environment and Planning D: Society and Space*, 28, p. 17–31.
27. DeMello, M. (2011). The impact of study tours in developing global-mindedness among PK-12 educators in Southeastern Massachusetts. Northeastern University.
28. Demerath, L. (2006). Epistemological Identity Theory: Reconceptualizing Commitment as Self-knowledge. *Sociological Spectrum*. Vol. 26. p. 491 – 517.
29. Dubauskas, G. (2006). Organizacijos elgsena. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija.
30. EAME dokumentai. (2012). Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai priimti Bukarešto ministrų konferencijoje. Prieiga internete: https://www.smm.lt/uploads/documents/Papildomas%20menui2/Bolonijos_procesas/Bolonijos%20proceso%20dokumentai_2013.pdf, žiūrėta [2019-04-20].
31. Edensor, T. (2004). Reconstituting the Taj Mahal: Tourist flows and glocalization. Įcinde M. Sheller ve J. Urry (Der.), *Tourism Mobilities: Places to play, places in play*, London & New York: Routledge.
32. Europos Komisijos Erasmus+ programos gidas. (2019). Prieiga internete: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/sites/erasmusplus2/files/2017-erasmus-plus-programme-guide-v2_lt.pdf, žiūrėta [2019-03-15].
33. Europos Komisija. (2013). European Union Citizenship, Flash Eurobarometer.
34. Europos komisija. Erasmus+ plusai. (2019). Prieiga internete: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/node_lt, žiūrėta [2019-03-15].
35. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES). (2013). Nr. 1288/2013 gruodžio 11 d. Prieiga internete: <http://www.erasmus-plus.lt/uploads/files/eurpos-parlamento-ir-tarybos-reglamentas1288-lt.pdf>, žiūrėta [2019-04-13].
36. Europos Sąjungos informacijos portalas. (2018). Mokymosi visą gyvenimą programa. Prieiga internete: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc80_en.htm, žiūrėta [2019-07-24].
37. Europos Sąjungos informacijos portalas. (2018). Kas mes esame? Prieiga internete: http://ec.europa.eu/education/who-we-are/our-mission_en.htm, žiūrėta [2019 07 24].

38. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa 2014-2020 metų. (2018). Prieiga internete: <https://www.esinvesticijos.lt/lt/dokumentai/2014-2020-metu-europos-sajungos-fondu-investiciju-veiksmu-programa> žiūrėta [2019-03-17].
39. Eurostat duomenų bazė. (2019). Prieiga internete: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=demo_pjan&lang=en, žiūrėta [2019-03-15].
40. Femiak, J., Rymarczyk, P. (2010). Cultural, Identity-related and Globalizing Changes as New Contexts of Local Tourism. *Pol. J. Sport Tourism*. 17. p. 207 – 220.
41. Finnish National Agency for education, facts express. (2017), Students heading abroad are flexible and understand different perspectives.
42. Follesdal, A. (2002). Citizenship: European and global. In N. Dower & J. Williams (Eds.), *Global citizenship* (pp. 71–83). Edinburgh: Edinburgh University Press. Prieiga internete: <http://follesdal.net/ms/Follesdal-2002-citizenship-global.rtf>, žiūrėta [2019-04-15].
43. Follesdal, A. (2011). The distributive justice of a global basic structure: A category mistake? *Politics, Philosophy and Economics*, 10(1), p. 46–65.
44. Fontaine, P., Backhouse, R. (2010). *The History of the Social Sciences Since 1945*. Cambridge: Cambridge University Press.
45. Friedman, J. (2001). *Cultural Identity and Global Process*. London: Sage.
46. Grebliauskienė, B., Večkienė, N. (2004). *Komunikacinė kompetencija*. Vilnius: Žara.
47. Guščinskienė, J. (2000). *Organizacijų sociologija: vadovėlis*. Kaunas: Technologija.
48. Hannam, K., Sheller, M., Urry, J. (2006). Editorial: Mobilities, immobilities and moorings. *Mobilities*, 1(1), p. 1–22.
49. Hannam, K., Butler, G., Paris, C. M. (2014). Developments and key issues in tourism mobilities. *Annals of Tourism Research*, 44, p. 171-185.
50. Hannerz, U. (2006). Two Faces of Cosmopolitanism: Culture and Politics. *Documentos CIBOD, Serie: Dinamicas Interculturales Numero 7*.

51. Hansen, R. (2010). Impact of study abroad on ethnocultural empathy and global-mindedness. Ball State University.
52. Hanson, L. (2010). Global citizenship, global health, and the internationalization of curriculum: A study of transformative potential. *Journal of Studies in International Education* (14), p. 70-88.
53. Harwood, R., & Bailey, K. (2012). Defining and evaluating international mindedness in a school context. *International Schools Journal*. XXXI (2), p. 77-86.
54. Hedetoft, U. (2011). 'Is Nationalism an Anachronism? Notes on the Mutations of National Idealism in a Global Age'. In Barrett, M., Flood, C. and Eade, J. *Nationalism, Ethnicity, Citizenship: Multidisciplinary Perspectives* Newcastle-upon-Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
55. Held, D. (1995). *Democracy and the Global Order*, Cambridge: Polity.
56. Hill, I. (2012). Evolution of education for international mindedness. *Journal of Research in International Education*, 11(3), p. 245-261.
57. Hofstede, G. (1980). *Culture's consequences: international differences in work-related values*. Beverly Hills, CA: Sage.
58. Hofstede, G. (1999). *Cultures and organizations: Software of the Mind, Intercultural Cooperation and its Importance for Survival*. Maidenhead, McGraw-Hill.
59. Hofstede, G. (2001). *Culture Consequences*. London: Sage.
60. Yang, M., Webster, B.J., Prosser, M.T. (2011). Travelling a thousand miles: Hong Kong Chinese students' study abroad experience. *International Journal of Intercultural Relations*, 35(1), p. 69–78.
61. Yuval-Davis, N. (1997). *National Spaces and Collective Identities: borders, boundaries, citizenship and gender relations*, Inaugural Lecture, University of Greenwich.
62. Jaworski R., Bielecki J. (2014). Perceiving self-identity through the prism of norm and pathology – a personalistic interpretation / *HEALTH SCIENCES*; ISSN 1392-6373 print / 2335-867X, Nr. 1, p. 56-58.
63. Kuizinienė, I. (2004). *Kultūros vadyba. Aprėptis. Ypatumai. Meno aritmetika: kultūros vadyba Lietuvoje*. Vilnius.

64. Kraniauskienė, S. (2004). Identiteto tyrimo metmenys: kartų identiteto paieška XX a. lietuvių autobiografijose. *Sociologija. Mintis ir veiksmas*. Nr. 2, p. 40–52.
65. Levine, M. (1982). You are here maps: Psychological Considerations. *Environment and behavior*. Volume 14 Issue 2. p. 131–154.
66. Llorca E., Gallego-Balsa L., Barahona C., Martín-Rubio X. (2016). Erasmus students mobility and the construction of European citizenship. *The Language Learning Journal*. No. 2016, p. 28–39.
67. Lutterman-Aguilar, A., & Gingerich, O. (2002). Experiential pedagogy for study abroad: Educating for global citizenship. *Frontiers: The Interdisciplinary Journal of Study Abroad* (8), p. 41-82.
68. Mancini, G.F. (1998). Europe: the case for statehood. *European Law Journal* 4, No. 1. p. 29–42.
69. Marshall, T. and Bottomore, T. (1992). *Citizenship and Social Class*, London: Pluto.
70. McLaughlin, J. S., & Johnson, D. K. (2006). Assessing the field course experiential learning model: Transforming collegiate short-term study abroad experiences into rich learning environments. *Frontiers: The Interdisciplinary Journal of Study Abroad*, 12, p. 65-85.
71. Mead, G. (1929). National-Mindedness and International mindedness. *International Journal of Ethics*, 39(4), p. 385-407.
72. Mowlana, H. (2002). *Global Communication in Transition*. London: Sage.
73. Oberg, K. (1960). *Cultural Shock: adjustment to new cultural environments*.
74. Owen, E., Adikibi, B. Breuilly, B.(2001). *Idėjų žodynas*. Alma littera: Vilnius.
75. Pagano, M., & Roselle, L. (2009). Beyond reflection through an academic lens: Refraction and international experiential education. *Frontiers: The Interdisciplinary Journal of Study Abroad*, 15, p. 217-229.
76. Phillips, E. (2011). International mindedness and intercultural awareness in the MYP: A relationship reviewed. In M. Hayden & J. Thompson (Eds.). *Taking the MYP Forward*. Woodbridge, UK: John Catt Publication, p. 33-45

77. Pruskus, V. (2007). Tarpkultūrinė komunikacija ir vadyba. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas
78. Rhodes, G., Kiyama, J.M., McCormick, R. and Quiroz, M. (2008). Local Cosmopolitans and Cosmopolitan Locals: New Models of Professionals in the Academy. *The Review of Higher Education*, 31 (2), p. 209–35.
79. Rinehart, N. (2002). Utilitarian or idealist? Frameworks for assessing the study abroad experience. In Grünzweig W and Rinehart N (Eds.), *Rockin' in red square: Critical approaches to international education in the age of cyberculture* p. 75–84.
80. Roberts, D. C., Welch, L., & Al-Khanji, K. (2013). Preparing global citizens. *Journal of College & Character*, 14(1), p. 85–92.
81. Rubenstein, R. L. (2011). Islam and Christianity: the roots of Europe's religious identity. Prieiga internete: http://www.newenglishreview.org/custpage.cfm/frm/102790/sec_id/102790. žiūrėta [2019-05-15].
82. Samovar, A. L., Porter, E. R., McDaniel, R. E. (2011). *Intercultural communication*.
83. Savicki, V., Selby, R. (2008). Synthesis and Conclusions. In Savicki, V. (ed.) *Developing Intercultural Competences and Transformation: Theory, Research and Application in International Education*, Sterling, Virginia: Stylus.
84. Schattle, H. (2007). *The Practices of Global Citizenship*. Lanham, Maryland: Rowman and Littlefield.
85. Sheller, M. (2004). Demobilizing and remobilizing Caribbean paradise. Įçinde M. Sheller ve J. Urry (Der.), *Tourism Mobilities: Places to play, places in play*, London & New York: Routledge.
86. Sheller, M., Urry, J. (2004). *Tourism Mobilities: Places to play, places in play*. London & New York: Routledge.
87. Sheller, M., Urry, J. (2006). The new mobilities paradigm. *Environment and Planning A*, 30, p. 207-226.
88. Shore, C. (2004). Whither European citizenship? Eros and civilization revisited. *European Journal of Social Theory* 7, p. 27–44.

89. Singh, M., Qi, J. (2013). *Disseminating Tibetan knowledge: The intellectual enfranchisement of Indigenous peoples*, Charlotte, NC: Information Age Publishing.
90. Stevenson, N. (1997). 'Globalization, national cultures and cultural citizenship', *The Sociological Quarterly*.
91. Stoner, J. A. F., Freeman, R. E., Gilbert, Jr. D. R. (1999). *Vadyba*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
92. Stryker, Sh. (2007). Identity Theory and Personality Theory: Mutual Relevance. *Journal of Personality*. 75. 6. p. 1083 – 1102.
93. Szigetvári, T. (2014). EU-Turkey Relations: Changing Approaches. *Romanian journal of european affairs*. Vol. 14, No. 1, March. p. 120–143.
94. Švietimo mainų paramos fondas. Švietimas ir mokymas. (2019). Prieiga internete: <http://www.erasmus-plus.lt/puslapis/svietimas-ir-mokymas-10>, žiūrėta [2019-04-20].
95. Švietimo mainų paramos fondo ataskaita. (2018). Prieiga internete: <http://www.erasmus-plus.lt/uploads/files/erasmus%E2%80%9C-tarptautinio-mobilumo-poveikis-auk%C5%A1tojo-mokslo-ir-profesinio-mokymo-projekt%C5%B3-dalyviams.pdf>, žiūrėta [2019-03-14].
96. Taylor, S. (2015). Globally-minded students: Defining, measuring and developing intercultural sensitivity. *International and Global Issues for Research*. No. 2015/3 June. p. 1–32.
97. Teffer, P. (2017). Europeans more positive about EU. *EUobserver*. Brussels
98. Temel Alper, K., Irem, A. (2010). Relationship among introvertism - extrovertism, narcissistic developmental line, locus of control and level of trait and state anxiety in a Turkish adolescent population preparing for university entrance exam. *Büyükdere Cad No:101*. p. 73–9
99. Toynbee, A. (1970). *A study of history*. London: Oxford University Press.
100. Urry, J. (1995). *Consuming Places*, London: Routledge.
101. Urry, J. (2000). *Sociology Beyond Societies: Mobilities for The Twenty-First Century*, London & New York: Routledge.
102. Urry, J. (2004). *Death in Venice*. İçinde M. Sheller ve J. Urry (Der.), *Tourism Mobilities: Places to play, places in play*, London & New York: Routledge.

103. Urry, J. (2009). *Turist Bakışı* (çeviren, E. Tataroğlu & İ. Yıldız). Ankara: BilgeSu.
104. Vaitkevičiūtė, V. (2007). *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Žodynas.
105. Van Grop, J. (2005). *Youth, Identity and Consumption. A Research Model*. 7th Conference of the European Sociological Association „Rethinking Inequalities“.
106. Van Steenberg, B. (1994). ‘Towards a global ecological citizen’, in van Steenberg (ed.) *The Condition of Citizenship*, London: Sage.
107. Vink, M. P., & de Groot, G.-R. (2010). Citizenship attribution in Western Europe: International framework and domestic trends. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36(5), p. 713–734.
108. Ward, C., Furnham, A. (1995). *The psychology of Culture shock*. Hove: Routledge.
109. Weiler, J.H.H. (1999). *The Constitution of Europe: ‘Do the New Clothes Have an Emperor?’ and Other Essays on European Integration*. Cambridge: Cambridge University Press.
110. Westrick, J.M. (2005). Phenomenology and Meaning Making: Student Voices and Understandings of Cultural Difference. *Journal of Studies in International Education*, 9 (2), p. 105–20.
111. World Tourism Organization. (2014). *UNWTO Tourism Highlights*. Prieiga internete: <http://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284416226>, žiūrėta [2019-09-29].
112. World Tourism Organization. (2015). *UNWTO Tourism Highlights*. Prieiga internete: <http://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284416899> www.resmigazete.gov.tr, žiūrėta [2019-09-29].

Samanta Štraupaitė. Erasmus+ studentų globalėjančio požiūrio geografiniai aspektai (Klaipėdos aukštojo mokslo institucijos atvejo analizė). Magistro mokslinis darbas. KU. 2020, p. 75.

Anotacija

Darbe analizuojami Klaipėdos aukštojo mokslo institucijos atvykstančių ir išvykstančių studentų studijoms pagal Erasmus+ programą geografinis pasiskirstymas jų lūkesčiai, įtaka globalėjančio požiūrio pokyčiui, šalies ir aukštojo mokslo institucijos pasirinkimo veiksniai.

Tyrimo metu dviem etapais buvo apklausti studentai buvo : Erasmus+ studijų mobilumo pradžioje ir pabaigoje. Tiriamieji buvo pagal Erasmus+ programą atvykstantys į Lietuvą (Klaipėdos aukštojo mokslo instituciją) studentai ir išvykstantys iš jos.

Nustatyta, jog tarptautinis Erasmus+ mobilumas daro įtaką studentų požiūrio globalėjimui, po studijų užsienyje studentas vis dažniau pradeda domėtis ES naujienomis, ES Parlamentu, Komisija ir kitomis ES institucijomis, mobilumo metu keičiasi studento suvokimas apie tapatybę bei įgyjama asmenybės bruožų, kurie suteiks stiprų pamatą studentų ateities.

Pagrindiniai žodžiai: tarptautiškumas, Erasmus+, mobilumas, studijos, globalėjimas.

Globalizing approach by the geographical aspects of Erasmus+ students (case study of Klaipėda‘ Higher Education Institution)

Samanta Štraupaitė

Summary

Student mobility has been under way since 1987, when the Erasmus program was established as part of the European Union's Lifelong Learning Program. It encourages Europeans to learn and develop new skills throughout their lives. The Erasmus+ program is related to higher education and its overall objective is to create a European Higher Education Area by promoting innovation in Europe (European Commission Erasmus+ Program Guide 2019). The New Louvain (2009) Forum decided to develop access to lifelong learning and equal opportunities in education, as well as to promote international exchanges in higher education on March 2010. At the Second Bologna Policy Forum in Vienna, the main topics of discussion were the need for higher education systems and higher education institutions themselves to respond the growing needs and expectations to strike a balance between cooperation and competition in the international arena. The countries involved in the Bologna Process must liaise, exchange information and act together, including in the run-up to the next Bologna Policy Forum and globally support student dialogue (Key Bologna Process Papers, 2012). In order to promote learning, an Operational Program on Investments of the European Union Funds 2014-2020 has been prepared under priority 9 "Public education and increase of human resources potential", which invests in education, vocational training, improving education and training infrastructure to provide skills and Lifelong Learning Opportunity (European Union Funds Operational Program 2014-2020, 2018).

Studying abroad is an enriching learning experience, as students can meet new people and become actively involved in a new environment (Yang et al. 2011). Cultural distance between the host country and the home country can be a challenge for students, but this process can easily be facilitated when the language of the host country is communicated (Chirkov et al. 2007). In their study, V. Chirkov et al. (2007) found that little attention was paid to stimulating students' motivation to study abroad and developing their cultural awareness, thus helping them to gain experience abroad. N. Rinehart (2002) explains that in their academic experience abroad students are not only introduced to the academic culture of the host university, but also face social norms and the lifestyle of the host culture. In this way, students are forced to step out of the comfort zone and adapt their abilities to different socio-cultural contexts in order to expand their abilities for intercultural communication and intercultural understanding (Rinehart, 2002; Yang et al., 2011).

Internationalization is a growing topic these days, and the European Commission is launching new projects and programs to promote the internationalization of citizens, organizations

and universities. There are many incentive programs and organizations, not only in Europe but throughout the world, but the impact of internationalization on people is not yet widely analyzed and described by scientists.

The topic of internationalization and globalization of students has already been the subject of some research by foreign scholars, but not so long ago and in detail. In Lithuania, the topic of internationalization is relatively new, while the internationalization of scholars is still relatively small, while the topic of globalization of students is hardly analyzed. Increasingly, the European Commission is advocating for the internationalization of universities, and various projects are being developed for higher education institutions, young people and adults to engage in international activities and cooperation, and to recognize intercultural differences. Increasingly, foreign scholars are talking about the globalization of the world and people as an integral part of global development, and as a result, fewer citizens identify with their country.

Due to the lack of research and the Erasmus+ program at Klaipeda Higher Education Institution for eight years, a decrease in the number of outgoing students and an increase in the number of incoming students were noted and was decided to conduct a research on this topic. In order to ensure high quality student mobility and increase inbound and outbound flows, it is important to clarify not only the geographical distribution of Erasmus+ international students, the factors and expectations of the country and Klaipeda Higher Education Institution, but also the impact of mobility on students like changes in globalization, interest in EU events and institutions, motivation and expectations. Through the research was found out that geographically most incoming students come from Eastern countries (Belarus, Ukraine, Turkey, Turkmenistan, Jordan and Kazakhstan), but the activity of students from Western countries (Portugal, Germany) is decreasing. Outgoing students from Lithuania are mostly from Klaipeda, but there are some students from other cities and towns in Lithuania. The incoming students' interest in Erasmus + studies is growing. Many of them already have experience abroad (on vacation, working or studying). Due their Erasmus+ studies the opinion of the geographical distance and interests in EU news have been changed. For the students are very important the access to the sea and national security, country's climate, sea access and landscape. Other factors such as tourist attractions, cultural heritage sites and high economic development are equally important. Erasmus+ mobility has a significant impact on the emerging young personality - the student's perception of identity changed during their studies abroad.

Key words: internationalization, Erasmus+, mobility, studies, globalization.

PRIEDAI

1 priedas. Išvykstančių Lietuvos studentų aplankyti miestai studijų mobilumo šalyje.

Danija	Aalborg	Portugalija	Albufeira
Danija	Blohus	Portugalija	Espinjas
Danija	Hune	Portugalija	Povao de varzim
Danija	Hals	Portugalija	San jao de Madeira
Danija	Gandrup	Portugalija	Costa Nova
Graikija	Paleokastrica	Portugalija	Vila Nova de Gaia
Graikija	Sidaris	Portugalija	Vale da Cambra
Graikija	Mesonghi	Portugalija	Panafiel
Graikija	Moraitika	Portugalija	Cortegaca
Graikija	Kerkyra	Portugalija	Espinho
Graikija	Korfu	Portugalija	Barca
Graikija	Blue lagoon	Portugalija	Furaduro
Italija	Milanas	Portugalija	Castelo branco
Jungtinė karalystė	Tauntona	Portugalija	Sintra
Latvija	Jūrmala	Portugalija	Idanha-A-Nova
Latvija	Ryga,	Portugalija	Fundao
Latvija	Liepoja	Portugalija	Lisabona
Latvija	Daugpilis	Turkija	Antalijs
Latvija	Jelgava	Turkija	Sidė
Lenkija	Varšuva	Turkija	Alanija
Lenkija	Liublinas	Turkija	Kemeris
Lenkija	Krokuva	Turkija	Demre
Norvegija	Froya	Turkija	Kekova
Norvegija	Hitra	Turkija	Belekas
Norvegija	Trondheim	Turkija	Fetija
Norvegija	Hamar	Turkija	Konya
Norvegija	Stange	Turkija	Meirinas
Norvegija	Oslo,	Turkija	Neysehiras
Norvegija	Stavern	Turkija	Bodrum
Portugalija	Porto	Turkija	Izmir
Portugalija	Braga	Turkija	Beysehir
Portugalija	Santa Maria Da Feira	Turkija	Sille
Portugalija	Aveiro	Turkija	Marmaris
Portugalija	Illhavo		
Portugalija	Caoimbra		
Portugalija	Sao Joao Madeira		
Portugalija	Espinho		
Portugalija	Ovar		

2 priedas. Klausimynas studijų mobilumo pradžioje.

Esu Klaipėdos Universiteto pirmo kurso Visuomeninės geografijos studijų programos magistrantė. Atlieku tyrimą apie studentų studijų mobilumą pagal Erasmus+ programą, kurio tikslas atskleisti, kaip keičiasi studentų požiūris prieš išvykimą ir po jo. Tyrimas bus tęstinis, t. y. atsakyti į anketos klausimus prašysiu užpildyti iki išvykimo ir grįžus. Anketa yra pusiau anoniminė, t. y. respondentų atsakymai bus apibendrinti ir darbe konkreti nuomonė neatsispindės.

1. Lytis:

- Moteris
- Vyras

2. Vietovės, iš kurios esate kilęs (miesto, miestelio, kaimo), pavadinimas:

.....

3. Studijų programa, kurią studijujete?

.....

4. Jūs jaučiatės esąs (pasirinkti vieną):

- Savo šalies pilietis
- Europos pilietis
- Pasaulio pilietis

5. Pagal asmenybės tipą esate:

- ekstravertas
- intravertas

6. Ar domitės ES naujienomis, ES parlamentu, Komisija ir kitomis ES institucijomis?

- Taip, kiekvieną dieną
- Taip, kartą per savaitę
- Taip, kartą per mėnesį
- Taip, retkarčiais
- Ne, nesidomiu
- Kita (įrašyti)

6. Į kurią šalį vykstate studijoms?

.....

7. Kodėl pasirinkote būtent šią šalį?

.....

8. Kodėl pasirinkote būtent šią užsienio aukštąją mokyklą?

.....

9. Kokie gamtiniai (geografiniai) veiksniai lėmė jūsų pasirinkimą vykti į šią šalį? (galimi keli variantai)

- Šalies klimatas

- Šalis prieina prie jūros, vandenyno
- Kalnuota vietovė
- Miškinga teritorija
- Gražus kraštovaizdis
- Žinojau, kur yra šalis
- Kita (įrašyti)

10. Kokie socialiniai - ekonominiai veiksniai lėmė jūsų pasirinkimą vykti į šią šalį?
(galimi keli variantai)

- Gyventojų skaičius
- Turistinės vietos
- Kultūriniai paveldo objektai
- Patogus susisiekimas viešuoju transportu šalies viduje
- Patogus susisiekimas su studijų vietos šalimi
- Aukštas ekonomikos išvystymo lygis
- Saugumas
- Kita (įrašyti)

11. Iš kur sužinojote apie galimybę išvykti pagal Erasmus+ studijų programą? (galimi keli variantai)

- Iš socialinių tinklų
- Skelbiamos informacijos aukštojoje mokykloje
- Katedros vedėjo rekomendacija
- Aukštosios mokyklos koordinatoriaus pristatymas paskaitos metu
- Jau studijavusių pagal Erasmus+ studentų rekomendacijos
- Kita (įrašyti)

12. Ar anksčiau buvote išvykęs į užsienį? (galimi keli variantai)

- Taip, dirbti
- Taip, studijuoti nuolatinėse studijose
- Taip, studijuoti pagal Erasmus+ programą
- Taip, praktikai pagal Erasmus+ programą
- Taip, atostogauti
- Taip, komandiruotėje
- Ne
- Kita (įrašyti)

13. Kokios priežastys paskatino Jus vykti studijuoti pagal Erasmus+ programą? (pasirinkti iki 3 variantų)

- Noras palyginti studijų programas
- Įgyti studijuojamos programos gilesnių žinių
- Išmokti / tobulinti užsienio kalbą
- Tobulinti įgūdžius, tokius kaip prisitaikymas prie aplinkos, problemų sprendimas
- Padidinti mano būsimas įsidarbinimo galimybes mano šalyje
- Padidinti mano būsimas įsidarbinimo galimybes užsienyje

- Įgyti mokymosi patirties
- Studijuoti programą užsienio kalba
- Gyventi užsienyje ir susipažinti su naujais žmonėmis
- Įgyti žinių apie kitą šalį
- Sukurti asmeninį ir profesinį ryšių tinklą
- Kita (įrašyti)

Ačiū už Jūsų atsakymus!

3 priedas. Klausimynas studijų mobilumo pabaigoje.

Kadangi jūs studijavote pagal Erasmus+ programą, norint išsiaiškinti požiūrio pasikeitimus, prašau atsakyti į anketos klausimus.

1. Ar vyktumėte į užsienį pagal Erasmus+ programą dar kartą?
 - Taip, studijoms
 - Taip, praktikai
 - Ne
 - Kita (įrašyti)
2. Kas jus skatina (paskatintų) dar kartą vykti pagal Erasmus+ programą?

3. Ar esate patenkintas savo Erasmus+ mobilumo rezultatais?
 - Labai patenkintas
 - Patenkintas
 - Nei patenkintas, nei nepatenkintas
 - Nepatenkintas
 - Labai nepatenkintas
4. Paaškindite 3 klausimo atsakymą kodėl
5. Kaip manote, ar patobulėjo jūsų užsienio kalbos lygis grįžus?
 - Iš A1 padidėjo į A2
 - Iš A2 padidėjo į B1
 - Iš B1 padidėjo į B2
 - Iš B2 padidėjo į C1
 - Iš C1 padidėjo į C2
 - Kita (įrašyti)
6. Ar grįžus iš studijų užsienyje, daugiau domėtės (pradėjote domėtis) ES naujienomis, ES Parlamentu, Komisija ir kitomis ES institucijomis?
 - Taip, pradėjau domėtis kiekvieną dieną
 - Taip, pradėjau domėtis kartą per savaitę
 - Taip, pradėjau domėtis kartą per mėnesį
 - Taip, pradėjau domėtis retkarčiais

- Ne, nesidomėjau ir nesidomiu dabar
- Mano domėjimasis nepakito
- Kita (įrašyti)

7. Jūs jaučiatės esąs: (pasirinkti vieną)

- Savo šalies pilietis
- Europos pilietis
- Pasaulio pilietis

9. Kokius miestus aplankėte savo studijų mobilumo šalyje?

.....

10. Kokias šalis aplankėte studijų pagal Erasmus + programą metu?

.....

11. Kaip pasikeitė Jūsų suvokimas į Europos atstumus? (pasirinkti vieną)

- Europa man pasirodė kur kas didesnė, nei įsivaizdavau
- Europa man pasirodė tokio pat dydžio, kaip ir įsivaizdavau
- Europa man pasirodė kur kas mažesnė nei įsivaizdavau
- Kita

12. Kokių įgūdžių ar gebėjimų įgijote po Erasmus+ studijų? (Pasirinkti iki 3 variantų)

- logiškai mąstyti ir daryti išvadas (analitiniai įgūdžiai)
- rasti sprendimus sudėtingose situacijose (problemos sprendimo įgūdžiai)
- planuoti ir mokytis savarankiškai
- naudoti socialinius tinklus kuriant verslą
- plėtoti idėją ir taikyti praktikoje
- bendradarbiauti komandose
- planuoti ir organizuoti veiklą
- Kita (įrašykite)

13. Kokius įgyjote naujus asmenybės bruožus studijų mobilumo metu?

.....

Dėkoju Jums už atsakymus.